

*glasilo slovenskega
elektrogospodarstva
junij 2002*

STALIŠK

**POSTOPKI GRADENJ
VSE ZAHTEVNEJŠI**

**RTP KRŠKO PRESTALA
KRITIČNO FAZO**

**NA PREPIHU STALIŠČ
O VETERNI ENERGIJI**

2 POSTOPKI GRADENJ VSE ZAHTEVNEJŠI

Graditelji energetskega omrežja se pri svojem delu srečujejo z vse hujšimi pritiski, saj dodatne zahteve po pridobitvi različnih dovoljenj in dokumentov naraščajo tako rekoč iz dneva v dan. Jasno je, da zapleteni postopki ne terjajo le ogromno časa, ampak tudi sredstev, ki bi jih lahko s tvornejšim sodelovanjem med državo, lokalnimi skupnostmi in investitorji privarčevali.

14 BREZVLADJA NI IN GA NE BO!

Nikakor nisem mogel razumeti, da nekoga zanima samo njegovo lastno podjetje in si upa celo izjaviti, da ga čisto nič ne briga 200 ali 300 delovnih mest v nekem drugem podjetju, je po protestni zapustitvi seje nadzornega sveta holdinga povedal dr. Robert Golob. Poudaril je tudi, da podjetja, ki ga zanima samo kratkoročno ustvarjanje dobička, v energetiki ne potrebujemo.

18 SODOBEN CENTER VODENJA POGOJ ZA ZANESLJIVO OSKRBO

V začetku julija je Eles v Cankarjevem domu v Ljubljani pripravil simbolično slovesnost ob dokončanju druge faze gradnje Republikega centra vodenja, ki pomeni srce in močnega celotnega slovenskega elektroenergetskega sistema.

Z odprtjem trga se je upravljalec prenosnega omrežja znašel pred novimi nalogami, ki jih bo lahko uspešno opravljal le s pomočjo sodobnega in spremembam se prilagajajočega centra vodenja.

20 RTP KRŠKO PRESTALA KRITIČNO FAZO

Vsi, ki spremljajo in so vpleteni v gradnjo RTP Krško, ko z razpletom daljnovodov, so si konec maja pošteno oddahnil, saj je 400 kV del stikališča uspešno prestopil svojo najpomembnejšo preizkušnjo. Dela tudi drugače tečejo po načrtih, tako da bo Eles lahko vsa dela opravil v predvidenih rokih in konec leta to stikališče dal v uporabo.

28 NA PREPIHU STALIŠČA O VETRNI ENERGIJI

Na posvetovanju o vključevanju vetrnih elektrarn v prostor so se konec maja v dvorcu Zemono v Vipavi kresala različna mnenja o močnostih načrtovanja in gradnje vetrnih elektrarn na občutljivih lokacijah Primorske. Na strokovnem srečanju, ki ga je ob pomoči nekaterih podjetij in ustanov pripravila Agencija za prestrukturiranje energije, so bili razpravljalci zelo kritični.

48 ALI VODSTVO HOLDINGA OVIRA UVEDBO SOUPRAVLJANJA?

Na elektroenergetskem prizorišču je sredi vročega junija odmeval tudi zaplet med poslovodstvom Holdinga slovenskih elektrarn in Sindikatom delavcev dejavnosti energije Slovenije. Sindikalisti so opozorili, da poslovodstvo holdinga ovira uvajanje soupravljanja delavcev, predstavniki HSE-ja pa so to zanikali in zatrdili, da delujejo v skladu s sprejetimi dogovori in obveznostmi.

Potem ko je občini Krško uspelo zbrati potrebnih trideset podpisov za zahtevo po ustavni presoji slovensko-hrvaške pogodbe o ureditvi statusnih in drugih pravnih razmerij, povezanih z jedrsko elektrarno Krško, je postalo jasno, da tega vprašanja tudi po nekajletnih pričakovanjih in napovedih vodilnih politikov, še ne bo mogoče v kratkem rešiti, saj obstaja na obeh straneh

preprosto preveč nasprotovanj, kljubovanj in nerazumevanj celotne problematike. Pri tem se kaže, da še največjo oviro ureditvi statusnega in gospodarskega položaja naše edine nuklearke postavlja dejstvo, da se ga obravnava predvsem kot politično vprašanje, ki naj bi ga državi razrešili v nekakšnem paketu z drugimi nerešenimi meddržavnimi problemi, čeprav ti v bistvu razen tega, da se nanašajo na obe državi, nimajo pravič skupnega. Nuklearna elektrarna Krško je kot samostojno proizvodno podjetje nedvomno predvsem gospodarski subjekt, za katerega veljajo vsa pravila drugih podjetij, ki pa jim je zaradi varnostnih razlogov dodanih še nekaj povsem specifičnih. In izhajajoč iz tega stališča, je mogoče vsa vprašanja, povezana s poslovanjem in prihodnostjo podjetja, reševati zgolj s podrobno strokovno analizo ekonomskih in varnostnih okoliščin, v katerih podjetje že posluje in naj bi tudi še naprej, in nikakor ne s prikritimi političnimi interesi z nekaterih povsem drugih področij. Takšna mešanica se je sicer že nekajkrat doslej potrdila kot povsem neuspešna, a so očitno nekateri še vedno prepričani, da poskusiti ni greh, po načelu, da se jim bo enkrat le mogoče nasmehnila sreča in bodo zadeli v polno.

In če je mogoče takšno ravnanje pri igranju državne loterije še sprejemljivo in ima celo nekaj možnosti, si ga pri razreševanju vročih energetskega vprašanja, pa ne samo glede krške nuklearke, nikakor ne bi smeli privoščiti. Od zanesljive in nemotene oskrbe države z energijo je namreč odvisnih preveč gospodarskih kazalcev, da bi lahko stavili samo na srečo.

Brane Janjić

IZDAJATELJ

Elektro-Slovenija, d.o.o.

UREDNIŠTVO

Glavni in odgovorni urednik: Brane Janjić
Novinarja: Minka Skubic, Miro Jakomin
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK, Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana, tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjić@eles.si

CASOPISNI SVET

predsednik Ervin Kos (DEM), podpredsednica
Ida Novak Jerele (NEK), Majda Kovačič
(El. Gorenjska), Nataša Toni (TE-TOL),
Jana Babič (SEL), Jadranka Lužnik (SENG),
Gorazd Pozvek (TEB), Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana), Danica
Mirnik (El. Celje), Jelka Orožim Kopše (El.
Maribor), Neva Tabaj (El. Primorska), Irena
Seme (TEŠ), Janez Zadavec (ELES), mag.
Marko Smole (IBE), Danila Bartol (EIMV),
Joško Zabavnik (Informatika), Drago Papler
(predstavnik stalnih dopisnikov).

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

OBLIKOVANJE

Peter Žebre

GRAFIČNA PRIPRAVA

STUDIO CTP, d.o.o., Ljubljana

TISK

DELO TISKARNA, d.d., Ljubljana

NAŠ STIK

je vpisan v register časopisov pri RSI
pod št. 746. Po mnenju urada
za informiranje št. 23/92 šteje NAŠ STIK
med izdelke informativnega značaja.
NAŠ STIK je brezplačen.
Naklada 7.000 izvodov.

Prihodnja številka Našega stika
izide 5. avgusta 2002.

Prispevke zanjo lahko pošljete
najpozneje do 22. julija 2002.

NASLOVNICA

Foto Miško Kranjec

ISSN 1408-9548

www.eles.si

POSTOPKI GRADENJ VSE ZAHTEVNEJŠI

Prostor v zadnjem času dobiva na veljavi, z vse bolj zaostrenimi zahtevami pa se večajo tudi težave načrtovalcev, vzdrževalcev in graditeljev energetskih objektov.

Pri reševanju zelo zapletene problematike bi bila zaželena tudi večja podpora Urada za energetiko.

Daljnovodi sodijo med infrastrukturne objekte „ir„ega dru benega pomena, saj so namenjeni povezavi proizvajalcev in porabnikov električne energije, kar drugače rečeno pomeni, da nas spremljajo praktično na vsakem koraku. Hkrati pa pomenijo tudi določen poseg v prostor, zato se načrtovalci in investitorji na terenu srečujejo s „tevilnimi težavami, katerih vzroki so lastni„ke, upravne in okoljevarstvene narave. Pristojne v najbolj vpletenih podjetjih in ustanovah smo zato povprašali, kaj jih najbolj boli in kako se sploh lotevajo reševanja teh vprašanj.

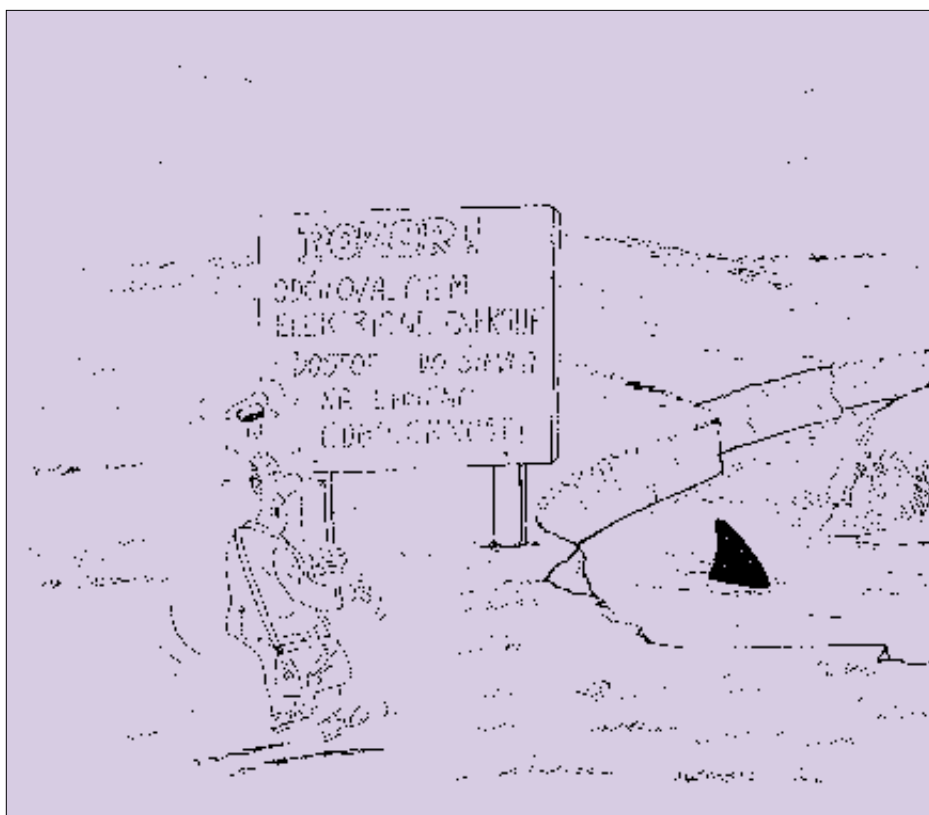
ZAKONODAJA DOSTIKRAT POVSEM NEŽIVLJENJSKA

Te ave, povezane z načrtovanjem in obnovo prenosnega omrežja, so po besedah vodje službe za pripravo gradenj v Elektro-Sloveniji **Aleša Kregarja** dejansko iz leta v leto večje, pri čemer gre del krivde pripisati tudi nejasni podobi energetike v javnosti. Tako se pri svojem delu velikokrat srečujejo s pojmovanji, ki energetike ne obravnavajo kot temeljno in nujno dejavnost za delovanje vseh drugih področij gospodarskega in družbenega življenja in energetske objekte obravnavajo predvsem z vidika ovir in motenj v prostoru. Če posebej so pri tem občutljivi lastniki zemlji, ki pri takšnih delih pogostokrat vidijo priložnost za zaslužek ali po-

redno poravnava, kar pa vseeno ne pomeni nič manj težav. V javnosti preprosto velja prepričanje, pravi Aleš Kregar, da gradimo daljnovode v svoje veselje in le za svojo korist. Če pa ta sprejme dejstvo, da gre za objekte splošnega družbenega pomena, se hitro rado zastavi tudi vprašanje, zakaj pa ravno prek moje parcele in ne kod drugod. Pri tem pa se pozablja, da so razsežnosti na določene omejene in je treba plač stroki za upati ter nekatere posege v prostor za ceno razvoja preprosto sprejeti.

Ker se tudi sami zavedamo kompleksnosti problematike, v zadnjem času „e posebej veliko časa in truda vlagamo v komunikacijo z lokalnimi skupnostmi, informiranje lastnikov parcel in pojasnjevanje zadev, kar pa posledično prinaša tudi časovne zamude pri izpeljavi nekaterih ključnih investicij. Drugo pomembno področje, ki zapleta vse zadeve, pa je obstoj zakonodaja, saj so nekateri zakoni in podzakonski akti velikokrat povsem neivljenjski. To „e posebej velja za področje elektromagnetnega sevanja, kjer je bil v Sloveniji sprva sprejet standard, ki je „e upravljal evropske smernice na tem področju, sprejeta uredba o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju pa je nato zadeve zaostila do

ravnano krivic iz preteklosti, pri čemer pa gre za stroške, ki jih investitor ne more upravičiti. Eles sicer skuša vse odnose z lastniki urediti z ustreznimi pogodbami in odškodninami, ter tako „e pred posegi v prostor kot po njih naročala tudi uradne cenitve nastale „kode in vse svoje obveznosti do odškodnincev tudi

te mere, da je postala vprašljiva celomnost gradnje novih 400 kV daljnovodov. Ob tem je treba pojasniti, da so evropske smernice upoštevala 50-kratni varnostni faktor, slovenski predpis pa je mejne vrednosti zmanjšal še za desetkrat, pri čemer sploh ni nobenih otipljivih znanstvenih dokazov, da bi elektromagnetno sevanje sploh imelo kakršne koli neželjene posledice na zdravje ljudi. Na neizpolnjenost te uredbe in njene posledice smo pristojno ministrstvo ves čas opozarjali, a kljub temu se prizadevanja za razumno različico ostala brez uspeha. Sploh bi si pri reševanju tovrstnih vprašanj eleli večje podpore Urada za energetiko, ki pa se zdi, da je v okviru Ministrstva za okolje in prostor, kjer velja ostra okoljevarstvena usmeritev v precej podrejeni vlogi in kot takšen brez prave moči. Tudi izkušnje nekaterih drugih evropskih držav kažejo, da sta energetika in okolje pogostokrat v konfliktu, saj gre v veliko primerih za nasprotovanje interesov in v tej luči se nedavna selitev energetike v Ministrstvo za okolje in prostor ne kaže kot najboljše rešitev. Energetika je namreč povsem gospodarska dejavnost in kot takšna bi imela zagotovo boljše zaslombo v okviru gospodarskega ministrstva, tako pa veli-

kokrat prihaja do nerazumevanja problemov in podrejanje energetskih interesov okoljskim.

Drugače pa nam veliko težav pri umešljanju naših objektov v prostor povzročajo tudi lokalne skupnosti, kjer gre velikokrat za neusklajenost prostorskih načrtov na državni in občinski ravni oziroma se dogaja, da se gradijo objekti v koridorje celo z dovoljenji posameznih upravnih enot. Tudi zaradi tega smo doslej velikokrat posredovali in podali našo mnenje o nujnosti poostritve nadzora in večjega usklajevanja različnih dokumentov, a praksa gre še vedno svojo pot. Poglavje zase so tudi vpisi v zemljiško knjigo, kjer je cela kopica težav povezanih z denacionalizacijo in sploh a urinanjem in nestvarno sliko dejanskega stanja na terenu, pri čemer pa lahko sami le malo kaj premaknemo, saj gre za reševanje problematike, vezane na drugo področje. Skratka, težav je zelo veliko, pri čemer pa za zdaj ne vidimo druge rešitve kot v stalnem delu na terenu, seznanjanju prebivalstva in pristojnih organov ter dajanju ustreznih informacij. Za ustreznejšo usklajevanje posegov v prostor smo tako v Elesu izdelali tudi podroben zemljevid vseh koridorjev in ga povezali z geografsko informacijskim sistemom. Na Elesovih spletnih straneh pa je mogoče najti nekaj temeljnih informacij, povezanih z načrtovanjem in graditvijo daljnovodov. Prav tako pa smo v sodelovanju z distribucijskimi podjetji sprožili tudi sklopo nalogo o vključevanju daljnovodov v prostor, kjer naj bi strokovna skupina, v kateri so tudi znani arhitekti, krajinarji in biologi, odgovorila na nekatera najbolj aktualna vprašanja, ki nam jih zastavlja vse bolj zaostrena okoljevarstvena zakonodaja.

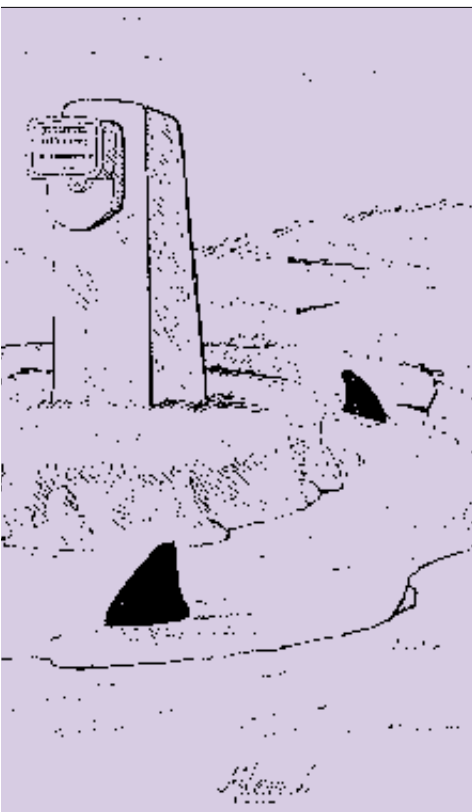
NAJVEČ ČASA VZAME PRIDOBIVANJE DOKAZIL

Kot sporočajo iz uprave javnega podjetja **Elektro Maribor**, jim problematika gradnje energetskih objektov in posegov v prostor povzroča veliko težav v fazi pridobivanja investicijske projektne in upravne dokumentacije. Posledice se kažejo v nedoseganju načrtovanih terminskih planov gradnje energetskih objektov ter pri urešnjevanju investicij v okviru sprejete gospodarskega načrta. Največ časa jim v investicijskem procesu

NI SKUPNE VOLJE

Kot bi bilo na primer nesmiselno poudarjati, da se zemlja res vrti, se pisanju upira tudi opozarjanje, da elektroenergetska dejavnost praktično sega do vsakega odjemalca, torej do njegovega objekta in zemljišča. Kot belodan je jasno tudi, da se energetiki ne morejo izogniti nujnim posegom v prostor, če hočejo graditi potrebne energetske objekte. Vendar pa minevajo leta, menjajo se vlade, stanje pri pridobivanju lokacijske dokumentacije pa se ne izboljšuje, temveč še naprej povzroča nepotrebne težave in zaplete pri iskanju prostih lokacij. Če se bo to nadaljevalo, bo razvoj elektroenergetskega omrežja kmalu pristal na samem repu proizvodnje in drugih dejavnosti, ki ne morejo normalno delovati brez električne energije. Kot kaže primerjava problemov gradnje in posegov v prostor med posameznimi energetskimi podjetji, gre povsod za podobne, če ne kar iste težave. Kot skupen imenovalac bi lahko opredelili dolgotrajne in zapletene postopke pridobivanja lokacijske dokumentacije. Velike težave se pojavljajo še zlasti pri sklepanju služnostnih pogodb, tako na zemljiščih, kjer je vpisanih več lastnikov, kakor tudi na zemljiščih v lasti države. Ni treba posebej razlagati, kako hude so posledice dolgotrajnih in zapletenih postopkov za uresničevanje zastavljenih investicijskih projektov v elektro gospodarstvu. Ne nazadnje se take razmere odražajo tudi v ceni, saj stroški soglasij in odškodnin, če ne upoštevamo vrednosti lastnega dela, dosegajo nemajhen delež investicijske vrednosti. Zato je razumljivo, da si energetiki želijo poenostavljenih postopkov pri pridobivanju upravnih dovoljenj za gradnjo energetskih objektov. Ne dvomimo, da so z uprav posameznih podjetij poslali na pristojne državne ustanove že na ducate pobud in predlogov za izboljšanje razmer. Res pa je, da bi morala na mizo MOP-a že zdavnaj prispeti neka skupna, strokovno podprta pobuda energetskih podjetij. Imajo energetiki v tem trenutku dovolj moči, da se bodo pri podajanju predlogov poslovili od neproduktivne poze priložnostnih strelcev in zaigrali na skupne strune? Situacija postaja iz leta v leto bolj komična: Energetiki čakajo ministra, minister pa energetike. O skupno izraženi volji pa ni ne duha ne sluha!

MIRO JAKOMIN

Karikatura Miran Kohek

Karikatura Miran Kokec

vzame pridobivanje dokazil, da lahko na določenem zemlji, lu gradijo oziroma rekonstruirajo objekt ali kako drugače posegajo v prostor. Lastniki zemlji, lu jim največkrat dovolijo poseg v prostor in jim za to načeloma dajo tudi soglasje, nočejo pa podpisati slu nostne pogodbe, ki jo potrebujejo v fazi upravnega postopka za izkazovanje pravice graditi oziroma rekonstruirati elektroenergetski objekt na določenem zemlji, lu ali kako drugače posegati v prostor. Razlogov za odklanjanje je več: od tega, da vknji ba slu nostne pravice v zemlji, ko knjigo pomeni trajno breme in s tem manj, o vrednost zemlji, lu, pa do same poti do notarja, ki jo mora lastnik opraviti za overitev slu nostne pogodbe, kar je moteče za starej, e ljudi. Zato notarja večkrat pripeljejo na dom k lastniku.

Velike te ave imajo v primerih sklepanja slu nosti za zemlji, lu, na katerih je vpisanih več lastnikov, in za zemlji, lu, katerih lastniki imajo začasno ali stalno prebivali, le v drugih krajih Slovenije ali celo v tujini. Te ave imajo tudi s sklepanjem slu no-

stnih pogodb na zemlji, lu, ki so v lasti Republike Slovenije. S sprejetjem zakona o Skladu kmetijskih zemlji, lu in gozdov Republike Slovenije (Uradni list RS „t. 10/93) je bil ustanovljen Sklad kmetijskih zemlji, lu in gozdov Republike Slovenije, ki upravlja in razpolaga s kmetijskimi zemlji, lu, kmetijami in gozdovi v lasti Republike Slovenije.

Za sklenitev slu nostne pogodbe s Skladom morajo poleg dokazila o plačilu od, kodnin, ki največkrat niso majhne, priložiti „e zajeten kup druge dokumentacije: od Geodetske uprave (posestni list, kopijo katastrskega načrta, identifikacijsko potrdilo), od sodi, lu (historični zemlji, konjni ni izpisek, zemlji, konjni ni izpisek, potrdilo sodi, lu, da ni vlo en zahtevek za denacionalizacijo), od upravne enote (potrdilo komisije za denacionalizacijo glede vlo enih zahtevkov), od obline (opredelitev zemlji, lu).

Do sprejetja ZGO-B so v praksi za nove trase elektroenergetskih omrežij uveljavljali nepisano pravilo, da stojna mesta locirajo, le je le bilo mogoče na parcelne meje. S tem so racionalno posegali v prostor, s čimer so se strinjali tudi lastniki zemlji, lu. Nasprotno pa jih ZGO-B in te ave s sklepanjem slu nostnih pogodb vodijo v neracionalne posege v prostor. Na meji z več lastniki morajo namreč sklepati večje „tevilu slu nostnih pogodb, kar jim pri re, evanju premoenskokopravnih odnosov povzroča neprimerno večje te ave.

Dodatne te ave jim je povzročila tudi Uredba o elektromagnetnem sevanju v naravnem in ivljenjskem okolju (Uradni list RS „t. 70/96). Za investicijske objekte manj, ih vrednosti je izdelava strokovne ocene področja objekt tudi za 30 odstotkov celotne investicije. Sevanje pa je bilo minimalno glede na dopustne vrednosti. S problematiko so seznanili tudi ministrstvo za zdravstvo, ki jim je znalo prisluhniti in tudi pomagati pri re, i tvi tega problema.

V podjetju Elektro Maribor opozarjajo tudi na predolge roke obravnav posameznih vlog za pridobitev upravnih dovoljenj na nekaterih upravnih enotah. Ker se vsi na, teti problemi pri gradnji energetskega objekta neposredno odražajo v povečanih stro, kih gradnje, menijo, da bi pri re, evanju te problematike morala vsa distribucijska podjetja nastopati

enotno in opozoriti vlado na omejitve te ave ter poiskati enostavnej, o re, itev pri urejanju dokumentacije za posege v prostor.

S tem namenom e od oktobra leta 2001 sodelujejo s svojimi pripombami pri pripravi novega Zakona o graditvi objektov (ZGO-1). Najprej so sodelovali preko komisije za sistemske zakone (IZS), ki je oblikovala podrobna dopolnila pripombe zakonov ZGO in ZureP v amandmajski obliki, ki so bile poslana s strani IZS na MOP. Maja letos pa je bila oblikovana delovna skupna za distribucijo, v kateri so predstavniki posameznih distribucijskih podjetij, ki bodo pripravili enoten predlog pripomb k predlogu Zakona o graditvi objektov (ZGO-1) druga obravnava.

V podjetju Elektro Maribor si torej elijo poenostavljene postopke pridobivanja upravnih dovoljenj za gradnjo tipskih in enostavnih energetskih objektov ter jasno razmejiti dela, ki jih „tejejo za rekonstrukcijo oziroma vzdr evanje. Prav bi bilo, da se čim prej s posebnimi predpisi opredeli, katera dela se „tejejo za vzdr evalna dela po 2. odstavku, 6. člena, ZGO-B.

NA OBSTOJEČE POSTOPKE SO SE ŽE NAVADILI

Na upravi javnega podjetja **Elektro Celje** pojasnjujejo, da so se na obstoječo zakonodajo in postopke e navadili in upo, tevajo zahteve upravnih enot. Tako jim pridobivanje soglasij, sklepanje pogodb o slu nostni pravici, izdelava lokacijske dokumentacije, pridobivanje lokacijskih in gradbenih oziroma enotnih gradbenih dovoljenj ne predstavlja posebnih težav za nove elektroenergetske objekte. Veliko večje te ave pomenijo zahteve upravnih enot glede posegov v prostor za obstoječe naprave (rekonstrukcije, obnova, vzdr evanje), ki so skoraj enake kot za nove objekte. To pa pomeni enake postopke, kar je po njihovem mnenju nepotrebno. Menijo, da bi morala zakonodaja obravnavati te primere na enostavnej, i način.

Večina elektroenergetskih naprav je bila zgrajena na podlagi soglasij lastnikov zemlji, lu in ne slu nostnih pogodb z vsemi potrebnimi dokumenti. Danes pa se za vsak poseg na obstoječih objektih zahtevajo pogodbe o slu nostni pravici ali drug dokaz

o pravici uporabe zemlji, ki jo določene namene. Ljudje se vedno bolj zavedajo lastninskih pravic. Velikokrat zahtevajo nerealne odškodnine. Imajo tudi primere, ko zahtevajo odstranitev objekta s svojega zemljišča. Pogosto gre tudi za primere, ko so lastniki zemljišča ogorčeni zaradi denacionalizacijskih postopkov ali zaradi krivic, ki so jim bile narejene zaradi gradnje večjih infrastrukturnih objektov (avtoceste, poslovno obrtne cone itd.). V nekaterih primerih lastniki podpišejo pogodbo o slušnosti pravici, ne dovolijo pa vpisa te pravice v zemljišno knjigo.

Omenjeno problematiko v podjetju Elektro Celje rešujejo tako, da prekinijo projektiranje, spremenijo tehnične rešitve, poiščejo nove lokacije in trase itd. Vse to pa podaljšuje izdelavo projektne dokumentacije in s tem tudi realizacijo izgradnje prepotrebne elektroenergetskega objekta. Kot primer navajajo, da jim trenutno stoji izdelava osmih projektov, za katere jim ne uspe pridobiti dovoljenja, običajno od enega lastnika zemljišča.

NEDOPUSTNO OMEJEVANJE PREHODOV LINIJ

Iz javnega podjetja Elektro Primorska sporočajo, da se pri posegih v prostor elektroenergetsko omrežje obravnava po istih kriterijih, kot to velja za gradbene objekte stavbe. Infrastrukturo večinoma predstavljajo linijski objekti (daljnovodi, kablovodi, NN omrežja), ki potekajo po zemljiških različnih kategorijah (kmetijska zemljišča, gozdna zemljišča, stavbna zemljišča ...). Nedopustno je zato omejevanje prehodov linij, ki potekajo po kmetijskih zemljiških. Srednjeročni prostorski plani bi morali biti le informativne narave. Zaradi potreb gospodarstva je treba omogočiti gradnjo distribucijskih objektov napetosti od 0 do 20 kV in za njihovo vključevanje v prostorski plan tudi gradnjo ob soglasju Oddelka za okolje in prostor. Obstoječa elektroenergetska omrežja so bila grajena z gradbenimi dovoljenji in na načrt, kot jih je narekovala nekdanja zakonodaja. Večina gradbenih dovoljenj je bila pridobljena tako, da investitor ni imel pridobljenih slušnostnih pogodb za poseg v prostor, ampak le soglasja lastnikov zemljišča. Po sedanji zakonodaji so vsa elektro-

energetska omrežja nekako nezakonito zgrajena, saj jim lastniki zemljišča oporekajo vzdrževanje omrežja (zamenjavo dotrajanih oporišč, izvajanje posekov dreves v koridorju obstoječih linij itd.).

Paradokсна je zahteva, da upravna enota od investitorja zahteva sklepanje slušnostnih pogodb na obstoječih linijah, saj v primeru neuspešne slušnosti nimajo možnosti vzdrževati naprave.

POGOJI JASNEJŠI, PROBLEMI HITREJE REŠLJIVI

Letos sta v javni obravnavi dva pomembna prostorska zakona, in sicer zakon o urejanju prostora in zakon o graditvi objektov, ki bosta med drugim spremenila sedanjo zastarelo zakonodajo do gradnje elektroenergetskih objektov. O novi zakonodaji, vključevanju energetskih objektov v prostor, ovrednotenju prostora smo se pogovarjali z **Jožetom Novakom**, državnim sekretarjem za prostor na Ministrstvu za okolje in prostor.

V pogovoru pred dvema letoma in pol ste dejali, da bi bilo smotno za energetiko, da pripravi strategijo ali nacionalni program razvoja, ki bo podlaga za umestitev njenih objektov v prostorske planske in izvedbene dokumente. Planske akte imate v osnutkih, NEP-a pa še ni. Na podlagi česa ste umestili energetske objekte vanje?

Delo na področju prostora je bilo v zadnjem času zelo dejavno. Na sistemski ravni smo delali na pripravi novega zakona o urejanju prostora in novega zakona o graditvi objektov. Poleg tega Urad RS za prostorsko planiranje pripravlja novo strategijo urejanja prostora – prostorski plan dr. ave. Decembra lani je vlada sprejela oceno stanja v prostoru in politiko urejanja prostora republike, kar je izhodišče za načrtovalski in zakonodajni del urejanja prostora. Zakonodajni del bo vplival na energetiko tako, da bo bolj jasno določil postopke pa tudi mesto posameznih resorjev. To velja za energetiko v dveh kontekstih, takrat ko nastopa kot investitor, kot predlagatelj novih gradenj in drugič, ko energetiki kot skrbniki posamezne infrastrukture

nastopajo kot stranski udeleženci postopka tako v obliki smernic, mnenj ali soglasij. Za investitorje je ključno to, da bodo v prostorskih aktih lahko opredelili svoj dolgoročni koncept skladno z drugimi sistemi v prostoru, kot so urbanizirane površine in pa določena krajinska območja ter druga infrastruktura, predvsem prometna. Po tej strani lahko pričakujemo, da se bodo določene zasnove na področju energetike nekoliko rekonceptualizirale. Marsikdaj pa bodo posamezne gradbene namere enostavnejše, predvsem na lokalni ravni z dogovorom in na tej podlagi izdanimi gradbenimi dovoljenji. Teh procedur je nekaj poenostavljenih, po drugi strani pa smo dali zahtevek, da so predlogi bolj strokovno proučeni. S tem smo naložili ali projektantom relativno večjo odgovornost. Pri pripravi nove strategije prostorskega razvoja Slovenije energetika vstopa kot eden pomembnejših sooblikovalcev prostora. Na UPP so v ta namen pripravili vrsto „tudij“. Prav tako kolegi v Uradu za energetiko pripravljajo svoje razvojne programe, strategije in nacionalne programe. Delne rezultate teh „tudij“ uporabimo pri izdelavi prostorske strategije. Naj povem, da sta oba omenjena urada skupaj pripravila „tudijo o energetske infrastrukture in prostorskem razvoju, ki je končana in je v recenziji in bo osnova za predlog Strategije prostorskega razvoja Slovenije.“

Kaj lahko pričakuje energetika v strategiji novega?

Prostorska strategija bo slonela na principih vzdržnega oziroma trajnostno uravnovečnega razvoja. Prostorci smo v ta namen hoteli vedeti več o tem kako je z varčno rabo energije tako z gospodarskega kot okoljskega vidika, predvsem zaradi manjšega pritiska in bremen na prostor. Poraba se nam zdi pomemben dejavnik. Ne nazadnje je pred kratkim naš urad pripravil, minister pa podpisal predpis o toplotni zaščiti objektov. Druga skupina vprašanj prostorskega plana se dotika prihodnjih virov energije v Sloveniji ob tem, ko je odprt trg električne energije. Pri tem se postavlja vprašanje, ali in koliko novih virov pri nas potrebujemo in kako postopoma nadomeščati tako imenovano klasično energijo iz premoga s hidroelektrarnami in drugimi obnovljivimi viri. Tu smo se opredel-

ljeni, da se bo energetski potencial Save v spodnjem delu v tem času začel izkoriščati. Poiskati moramo ustrezno rešitev za pokrivanje vršne energije z eno od akumulacijskih hidroelektrarn, hkrati pa nam med obnovljivimi viri vedno bolj trkajo na vrata pobude za vetrne elektrarne. Vse te pobude za energetske vire moramo soočiti s potrebami urbanizacije, drugih uporabnikov prostora, predvsem pa z vidika varstva narave. Poleg porabe in virov je treba omeniti tudi infrastrukturo za prenos energije. Na tem področju pričakujemo večje potrebe po povezavah s sosednjimi državami in med regijami zaradi prostega pretoka energije in, kot trdijo energetiki, zaradi boljše delovanja našega elektroenergetskega sistema.

Kdaj pričakujete, da bo strategija končana in kako je z umeščanjem objektov v vmesnem obdobju?

Pričakujemo, da bo v prihodnjem letu prostorska strategija pripravljena za obravnavo in sprejem v državnem zboru. Urad za energiko je dal pobudo za spremembo obstoječih prostorskih sestavin državnega srednjeročnega in dolgoročnega plana. Tako, da bi se sedaj opredelili nekatera območja za vetrne elektrarne in hidroelektrarno za pokrivanje vršne energije. Lahko se zgodi, da bomo za omenjene proizvodne vire v letos spro ili postopke vključitve v prostorske akte. Energetiki utemeljujejo te spremembe z okoljskimi direktivami EU in zahtevami po večjem deležu obnovljivih virov. Poleg tega je največ pobud za lokacije daljnovodov in napovedujejo se lokacijski načrti hidroelektrarn na spodnji Savi.

Ekološki pogoji so vse ostrejši, ali so za energetske objekte narejene ustrezne študije, kako predvsem finančno vplivajo nanje zadostitve ekološkim zahtevam?

Sedaj veljavni prostorski plan opredeljuje za lociranje posameznih energetskih objektov pet glavnih kriterijev: funkcionalna učinkovitost in tehnološka rešitve posameznega objekta, ustreznost prilagojenosti drugim dejavnostim v prostoru, celovito preso-

jo vplivov na okolje, ekonomsko in finančno preveritev ter družbeno sprejemljivost na lokalni ravni. Ti standardi so povsod po Evropi podobni in ne tejejo, da so prostorske in okoljske prilagoditve projektnih rešitev dodatni, temveč povsem običajen strošek. Lahko je koristna postavka v strukturi cene, saj so pogosto ob ustrezni tehnologiji in primernih prostorskih prilagoditvah tudi rešitve cenejše. Investitorji morajo vedeti, kaj je »e finančno sprejemljivo zanje«.

Zakaj menite, da smo pri nas, ki smo po vrsti energije skromna in draga država, uzakonili ostrejša ekološka kriterija, kot jih imajo evropske države? Tak primer je elektromagnetno sevanje.

Elektromagnetno sevanje predpisuje Urad za okolje v našem ministristvu, mi pa smo Urad za prostor. Mi smo predpis sprejeli v izvajanje. Sli,imo pa pripombe in opozorila z obeh strani, da je preoster in premil. Mislim, da so v Uradu za okolje sledili evropskim izhodiščem in postavili omejitve v mejah današnjih spoznanj in vedenj, hkrati pa upoštevali tudi načelo previdnosti.

V začetku nastajanja novih planskih dokumentov je bila energetika še v sklopu MGD, sedaj je v okviru MOP-a. So sedaj posamezni objekti bolj celovito obdelani z vseh vidikov in je njihovo umeščanje v prostorske plane enostavnejše, je sodelovanje med resorji boljše?

Kako presoajo sodelovanje kolegi energetiki, bodo morali povedati oni, mi prostorci menimo, da je sodelovanje kljub začetnemu dvomu nekoliko lažje. Celo več, menim, da smo začeli uporabljati bolj podoben jezik, kot smo ga »e pred leti, in da smo se začeli med sabo boljše razumeti. Nekaj smo se naučili od energetikov in menim, da tudi sektor energije na marsikatero stvar gleda bolj spočljivo in razumevalje s prostorskega in okoljskega vidika. V posameznih izhodiščih pa ima zagotovo vsak svojo identiteto in svoje vedenje in pristojnosti. Včasih o kakšni temi ne mislimo povsem enako. Funkcija ministra pa je, da nas usklajuje pri

svojem delu in tu smo si naloge po mojem dobro razdelili.

Prostor postaja vse dražja kategorija posebno v mestih, okoljske zahteve vse večje, elektro-gospodarska podjetja pa z vsakim letom bolj na trgu. Kdo je tisti, ki postavlja meje, kaj so še sprejemljive zahteve in kaj preveliki interesi posameznikov in skupin?

V našem zakonodaji je ena izmed tem, ki je v razpravi v parlamentu, kako je z razmerji med javnimi interesi in zasebnimi koristmi ter kako, na razmerja med posameznimi javnimi interesi. Mi smo v osnutek zakona o urejanju prostora napisali, da je treba javne in zasebne interese tehtati, kar je sodoben evropski pristop. Ob tem smo zapisali, da zasebne koristi ne smejo biti v »kodo javnemu interesu. To pa pomeni, da so zasebne investicije oziroma osebni interesi za eleni, vendar v kontekstu skupnega. Drugo vprašanje pa je, kako je s posameznimi nasprotujočimi javnimi interesi in njihovo težo. Za to ni nobene matematične formule in tudi, če bi bila, bi bila zelo nevarna. Neka dejavnost bi se lahko znašla na koncu seznama in ne bi nikoli prišla v veljavo, določena pa bi bila vedno protežirana in poudarjena. Vsaka država mora delovati tako, da ima razvojne programe, da ima ustrezno infrastrukturo in da ima določena področja zavarovana. Vprašanje je le, koliko katerega in kje. Tudi zato smo napisali, da se morajo javni interesi med sabo soočiti in potem se mora predlagatelj glede na konkretne razmere odločiti, v čigavo korist gre. Tisti sistemi, ki so varovani s predpisi, imajo dodatno varovanje. Temeljna doktrina, ki smo jo napisali tako v zakonu kot prostorski politiki, je, da slonimo na principu vzdržnega oziroma trajno uravnovečnega prostorskega razvoja. Naloga prostorskih načrtovalcev je, da tistim, ki odločajo, znajo predločiti posledice izbora ene ali druge alternative. Na podlagi tehtanja teh enot in opozoril se politiki laje odločijo. Slika ni vedno črna-bela in ena ali druga skrajnost je nesprejemljiva. Mehkih variant reševanja je veliko in naloga načrtovalcev je, da skušajo najti kompromis, ki zagotavlja večjo ohranjenost naravnih vrednot. Ti kriteriji bodo natančneje določeni

bodisi v strategiji prostorskega razvoja bodisi v prostorskem redu drave, ki ga bo sprejela vlada.'

Ali so se elektrogospodarstveni ki pripravljeni argumentirano soočiti z drugimi prostorskimi in družbenimi vrednotami oziroma ali so narejeni kriteriji, po katerih se posamezni objekt umešča v prostor?

Ne izkušnja pri pripravi nove prostorske strategije je pokazala, da vsi vemo, da gledanje samo s svojega zornega kota ne zadošča. Prav zato večina resorjev ne poskuša več absolutizirati samo svojega področja. Tudi energetiki se vedno bolj srečujejo z drugimi sektorji v prostoru in tudi sami vedno bolj spoznavajo, da bodo njihovi argumenti uspeli le takrat, ko bodo premišljeni in dokazljivo uporabni.

Natančneje, kdo izbira, kaj je pomembnejše, ali pridobljena električna energija ali zaščita posameznega biotopa ali kraja – primer prenova HE Moste?

Pri HE Moste ministrstvo ni končalo zadeve, ker je tam je navzkrižje nekaj interesov. Rešitve so, če odprte in ob upoštevanju različnih predpisov tudi izvedljive. Od petih kriterijev, ki sem jih omenil v začetku pogovora, je dejstvo, da lokalna skupnost za zdaj ne soglaša s projektom. Prav tako so nekatere pogoje, ki niso izpolnjeni, postavili naravovarstveniki. Konsenza na tem projektu za zdaj še ni. Merila za doseg pa so delno opredeljena v prostorskem planu RS in delno v posameznih sektorskih predpisih in v tem kontekstu so nekatere zadeve tudi varovane.

Če vas dobro razumem, je edina pot za rešitev tega in podobnih projektov konsenz z vsemi akterji v prostoru?

V sedanjem sistemu je konsenz praktično edina pot. Zakonodaja bo v prihodnje nekoliko odprla možnost formalnega reševanja popolnoma prikritih problemov v prostoru, če vedno pa bo za elen in priporočen princip v čim več primerih konsenz. Da pa so v primeru Moste zadeve tehnično izvedljive, so, tudi je pokazale. Vendar pa je prav zdaj v tem pri-

Foto Minka Skubic

meru in teh predpogojih te ko racionalno nadaljevati postopek.'

Očitki energetikov, da je prometna infrastruktura privilegirana pri pridobivanju soglasij, ostajajo še naprej. Ali je zaznati večje lobiranje energetikov, da bi se po učinkovitejšem reševanju posegov v prostor približali cestarjem?

V začetku devetdesetih let je politika zaznala, da je prometna infrastruktura, predvsem cestna, zastala toliko, da je treba združit tako politične kot gospodarske in strokovne moči ter jih usmeriti v gradnjo avtocest. Ni bilo toliko lobiranja, kot je bil mošen interes, ki je angiral velik del državnih sredstev in vsega drugega potenciala. Energetika in, če kakšno področje so mogoče malo zamudili minulo desetletno obdobje in so bili ali pa so se postavili v drugi plan. Kot opažamo sedaj, pa je postala

la energetika zelo aktivna in se tudi na energetskem področju napovedujejo nove naložbe. Postopki in predpisi, ki so bili uvedeni pri reševanju posegov v prostor pri prometnih naložbah, bodo sedaj splošno uveljavljeni v novem zakonu o urejanju prostora in graditvi objektov. Tako bodo lahko teh postopkov dele tudi energetiki.'

Bodo obstoječe lokacije energetskih objektov vse dragocenejše, primer TET, obstoječe daljnovodne trase itd.?

Vse, kar je postavljeno v prostoru, ima svojo vrednost, v nekaterih primerih tudi kot razvojni potencial, in navadno imajo te lokacije prednost tudi po evropskih prostorskih principih, to je ne posegati v nove prostore, temveč imajo prednost obstoječi koridorji in objekti. Prednost imajo, ker so ljudje na objekte navajeni, jih sprejmejo. Vendar je kljub temu potrebno nekatere objekte in območja sanirati, za nekatere pa bo potrebno poiskati nove lokacije in koridorje. Nekateri objekti, ki ne bodo več potrebni za energetske izrabe, se lahko izkoristijo za druge namene, tako so lahko v nekdanjih termoelektrarnah bodoče sejalnice ali kakšne druge dejavnosti. Nekateri objekti še sodijo tudi v kategorijo muzejskih vrednosti. Poznamo pa v Evropi tudi primere, ko so po sanaciji objektov taka področja dobila novo uporabno vrednost za druge namene: zrasle so stanovanjske soseske ali nove gospodarske dejavnosti. Kar me skrbi, je to, da se pri nas prevečkrat rušijo stare stvari, da bi se zgradile nove, namesto da bi razmišljali o tem, kako si ne delati stroškov z rušitvijo, ampak v teh objektih najti novo funkcijo, nov smisel in njihov nov pomen. Tak tipičen primer so degradirana elzarska ali rudarska območja, ko bi morali narediti nove razvojne perspektive in vlagati v nove programe, namesto vlaganja v zapiranje in podaljševanje starih objektov. Za tak način razvoja regije pa je potrebno veliko navora, tako miselnega, finančnega, organizacijskega in nekoliko potrpljenja, kar bi se na dolgi rok obrestovalo. Obstajajo izkušnje iz Evrope o pristopih k sanaciji degradiranih rudarskih področij.'

Pristojnosti lokalnih skupnosti so pri posegih v okolje precejšnje

in predvsem različne. Ali nova zakonodaja predvideva poenotenje kriterijev? Ali se ve, kaj je več kot občinski interes?

Nova zakona o urejanju prostora in graditvi objektov predvidevata, da bo minister za prostor predpisal, kateri so objekti dravnega pomena. Ti objekti bodo morali imeti poseben status. Nanje bo drava enotno gledala in enotno vrednotila postopke lokacijskega načrtovanja oz. dovoljevanja. Dajatve, tako dravne kot lokalne, bodo poenotene. Nadomestilo za stavbno zemljo, se ukinja in nadomestil ga bo nov davek na nepremičnine. Bistvo pri posegih v prostor pa ostaja, »e naprej tudi za energetike, to je konsenz z lokalno skupnostjo, kjer lokacija le i.«

Elektrogospodarstvo že doslej ni znalo enotno nastopiti pri poenostavitvi pridobivanja dovoljenj za gradnjo objektov. Sedaj postaja 15 družb še bolj samostojnih, brez veznega člana, razen HSE za svoje članice. Kdo naj bi sedaj branil interese teh družb za smotrno in ekonomsko učinkovite posege v prostor?

Za na, princip, ki ga uvaja zakon o urejanju prostora, ni toliko pomembno, koliko je dru b ali posameznih sistemov, temveč da so vsi, odvisno od tipa načrta, upravičeni do tistega varstva ali uveljavljanja, ki ga predpisujejo zakoni. To sta zakona z na,ega področja o urejanju prostora in graditvi objektov ali pa področni zakoni, med drugim tudi energetski zakon. Kako se je ali se bo energetika pri tem organizirala, je popolnoma njena pristojnost. Mi predvidevamo, da bo ob spremembi prostorskih aktov na dravni ravni sodeloval vsak resor, tudi se ni nosilec spremembe plana, s smernicami, ki naj bi jih dal v tridesetih dneh, in z mnenjem o upo,tevanju teh smernic. Resorji lahko ob posameznih predstavitvah in tudi na prostorski konferenci dejavno sodelujejo s svojimi predstavniki. Pri energetiki je to Urad za energetiko znotraj MOP. Pri lokalni skupnostih, to je občinah, pa bo ravno tako resor povabljen k smernicam in mnenjem obinskih planov, da se bo njihov interes varoval, se je le-ta utemeljen in zakonsko dokazan. Občin-

ski plan potrdi minister za okolje in prostor, dokler ta ni izvr,ljiv. Hkrati so načrtovalci zavarovali uporabnike prostora s tem, da vsak sistem zase ne mora določati pogojev. »e v tridesetih dneh ne dobimo smernic, to pomeni, da lokalna skupnost s predlogom sogla,a in da nima svojih predlogov. Podobno je pri gradbenih dovoljenjih.«

Lahko upamo, da se investitorjem v elektroenergetiki obetajo boljši časi?

Tisto, kar bo opredeljeno kot javni interes, bo tudi temu primerno prostorsko obravnavano. Druge nalo be pa bodo obravnavane tako kot nalo be drugih gospodarskih dru b. »e bo elektrarno gradil zasebnik, bo moral zadostiti enaki zakonodaji, kot je to pri gradnji objektov drugih gospodarskih dejavnosti. Pričakujemo večjo odgovornost tistih, ki dajejo soglasje, da jih pogojujejo samo s pravno upravičenimi zahtevami in ne z splo,nimi eljami in neupravičenimi zahtevami. Prav tako pričakujemo kakovostnej,e strokovne re,itve, projekte in plane in za nekatere primere nekoliko enostavnej,e postopke. Za nekatere najzahtevnej,e investicije, predvsem tiste s tveganji za okolje pa bodo bolj zahtevne procedure, vendar so tudi tu predvideni mehanizmi za re,evanje pričakovanih konfliktov na posameznih temah, tako da bi morali biti za investitorje in udeleence pogoji bolj jasni in problemi hitreje re,ljivi. Kar bo opredeljeno kot gospodarska javna infrastruktura, preko tega tudi obinski načrti ne bodo mogli iti. Rezervacije v prostoru bodo zagotovljene s prostorskimi načrti in drugimi obveznostmi, ki sledijo iz njih. Po prostorski in gradbeni plati torej ne bi smelo biti ovir za bolj,o perspektivo področja energetike. Vendar na,e področje je samo eno izmed skromnih predpogojev za to.....

**BRANE JANJČ
MIRO JAKOMIN
MINKA SKUBIC
IN DOPISNIKI**

AVSTRIJA

NOV NAČRT ZA OBNOVLJIVE VIRE ENERGIJE

Regulator avstrijskega trga Walter Boltz je pred kratkim presenetil proizvajalce električne energije z zahtevo, da morajo operaterji elektroenergetskega omrežja do oktobra 2003 v svojo ponudbo vključiti najmanj osem odstotkov električne energije iz malih hidroelektrarn (z močjo pod 10 MW) in najmanj dva odstotka iz obnovljivih virov energije, in sicer iz vetra, sonca, biomase ali geotermalnih virov. Te zahteve je regulator sicer že vključil v energetsko zakonodajo, toda udeležencem avstrijskega trga je popolnoma jasno, da jih ni mogoče uresničiti, dokler ne bo na voljo dovolj zmogljivosti iz omenjenih virov. Na Dunaju, denimo, nimajo dostopa do malih hidroelektrarn, niti ne prostora za gradnjo naprav za pridobivanje električne energije iz obnovljivih virov. Walter Boltz je te omejitve tudi upošteval in naredil posebne programe za razvoj teh virov po posameznih deželah, obenem pa predlagal spremembo tarifnega sistema. Doslej so bile tarife za obnovljive in okolju prijazne vire energije določene po posameznih deželah, zdaj pa naj bi se poenotile v vsej državi, kar naj bi spodbudilo investitorje h gradnji novih zmogljivosti

ŠPANJA

IBERDROLA PRIDOBIVA ODJEMALCE

Špansko elektroenergetsko podjetje Iberdrola je že pridobilo nove štiri odstotke liberaliziranega domačega trga z zemeljskim plinom in tudi podpisalo pogodbe s 93 industrijskimi odjemalci. Cilj podjetja je, kot pravijo njegovi predstavniki, da do leta 2006 osvoji dvajset odstotkov španskega trga. Za oskrbo tega deleža bo potrebovalo dve tretjini svojih zmogljivosti, proizvodnjo preostale tretjine pa bodo prodajali posameznim odjemalcem. Sicer pa namerava Iberdrola v naslednjih letih še povečati obseg svojih proizvodnih zmogljivosti, saj načrtuje dve novi kogeneracijski napravi. Prva z močjo 800 MW je že pripravljena na testiranje, drugo z močjo 400 MW pa še gradijo.

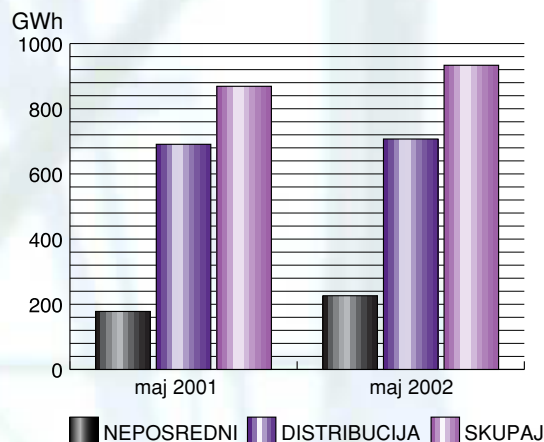
VELIKA BRITANIJA

NOVI VETRNICI NA BRITANSKI OBALI

Proizvajalec električne energije iz vetra Ecotricity je pred kratkim v mestu Mablethorpe v pokrajini Lincolnshire začel graditi dve turbini z močjo 600 kW. Gradbinci v tem času že polagajo njune temelje, sami turbini pa naj bi postavili do konca tega meseca. Sicer pa sta novi pridobitvi le del tamkajšnjega vetrnega polja. Omenjeno podjetje namerava namreč na tem območju do leta 2010 postaviti še dodatne elektrarne, celotno polje pa naj bi delovalo s skupno močjo 48 MW.

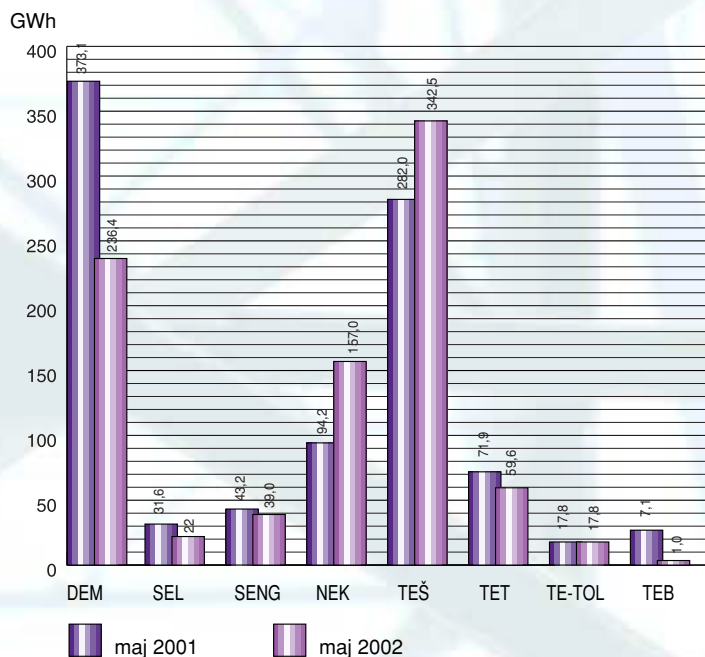
PORABA VZTRAJNO NAVZGOR

Poraba električne energije še naprej skokovito narašča, saj smo maja v Sloveniji iz prenosnega omrežja prevzeli 933,4 milijona kilovatnih ur, kar je bilo za 64,5 milijona oziroma za 7,4 odstotka več kot isti mesec lani. Za tako velik skok ima tudi tokrat največ zaslug krepko povečana poraba v Talumu, ki je s prevzetimi 145,9 milijona kilovatnih ur lanske rezultate presegel skoraj za polovico in tudi največ prispeval k temu, da je bila poraba neposrednih odjemalcev letošnji maj za dobrih 27 odstotkov višja od lanskega. Drugače pa se je poraba povečala tudi na strani distribucijskih podjetij, ki so tokrat iz prenosnega omrežja prevzela 707,1 milijona kilovatnih ur in tako lanske primerljive rezultate presegla za 2,3 odstotka.

PROIZVODNJA POD PRIČAKOVANJI

Hidrološke razmere letos očitno niso naklonjene hidroelektrarnam, saj so te tudi peti letošnji mesec v omrežje poslale precej manj elektrike kot v istem času lani in precej zaostale tudi za pričakovanji, zapisanimi v elektroenergetski bilanci. Tako smo iz osrednjih hidrovirov maja zagotovili le 297,4 milijona kilovatnih ur električne energije ali za dobro tretjino manj kot maja lani in tudi za četrtno manj, kot smo sprva pričakovali. Zato so bili tudi tokrat znova bolj obremenjeni veliki termoobjekti, pri čemer so termoelektrarne skupaj z našo edino nuklearko maja prispevale 580,4 milijona kilovatnih ur. Tako je celotna domača proizvodnja dosegla 877,8 milijona kilovatnih ur, kar je bilo za 6,7 odstotka manj kot v tem času lani in tudi za 3,8 odstotka manj, kakor smo načrtovali na začetku leta.

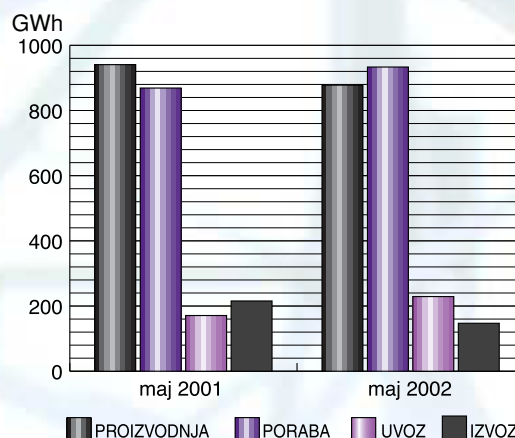

* upoštevana je celotna proizvodnja NEK

* TEB – topla rezerva v sistemu

PO PETIH MESECIH KAR 6,7-ODSTOTNA RAST

Poraba električne energije v Sloveniji letos narašča nad vsemi pričakovanji, saj smo do konca maja porabili že 4 milijarde 777,6 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 6,7 odstotka več kot v istem času lani. Del zaslug tako velikemu povpraševanju gre poleg odprtju nove proizvodne hale v Talumu zagotovo pripisati tudi sorazmerno nizkim cenam električne energije, ki se za tarifne odjemalce že lep čas niso spremenile. Sicer pa so neposredni odjemalci letošnji odjem s prevzetimi 975,7 milijona kilovatnih ur v primerjavi z istim lanskim obdobjem povečali za 15,3 odstotka, medtem ko se je prevzem distribucijskih podjetij s porabljenimi 3 milijardami 801,9 milijona kilovatnih ur povečal za 4,7 odstotka. Precej večji od lanskega je bil tudi uvoz, saj smo na tujem kupili 623,1 milijona kilovatnih ur oziroma za 62 odstotkov več elektrike kot lani. Izvoz pa je v tem času znašal 873,3 milijona kilovatnih ur in bil tako za tretjino manjši od lanskega.

NE KRŠKO USTAVNA PRESOJA POGODBE

Po decembrskem podpisu pogodbe o ureditvi statusnih in drugih pravnih razmerji povezanih z vlaganji v Nuklearno elektrarno Kr., ko, njenim izkoriščanjem in razgradnjo s strani premierov obeh držav, je bila pogodba v parlamentarno in saborsko proceduro za ratifikacijo na obeh straneh. V našem parlamentu sta jo potrdila vlada in odbor za mednarodne odnose kot matični odbor, ni pa bila sprejeta v odboru za infrastrukturo kot zainteresiranem odboru.

Pogodba je bila na dnevnem redu junjskega zasedanja državnega zbora, ta pa jo je z njega umaknil, ker je obljubil Kr., ko in njenemu upniku Franciju Bogoviču uspelo zbrati 31 podpisov poslancev, ki so skladno z zakonom vložili na Ustavno sodišče, če pobudo za presojo pogodbe o NEK. Predlog za oblikovanje mnenja Ustavnega sodišča Republike Slovenije temelji predvsem na neskladnosti med državnimi pogodbami, oziroma njenimi določbami z določbami 72. člena Ustave Republike Slovenije o zdravem okolju in na neskladnosti pogodbe s pravico enakosti pred zakonom iz 14. člena ter pravico do svobodne gospodarske pobude iz 74. člena ustave.

Kot je dejal Franci Bogovič, se je obljubil Kr., ko v imenu Sveta Pokrajine Posavje v ustanavljanju, po letu neuspešnih poskusov, da bi na podlagi strokovnih argumentov prepričala pogajalsko skupino in Vlado RS o nesprenjemljivosti predloga pogodbe, odločila za postopek zbiranja podpisov poslancev Dravnega zbora za ustavno presojo pogodbe o NEK. Podporo so jim dali poslanci SLS, Nove Slovenije, Stranke mladih, Nacionalne stranke, SDS in en poslanec LDS.

Dokler ustavno sodišče ne bo izdalo mnenja o skladnosti pogodbe o NEK z ustavo RS, državni zbor ne bo obravnaval omenjene pogodbe. To pa pomeni, da ta do 1. julija ne bo ratificirana v slovenskem parlamentu in julija tudi ne bo začela veljati, tako kot je bilo predvideno po vladnem podpisu decembra lani v Kr., kem.

MINKA SKUBIC

SAVSKE ELEKTRARNE LJUBLJANA V HE MOSTE PRIČAKUJEJO CELOVITO REŠITEV

Letos jeseni bodo v HE Moste v fivrovnici praznovali 50-letnico obstoja in delovanja. Zaposleni bi v jubilejnem letu gotovo »e lepše« praznovali, če bi bila zagotovljena rešitev za uresničitev projekta doin, talacije, ki so ga pripravili v SEL. O trenutnih razmerah v tej edini slovenski akumulacijski elektrarni smo se konec maja pogovarjali z vodjem Antonom Koseljcem. Povedal je, da »e vedno računajo, da bo projekt doin, talacije kljub trenutnemu zastoju vseeno stekel in v tej smeri tudi praktično delujejo. S potrebnimi ukrepi (revizije, remont, nujne zamenjave opreme) zagotavljajo normalno obratovanje pripravljenosti oziroma usposobljenosti agregatov in drugih naprav. Zaradi premikov strojnice »e naprej izvajajo geodetsko opazovanje tega objekta in meritve na elektro strojni opremi. Pred kratkim so odstranili okrog osem tisoč kubičnih metrov materiala, kar pomeni le delno odstranitev plaz, saj je na tem območju »e vedno velika konglomeratna gmeta. Ob tem je Koselj opozoril, da bi bila res »koda, če bi slovenski EES zaradi zaustavitve projekta doin, talacije HE Moste izgubil edino slovensko akumulacijsko elektrarno v Sloveniji. S tem bi seveda izgubili del energije iz obnovljivih virov, kar gotovo ni v skladu s smernicami in direktivami Evropske unije, ki predvidevajo, da se bo dele obnovljivih virov energije v desetih letih podvojil. Poleg tega je Koselj opozoril tudi na socialno problematiko, ki bi nastala v primeru zaustavitve HE Moste. Zato vidi celovito in dolgoročno rešitev za nadaljnje obratovanje le v uresnitvi projekta doin, talacije.

MIRO JAKOMIN

GORENJSKE ELEKTRARNE, D.O.O. IZVOLJEN SVET DELAVCEV

V skladu z Uredbo o pogojih za pridobitev statusa kvalificiranega proizvajalca je bil 4. januarja 2002 opravljen vpis v sodni register nove

druge Gorenjske elektrarne, d.o.o., samostojne pravne osebe v 100-odstotni lasti druge Elektro Gorenjske, d.d. Priprave na izločitev dejavnosti proizvodnje električne energije zunaj okvira Elektro Gorenjske so potekale več kot pol leta, vendar so bili zaposleni nove druge o izločitvi slabo in pozno obveščeni. Da bi bila v prihodnje obveščena zaposlenih o nadaljnjem razvoju njihove druge pravilna in bolj, a, so se zaposleni na zboru delavcev 4. aprila letos odločili, da izvedejo postopek za ustanovitev sveta delavcev, skladno z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju. Postopek za volitve je uspel, in volitve za člane sveta delavcev so potekale 29. maja. Izvoljeni so bili naslednji predstavniki zaposlenih: Marko Šarman, Slavko Janekovič in Franc Tišar. Na prvi konstitutivni seji je bil za predsednika sveta delavcev Gorenjske elektrarne, d.o.o., izvoljen Marko Šarman. Na naslednjih sejah bodo člani pripravili svoj poslovnik, sodelovali s predstavnikom delavcev v nadzornem svetu druge, pripravili dogovor o sodelovanju z direktorjem druge ..., in tudi sodelovali s svetom delavcev matične druge Elektro Gorenjske. Svet delavcev Elektro Gorenjske na svoje seje vabi predstavnika zaposlenih hčerinske druge, svoje nadaljnje sodelovanje pa nameravata oba sveta delavcev formalizirati z ustanovitvijo sveta delavcev obeh kapitalsko povezanih druge b. Svet delavcev kapitalsko povezanih druge b lahko ustanovijo sveti delavcev teh druge b, in ga sestavljajo člani iz teh svetov delavcev, ki obravnavajo vprašanja v domeni zaposlenih kapitalsko povezanih druge b.

Z ustanovitvijo sveta delavcev Gorenjske elektrarne, d.o.o., so zaposleni pokazali veliko zanimanja tudi za kakovostno delovanje svoje nove druge b, saj se skupaj z direktorjem, ki je podpiral ustanovitev sveta delavcev, zavedajo, da bodo le s skupnimi močmi lahko zagotovili uspešno poslovanje druge b. Uspešno delovanje sodobnih podjetij se dosega tudi z aktivno participacijo zaposlenih, za kar neokrnjeni slovenski Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju daje zadostno podlago, in v drugi b Gorenjske elektrarne, d.o.o., zakon velja v celoti, kar pa, zaradi 46. člena Energetskega zakona,

na, ne velja za zaposlene v matičnem podjetju Elektro Gorenjska, d.d.

SLAVKO RENKO

FLYCOM IZVAJAJO UČNKOVITE PREGLEDE DALJNOVODOV

Pred dobrim letom in pol je bilo v firovnici na Gorenjskem ustanovljeno podjetje Flycom, ki ga vodi Roman Bernard. Kot je povedal, podjetje deluje na področju komunikacijskih storitev in je prvo v Sloveniji, ki uporablja posebne iroskopsko stabilizirane kamere. Med njihovo ponudbo sodijo prevozi tovara in ponikov, snemanje z zraka za potrebe televizijskih in radijskih hi,, nadzor po arov, varnostni nadzor in druge dodatne storitve. Med najpomembnej,,o dejavnost Flycoma pa sodi termovizijsko snemanje energetskih objektov, kot so daljnovodi, plinovodi in drugi energetski sistemi. Gre za kakovostno vizualno in infrardečo in,,pekcijsko, na podlagi katere pripra-

**LE 0,3-ODSTOTNA
MAJSKA
INFLACIJA**

Rast življenjskih potrebščin je bila maja precej počasnejša kakor aprila, saj je znašala le 0,3 odstotka. S tem se je tudi letna inflacija znižala na 7,5 odstotka, kot so izračunali pri Statističnem uradu Republike Slovenije. Vsega skupaj so cene v prvih petih mesecih poskočile za 4,9 odstotka, k tako nizki rasti v maju pa so največ prispevale za 0,7 nižje cene nafnih derivatov konec aprila in v prvi polovici maja. Toda na omenjenem uradu pri izračunih niso upoštevali podražitve slednjih v zadnjih dneh maja, ampak bodo te vključili v junjski račun. Storitve so se maja v povprečju podražile za 0,8, blago pa za 0,1 odstotka. Poleg tega je statistični urad sporočil še, da je povprečna mesečna bruto plača na zaposlenega v družbah, podjetjih in organizacijah v Sloveniji marca znašala 227.002 tolarjev, kar je nominalno za 1,7 odstotka in realno za odstotek več kot februarja. Povprečna mesečna neto plača pa je bila v tretjem letošnjem mesecu visoka 142.894 tolarjev.

Dnevnik, 1. junija

**VIŠJE PLAČE
DVAKRAT NA LETO**

Socialni partnerji so po dolgotrajnih pogajanjih vendarle parafirali dogovor o plačni politiki med letoma 2002 in 2004. Dogovor je po besedah Dušana Semoliča iz Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, kompromis med zelo različnimi interesi delodajalcev in sindikatov in pomeni podlago za usklajevanje plač v gospodarskih dejavnostih, za katere velja kolektivna pogodba. Po njem se bodo te povečevale dvakrat na leto, kar pomeni, da bodo avgusta višje za 4,2 odstotka, decembra pa za razliko med stoodstotno rastjo cen življenjskih potrebščin in 4,2 odstotka. Izhodiščne plače za avgust 2003 se bodo zaradi uskladitve s cenami življenjskih potrebščin povečale za 2,5 odstotka oziroma še za razliko nad 2,6 odstotka v primeru, če se bodo cene med januarjem in junijem povišale za več kot 2,8 odstotka. Podobno kot v letošnjem decembru se bodo plače v zadnjem mesecu prihodnjega leta povečale za razliko med stoodstotno rastjo cen in že obračunanim povečanjem. Plače zaposlenih, za katere ne veljajo kolektivne pogodbe, bodo rasle v povprečju enako kot plače po omenjenih pogodbah in v skladu s prispevkom k poslovnim rezultatom.

Delavska enotnost, 7. junija

**POSAVCI ŽELJO
SAMI ZGRADITI
VERIGO HE**

V Posavju že nestrpno pričakujejo podpis koncesijske pogodbe za gradnjo spodnje savske verige, čeprav si od tega ne obetajo veliko. Njihova posebna pogajalska skupina si namreč prizadeva, da bi v besedilo vnesli tudi določilo, po katerem bi dobila njihova domača podjetja prednost pred drugimi. Med posavskimi gospodarstveniki namreč vlada prepričanje, da so sposobni sami zgraditi celotno verigo, in to z lastno mehanizacijo, znanjem in kadri. V ta namen so že ustanovili dvojce gospodarskih interesnih združenj, in sicer GLZ Razvoj regije in GLZ Gradbeništvo Posavje. Prvo v verigi načrtovanih hidroelektrarn v Boštanju naj bi začeli graditi 8. novembra letos, začetki gradenj HE Blance, HE Krško, HE Brežice in HE Mokrice pa naj bi si zatem sledili vsakih 36 mesecev.

Dnevnik, 12. junij

**PREMALO
IZRABLJENI
OBNOVLJIVI VIRI**

Uporaba obnovljivih virov energije je v Sloveniji po podatkih ministrstva za okolje približno devetodstotna, kar je sicer na ravni držav Evropske unije, vendar bi se jo dalo bistveno povečati. Vodno energijo že precej dobro izkoriščajo verige hidroelektrarn, so ugotovili udeleženci mednarodnega posveta o obnovljivih virih energije, veter, sonce, lesna biomasa in biodizel pa imajo v energetski bilanci premajhen delež. Gradnjo zmogljivosti, ki bi delovale na našete vire, bi morala država, kot je poudaril Franc Beravs, vodja Agencije za učinkovito rabo energije, spodbujati z zagotovitvijo dovolj visokih odkupnih cen elektrike. Janez Bedenk iz Petrola je na posvetu povedal, da načrtuje največja slovenska naftna družba proizvodnjo več tisoč ton biodizla in predstavil tudi načine, kako bo to uresničila. Andrej Klemenc iz Slovenskega E-foruma pa je poudaril, da v Sloveniji ne izrabljamo odpadkov kot obnovljivi vir energije, kakor je običajno drugod po svetu.

Delo, 12. Junij

PRIREDILA SIMONA BANDUR

Foto Miro Jakomin

Roman Bernard, direktor podjetja Flycom.

vijo ustrezne analize, poročila in priporočila o stanju na energetskih objektih. Tovrstne storitve so primerne tudi za preglede terena v bližini daljnovodnih tras, pa tudi območij, kjer se bodo daljnovodi „ele gradili“. V ta namen Flycom uporablja najsodobnejšo tehnologijo tako v letalstvu (helikopter EC 120 B), kakor tudi v komunikacijah (kamere Kelvin 350 II, avtomatski link ...). Kakovostne storitve opravljajo doma in v tujini (Italija, Avstrija, Madžarska, Nemčija); sčasoma naj bi prodrli tudi na druge evropske trge. Za sodelovanje se trenutno dogovarjajo s hrvatskim HEP-om, prve stike pa so navezali tudi z Elesom in podjetjem Elektro Gorenjska. Kot pravi Roman Bernard, so poglobitve prednosti, ki jih omogoča njihov sistem pregleda energetskih objektov, predvsem v hitrem in učinkovitem odkrivanju trendov, ki vodijo v okvare, ter v lažjem načrtovanju vzdrževanja omrežja. Na ta način se lahko precej zmanjšajo izgube na daljnovodih, s tem pa se prihranijo velike vsote denarja.

MIRO JAKOMIN

NE KRŠKO USPEŠNO OPRAVLJEN REMONT

Leto „nji“ remont NE Krško, ki se je začel 11. maja, je bil končan 5. junija ob 1.13 ponoči, ko je bila elektrarna ponovno sinhronizirana z elektroenergetskim omrežjem.

Remontna dela je v organizaciji NEK izvajalo več kot 400 domačih in tujih specializiranih delavcev. Med remontom so izmed 121 gorivnih elementov zamenjali 33. Opravili so načrtovan obseg vzdrževalnih del, preverjanja opreme ter modifikacij. Ob standardnem obsegu del so izvedli nekaj del, ki niso rutinske narave. Tako je bil v primarnem delu elektrarne opravljen pregled vijakov obodnih plošč reaktorske sredice in pregled odprtih na rektorski glavi, na sekundarnem delu elektrarne pa obsežen remont električnega generatorja. Poleg tega so izvedli več kot 20 modifikacij, ki obsegajo izboljšave, dopolnitve ali spremembe opreme in tehnoloških sistemov elektrarne. Med njimi je treba omeniti zamenjavo kompresorjev instrumentacijske-

ga zraka in vgradnjo opreme, ki bo omogočila zamenjavo kotlov pomožne kotlovnice med obratovanjem elektrarne. Kot del projekta za posodobitev bazena za izrabljeno gorivo so med remontom in „talirali“ dodatni izmejevalec toplote za hlajenje bazena za izrabljeno gorivo. V sklopu gradnje RTP Krško pa opravili večino pripravljanih del za prihodnjo povezavo stikališča NEK in nove RTP Krško.

Rezultati pregledov naprav in sistemov, ki so jih pregledali med remontom, so bili v pričakovanih mejah in so dobra podlaga za varno in zanesljivo obratovanje elektrarne v 19. gorivnem ciklusu.

MINKA SKUBIC

SOCIUS TRENING ZA USPEŠNO OBVLADOVANJE SPREMEMB

„Če bi moral našteti vse razloge, zakaj sem postal uspešen, bi bil razlog „tevilka ena vpliv Dalea Carnegieja na moje življenje“, je izjavil Harvey

Mackay, avtor svetovne knji ne uspe, „nice Plavaj z morskimi psi in ostani iv. Kot so v začetku junija povedali na promocijski predstavitvi treninga Dale Carnegie v prostorih delnice „ke dru be Socius v Ljubljani, gre za vodilni trening za razvoj osebnih in poslovnih potencialov na svetu. Bogdana Herman, direktorica Sociusovega centra za poslovno kulturo, je v nagovoru kakim tridesetim zainteresiranim udeležencem pojasnila, da s treningom Dale Carnegie pomagajo povečevati tako osebnostne sposobnosti za učinkovitejšo komuniciranje kot tudi gospodarsko uspešnost podjetij. Zaposleni lahko odkrivajo in uporabljajo na novo pridobljene veščine in z njimi uspešno sledijo vedno novim izzivom poslovnega sveta. Udeleženci s treningom pridobijo samozavest in samozaupanje ter vrsto sposobnosti glede učinkovitega govorjenja in javnega nastopanja, izboljševanja medosebnih odnosov, sodelovanja v timu in vodenja, proaktivnega reševanja težav in uresničevanja ciljev, obvladovanja stresnih situacij, boljše pomenjenja itd. Obenem je treba poudariti tudi takojšnje

Bogdana Herman, direktorica Sociusovega centra za poslovno kulturo.

Foto Miro Jakomin

in dolgoročne koristi podjetja, saj omenjeni trening obvladovanja sprememb prispeva k višji storilnosti in ciljni naravnosti zaposlenih ter k večji konkurenčnosti in dobičkonosti podjetja. Training poteka 12 tednov – vsak teden se odvija eno srečanje, ki traja do 3 ure in pol. Optimalno „tevilo udeležencev v skupini je od 25 do 35.

MIRO JAKOMIN

GOSPODARSKA ZBORNICA SLOVENIJE

ZBORNICA ZAVRNILA PRITISKE SINDIKATOV

Na 15. seji upravnega odbora Gospodarske zbornice Slovenije so v začetku junija poleg aktualnih tem (krepitev zunanjetrgovinske mreže slovenskega gospodarstva, globalni center za prenos znanja itd.) obravnavali tudi poročilo o delu GZS v letu 2001. V okviru predstavitev opravljenih dejavnosti so omenili tudi uspehe, ki jih je GZS dosegla na področju ekonomsko socialnega dialoga. Zbornici je v sodelovanju z drugimi delodajalskimi organizacijami uspelo zavrniti neutemeljene pritiske sindikatov po zvišanju plač. Podpisan je bil dogovor o politiki plač, po katerem plače rastejo počasneje od rasti bruto domačega proizvoda in produktivnosti. Rezultati teh prizadevanj so se odrazili v večji stabilnosti poslovanja, večji konkurenčnosti in večjem izvozu slovenskega gospodarstva. Tudi v pogajanjih za novo delovno pravno zakonodajo zbornica ni dovolila, da bi uvažali ali zadržali rešitve, ki bi pomenile vračanje na nekdanji sistem združenega dela. Poleg tega je zbornica konstruktivno sodelovala tudi pri pripravi drugih zakonov s področja gospodarskega sistema.

MIRO JAKOMIN

BREZVLADJA NI IN GA NE BO!

Dr. Robert Golob je spet poskrbel za presenečenje, saj se ponovno poslavlja iz energetskih vrst. Sam pravi, da to v bistvu ni nič posebnega, saj zaradi osebnih in drugih razlogov želi oditi že vse od tistega trenutka, ko je bil drugič imenovan za državnega sekretarja. Moti pa ga, da se nekateri direktorji energetskih podjetij obnašajo tako, kot da bi že zapustil položaj državnega sekretarja in je nastopilo brezvladje. Čeprav je potrdil, da se pripravlja na odhod, v resnici še ni podpisal odstopne izjave. Zatrnil je, da bo svoje funkcije opravljal s polnimi pooblastili in odgovornostmi do zadnjega trenutka, ki se bo zgodil v septembru, lahko pa tudi pozneje.

Ni jih ravno malo, ki jih je v zadnjih dneh zanimalo in jih „e zanima vprašanje, ali se te ko predvidljivi dravi sekretar za energetiko **dr. Robert Golob** tokrat res nepreklicno poslavlja. Ker smo žutili stopnjevanje pritisk elektroenergetske javnosti (za nekaj časa je pozornost energetikov najbrž popustila le v času afere Katanec Zahovi), smo se v začetku junija v eljnem prižakovanju ponovno podali na Urad za energetiko.

Zakaj ste protestno zapustili sejo nadzornega sveta Holdinga slovenskih elektrarn, ki je potekala 24. maja? Ali lahko sklepamo, da gre za razhajanje med pogledi Urada za energetiko in poslovodstva HSE-ja?

Z vidika energetike je temeljni namen Holdinga slovenskih elektrarn v tem, da je holding nekaj „en agregat, ki zbira celo vrsto ponudb, od poceni do dragih, pri tem oblikuje neko povprečje in električno energijo prodaja naprej. V omenjenem primeru je „lo za razhajanje s poslovodstvom HSE-ja glede temeljnega namena holdinga, ki ne more in ne sme biti kratkoročno stanje dobička. Podjetja, ki bi ga zanimalo samo to, kako kratkoročno ustvarjati dobiček, v energetiki ne potrebujemo. To po-

meni, da holding ob začetku poslovanja ne more zasledovati tega cilja kot ključnega, saj je ključni cilj drugje. In ker je država lastnik ne samo holdinga, temveč tudi drugih podjetij v sistemu elektrogospodarstva, je normalno, da morajo biti ti cilji med sabo usklajeni. Ne moremo pa v enem podjetju zagovarjati nekih ciljev, ki so neposredno v „kodo drugih podjetij, ki so ravno tako v večinski ali celo stoddotni lasti države. O tem smo se pogovarjali na omenjeni seji nadzornega sveta HSE-ja. Ker sem bil razočaran nad pogledi nekaterih članov poslovodstva holdinga, sem sejo nadzornega sveta pač zapustil.

Kaj vas je v bistvu najbolj razočaralo?

Nikakor nisem mogel razumeti, da nekoga zanima samo njegovo lastno podjetje in si upa celo izjaviti, da ga čisto nič ne briga 200 ali 300 delovnih mest v nekem drugem podjetju. Fial na tako logiko ne pristajam in tudi ne mislim pristajati. Reči pa moram, da so bili ti nesporazumi v začetku junija na sestanku s Fabijanom in Koročcem odpravljeni. Prižakujem, da se v prihodnje taki spori ne bodo več dogajali. Ne bom več dovolil, da nekdo tako oholo in brezbrzi no razmišlja o problematiki delovnih mest.

Kako trenutno poteka usklajevanje med vlado, holdingom in lokalno skupnostjo v postopku priprave na sklenitev koncesijske pogodbe za gradnjo hidroelektrarn na spodnji Savi? Kako je z izpolnjevanjem rokov?

Usklajevanje poteka v skladu z zastavljenim akcijskim načrtom o začetku del za gradnjo HE na spodnji Savi, ki je znan e več mesecev. Iz akcijskega načrta jasno izhajajo tudi vsi roki, do katerih morajo biti uresničene posamezne aktivnosti. Ves čas je bil skrajni rok za podpis koncesijske pogodbe konec junija. Naslednji rok pa je 15. julij, ko naj bi vložili vlogo za gradbeno dovoljenje. In če bomo ta dokument pridobili septembra, bi lahko novembra začeli gradnjo HE Bošnjak. Sama koncesijska pogodba ne stoji sama zase, ampak je zelo tesno vpeta v akcijski načrt za začetek gradnje. Sicer pa smo organizirali nekaj „no krizno skupino, ki ima kolegij vsak ponedeljek. V njej so predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, Holdinga slovenskih elektrarn in lokalne skupnosti. Na sestankih, ki trajajo e več kot en mesec, usklajujemo na „a stali „da ne samo med sabo, temveč tudi navzven z drugimi ustanovami in službami pristojnih ministrstev. Predvideno je, da naj bi vse tri pogodbenne stranke, to je vlada, HSE in lokalna skupnost, slovesno podpisale koncesijsko pogodbo v začetku julija.

Katero vprašanje je na področju pogajanj trenutno najbolj pereče?

Ključno vprašanje je višina koncesijne, ki jo bo Holding slovenskih elektrarn kot koncesionar plačeval državi. Za zdaj se ta znesek giblje nekje od 7 do 10 odstotkov. Ampak „e bolj pomembno je vprašanje, kolik „na bo osnovna vrednost, na podlagi katere se bo obračunavala koncesijna.

Glede sporazuma o NEK ste v javnosti že izrazili prepričanje, da je nujen. Kot alternativo ste omenjali odkup hrvaškega deleža v nuklearni. Na kakšen odmev so naleteli vaši pogledi?

Alternativa o odkupu hrvaškega deleža v nuklearni je bila vedno iva in je tudi danes „e aktualna. Kljub dolo-

Lenim zapletom „e vedno mislim, da je partnerski odnos med Slovenijo in Hrva„ko mo en. To alternativo sedaj v Uradu za energetiko podrobneje obdelujemo in pripravljamo ustrezen predlog, na podlagi katerega bi potem vlada sprejela tako ali druga„no odlo„itev.“

Kako pa je s pripravo programa privatizacije, ki naj bi ga obravnavala vlada?

Preden gremo v prvo fazo delne privatizacije, ki naj bi se za„ela septembra, moramo v povezavi z vsemi potrebnimi strokovnimi podlagami jasno raz„listiti vpra„anje, v kak„nem paketu delnic bo dr „ava prodajala distribucijo. Junija je vsekakor „e „las, da razpravljamo o tem vpra„anju, julija pa bomo morali o tem sprejeti odlo„itev.“

V medijih je bilo zaslediti informacijo o va„em odhodu iz energetike, ki naj bi se zgodil

Foto Miro Jakomin

Dr. Robert Golob, dr„avni sekretar za energetiko: »Nekatere pretirano zanima vpra„anje, kdaj bom od„el. Jaz pa jim odgovarjam, naj se raje vpra„ajo, kdaj bom pri„el nazaj.«

septembra letos. Je ta informacija to„na? Zakaj si v bistvu „elite oditi?

S funkcije dr „avnega sekretarja za energetiko se poslavljam „e dolgo „asa, saj mi ta slu „ba na dolgi rok niti pribli „no ne ustreza. Zadeva je enkrat bolj aktualna, drugi„ pa manj. Zakaj si „elim oditi? Glavni razlog je popolnoma osebne narave, to je „elja po ustvarjanju dru „ine. Vendar pa so v brezdu„nem svetu karierizma in uspeha za vsako ceno nekateri pri„li „e tako dale„, da mlademu „loveku ne verjamejo, da si „eli ustvariti dom in dru „ino. Drugi razlog mojega odhoda pa ti„li v dejstvu, da se na mojem delovnem podro„lju „e vsaka najmanj„a stvar potencira in politizira, kar pri ministrici dr. Tei Petrinovi ni bilo opaziti.“

Kot re„eno, ste umik iz energetskega sistema res „e ve„krat napovedovali. Ali sedaj odhajate nepreklicno?

„eprav se na veliko govori in pi„e o mojem skoraj„njem odhodu, v resnici za zdaj „e nisem podpisal odstopne izjave. V septembru naj bi se predvidoma le delno poslovil, kar pomeni, da se bom umaknil samo iz uresni„evanja nekaterih projektov, o katerih sodim, da se lahko umaknem. Med te sodi tudi projekt na spodnji Savi, katerega ne bom prepustil nekomu drugemu vse dotlej, dokler ne bo kon„an. Torej bo zelo zanimivo opazovati presene„ene obraze ljudi, ki si zami„ljajo, da bo moje slovo popolno.“

Kaj pa menite o odlo„itvi direktorja Boruta Miklav„i„a, ki je nadzornemu svetu Savskih elektrarn Ljubljana predlagal svojo razre„itev s 30. septembrom?

S tem primerom si ne belim glave. Nikoli si nisem postavljaj posameznikov kot klju„ni cilj svojega delovanja. Zame so odlo„ilnega pomena koncepti, ideje in vloge, ki jih ljudje imajo o tem, kaj bodo po„eli na nekem podro„lju. Miklav„i„ je imel svoje koncepte, ki jih je „las „e povozil. Zato mi tudi na kraj pameti ne pade, da bi se s tem „e ukvarjal. O tem, kak„no te o ima njegov predlog za razre„itev, najve„ govori dejstvo, da ga no„e komentirati. „e bi bila stvar

res „ista, bi svojo odlo„itev „e zdavnaj pojasnil. Kakor koli „e, njegovi pogledi so pora eni. Verjamem, da ima s tem te „ave, ampak to ni moj problem.“

Kako komentirate o„itek, ki ga je zaslediti v strokovnih krogih, da na podro„ju delovanja energetskega trga manjka „e vrsta podzakonskih aktov?

Glede zakonodaje na podro„lju delovanja energetskega trga si upam trditi, da v tem trenutku v bistvu manjkata samo dva podzakonska akta. Pravilnik o splo„nih dobavnih pogojih je v pristojnosti vlade in bo kmalu pripravljen, pravilnik o odstopanjih od voznih redov pa „e obstaja, vendar „e ni usklajen z drugimi akterji, kar pa je izklju„no v pristojnosti Elesa. Tako v Uradu za energetiko ocenjujemo, da je izpolnjeno vse tisto, kar je bilo treba zagotoviti s strani vlade, da bo 1. januarja 2003 za„el delovati energetski trg. Res pa je, da moramo re„iti „e problem naseljenih investicij in pripraviti Nacionalni energetski program, vendar pa to dvoje ni povezano s pravili o delovanju energetskega trga. Ponovno opozarjam, da so trenutno najbolj potrebni predpisi na podro„lju odstopanj od voznih redov in na podro„lju uvoznno-izvoznega delovanja, za katere je odgovoren Eles oziroma jih potrjuje Agencija za energijo.“

In kako v tem trenutku do„ivljate ozra„je v energetskega sistemu?

Ne glede na to, kdaj se bo v resnici zgodil moj odhod, septembra ali pozneje, bom zanesljivo poskrbel, da bom svoje funkcije opravljal s polnimi pooblastili in s polno odgovornostjo do zadnjega trenutka. V nobenem primeru ne bom dopustil, da bi kdor koli posku„al zlorabiti razmere in moje zaupanje. Utegne se celo zgoditi, da bom koga, ki bo presegel meje dobrega okusa, presenetil prav v zadnji minuti.“

MIRO JAKOMIN

REŠEVANJE NASEDLIH *investicij*

Poglavitni namen ugotavljanja in reševanja problema nasedlih investicij je omogočiti konkurenčnost podjetij za proizvodnjo električne energije na mednarodnem trgu pred popolno liberalizacijo elektroenergetskega trga v Sloveniji. Upravni odbor združenja za energetiko je lani jeseni imenoval delovno skupino, katere naloga je usmerjati delo pri reševanju nasedlih investicij in pripraviti metodologijo za ugotavljanje nasedlih investicij, na podlagi katerih bo vlada na predlog urada za energetiko pri MOP ugotavljala upravičenost nasedlih naložb. Delovna skupina, ki jo je vodil dr. Milan Medved, je aprila končala svoje delo z izdelanim predlogom metodologije.

Tako kot predvideva energetska zakon, so podjetja iz dejavnosti proizvodnje električne energije oddala do 15. oktobra 2000 prijave programov nasedlih investicij na pristojno ministrstvo takrat je to bilo Ministrstvo za gospodarske dejavnosti. Prijave so oddala podjetja: Savske elektrarne, Soške elektrarne, Termoelektrarna 'o, tanj, Termoelektrarna Trbovlje, Termoelektrarna-toplarna Ljubljana, Termoelektrarna Brestanica, Nuklearna elektrarna Krško, Elektro Gorenjska, Premogovnik Velenje in Rudnik Trbovlje Hrastnik. Ocenjen obseg nasedlosti je na podlagi predloženih prijav znašal okrog 122 milijard tolarjev, oziroma 560 milijonov evrov. Ocene poslovanja so pokazale, da razen Dravskih elektrarn, drugi ne bodo zmogli vstopa na konkurenčni trg brez predhodne lastne sanacije in dodatnih virov iz državne pomoči. Lani je delo pri pripravi programov reševanja nasedlih inve-

sticij v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor in njegovim uradom za energetiko potekalo preko Združenja za energetiko pri Gospodarski zbornici Slovenije. To je za operativno spremljanje izvajanja ukrepov imenovalo posebno delovno skupino. V njej so bili predstavniki hidroelektrarn, termoelektrarn, distribucije, premogovnikov, EGS RI in predstavnik večinskega lastnika MOP-a, njegovega urada za energetiko.

Aprila letos je delovna skupina pod vodstvom dr. Milana Medveda opravila svoje delo in Združenje za energetiko oddala pisni izdelek metodološkega pristopa programa reševanja nasedlih investicij. Pri izdelavi metodološkega pristopa so upoštevali vse dotlej izdelane „tudije v ta namen. To pa so predvsem „tudije, ki jih je delal in koordiniral EGS RI. Analiza konkurenčnosti domačih proizvajalcev na trgu električne energije in

Izvedba cenitve stvarnega premoženja podjetij EGP.

Pred potrjevanjem programa nasedlih investicij se bo treba lotiti kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov tako v podjetjih kot dr. avi kot večinskem lastniku. Kratkoročni ukrepi v podjetjih obsegajo cenitev osnovnih sredstev, kar je bilo opravljeno do konca lanskega leta in na tej podlagi je bilo opravljeno tudi „lenje bilanc z izločanjem poslovno nepotrebnih sredstev, normiranje stroškov in realno vrednotenje sredstev. Dolgoročni ukrepi v podjetjih pa obsegajo izločanje nepotrebnih sredstev, izločanje dejavnosti, ki niso povezane s temeljno dejavnostjo, prestrukturiranje poslovnih funkcij, zapiranje nerentabilnih enot in odprodajo lastniških deležev. Dr. avo oziroma ministrstvo pa je dolžno pripraviti program reševanja na podlagi usmeritve vlade RS, določiti metodologijo nasedlosti, ovrednotiti obseg nasedlosti, pripraviti kriterije za določitev upravičencev do državne pomoči in določiti vire za nadomestitev in „lasovni okvir prejemanja nadomestil, je povedal predsednik delovne skupine **dr. Milan Medved**. Dejal je „e, da bo pri ugotavljanju obsega nasedlih investicij treba upoštevati smernice Evropske komisije in da bodo te obvezujoče tudi za Slovenijo. Predlog metodološkega pristopa k programu reševanja nasedlih investicij je potrdil upravni odbor Združenja za energetiko. Hkrati je predlagal uradu za energetiko pri MOP, da nadaljnje reševanje nasedlih investicij prevzame strokovna služba urada. Podlaga za nadaljnje delo pa je sprejet predlog. Delo obsega dokončno oblikovanje in sprejemanje programa reševanja nasedlih investicij podjetij EGP in pripravo uredbe o metodologiji in kriterijih za presojo nasedlih investicij. Za izvedbo dela je pristojen mariborski del urada za energetiko. Prav tako je Združenje za energetiko pri GZS predlagalo MOP-u, da delo zastavi tako, da bo problem nasedlih investicij rešen do konca tega leta in bodo s tem dana nova izhodišča za pripravo poslovnih načrtov za naslednje leto. Dr. Milan Medved pravi, da se z reševanjem nasedlih investicij mudi tudi zato, ker zakon predvideva, da gre prvih deset odstotkov kupnin, ko se začne privatizacija elektrogospodarstva, za naslednje investicije.

TET je med desetimi podjetji, ki so prijavila naslednje investicije.

Foto Minka Skubic

NASEDLE INVESTICIJE PO ENERGETSKEM ZAKONU

4. člen

Naslednje investicije so investicije, ki so bile načrtovane in izvedene pred 1. 1. 1997 in v njih razmerah niso rentabilne, oziroma se ne morejo amortizirati.

26. člen

Izvajalci dejavnosti imajo pravico do pomoči pri reševanju naslednjih investicij. Program reševanja sprejme Vlada na predlog ministra, pristojnega za energetiko.

122. člen

Kupnina v višini prvih 10 odstotkov vrednosti lastniškega deleža, pridobljenega s privatizacijo po tretjem odstavku 121. člena, se namensko uporabi za reševanje naslednjih investicij.

Za reševanje naslednjih investicij s sredstvi kupnine Vlada ustanovi javno podjetje v 12-tih mesecih po uveljavitvi zakona. Do ustanovitve podjetja opravlja funkcijo tega podjetja javno podjetje EGS RI d.o.o. Maribor.

125. člen

Izvajalci dejavnosti proizvodnje električne energije morajo svoje programe reševanja naslednjih investicij (skladno s 26. členom) prijaviti ministru, pristojnemu za energetiko, najkasneje v roku 12 mesecev po uveljavitvi zakona.

Delo delovne skupine za operativno spremljanje uresničevanja ukrepov reševanja naslednjih investicij v EGP se z oddajo metodološkega pristopa ni končalo, odslej je njen mandat sodelovanje s strokovno službo urada za energetiko pri MOP do dokončnega oblikovanja in sprejema programa reševanja naslednjih investicij podjetij EGP, ki ga sprejme vlada RS, in sodelovanje pri pripravi ponovnih preračunov naslednjih investicij v podjetjih na podlagi novih izhodnih iz predlagane metodologije. Iz navodil, ki jih je izdal urad za energetiko sredi junija, je predvideno, da se na podlagi metodologije, ki jo je izdelala delovna skupina, izvede ponovni izračun naslednosti naložb po posameznih podjetjih. Delo naj bi bilo opravljeno do 1. julija.

MINKA SKUBIC

SODOBNI CENTER VODENJA POGOJ ZA ZANESLJIVO oskrbo

Republiški center vodenja je v zadnjem desetletju šel skozi številne spremembe in posodobitve, ki jih na eni strani narekuje izjemno hiter tehnološki razvoj, na drugi pa nove zahteve in vloga Eles v razmerah odprtega energetskega trga.

V Cankarjevem domu v Ljubljani je 7. junija potekala priložnostna slovesnost ob končani drugi fazi gradnje Republiškega centra vodenja, s katero je Eles zaznamoval »e en pomemben delovni uspeh in napovedal novo obdobje upravljanja z elektroenergetskimi omrežji. Kot je uvodoma poudaril direktor Eles **mag. Vekoslav Korošec**, dejavnost prenosa električne energije in upravljanje s prenosnim omrežjem »e nikoli doslej ni bila tako dinamična in zahtevna kot danes, ko se je v Evropi udeležil trg z električno energijo. Eles je v prvi fazi reorganizacije in izpolnjevanja energetskega zakona prevzel pomemben delež, pri čemer se je Slovenija z Energetskim zakonom in odprtjem trga pohitela in se v vseh elementih izenačila z Evropo »e pred dejansko vključitvijo v Evropsko unijo. Elektro-Slovenija, ki danes izvaja gospodarske javne službe prenosa, upravljanja s prenosnim omrežjem in organizatorja trga, je tako ves čas od svoje ustanovitve sledilo zgledom razvite Evrope. Ko so se evropska elektroenergetska omrežja leta 1951 z ustanovitvijo UCPTE začela povezovati v interkonekcijo, je takratni Eles začel dejavnosti, ki so leta 1964 pripeljale do ustanovitve regionalne skupine za jugovzhodno Evropo Sudel, z 220 kV daljnovodno povezavo Divača-Padriciano pa se je leta 1974 začelo tudi obdobje sinhronega obra-

tovanja z evropskim elektroenergetskim sistemom, ki traja »e danes. UCTE je največji sinhrono delujoči sistem na svetu s 512 000 MW instalirane moči in oskrbuje z elektriko 400 milijonov prebivalcev.

»eprav je slovensko elektrogospodarstvo med najmanjšimi v Evropi, pa ima strateško pomembno lokacijo in sorazmerno močne povezave s sosedi, ki jih s pridom izkorišča. Obratovanje UCTE koordinirata dva dispečerska centra, severni del pokriva center v Brauweilerju, ju ni del, na katerega je vezan tudi Eles, pa center v Laufenburgu. Eles koordinira blok, v katerem sta »e Hrvaška in BiH. Upravljanje z omrežjem v okviru evropske interkonekcije in razmerah odprtega trga z električno energijo zahteva vrhunsko opremljen center vodenja in visoko izobražene in usposobljene kadre. Eles je zato, je dejal mag. Vekoslav Korošec, v zadnjih letih ogromno vložil v opremo centra, v telekomunikacijske povezave in kadre. Z zgraditvijo centra smo izboljšali »e tevilne strokovnjake, ki so se e mednarodno uveljavili v strokovnih skupinah UCTE in Sudel in v zadnjem času v okviru ETSO, novoustanovljenega združenja evropskih upravljalcev s prenosnim omrežjem, katerega je od novembra lani polnopravni član kot prvi in edini izmed tranzicijskih držav tudi Eles. Poraba električne energije v Sloveni-

ji narašča 2,5 odstotka na leto, kar pomeni, da bo do leta 2020 poraba dosegla 16.000 GWh na leto. Rasti porabe bo moralo slediti prenosno omrežje in upravljanje z omrežjem. Zgraditev prenosnega omrežja v Sloveniji je nujnost, saj obstoječe omrežje ne bo več omogočalo zanesljive oskrbe z električno energijo. Prenosno omrežje e danes predstavlja resen problem v Evropi, decembra lani je v ju ni Nemčiji in »vici prvič prišlo do obremenitev daljnovodov, ko se kriterija N-1 ni več dalo več upoštevati in ko je rezerva moči v sistemu UCTE padla pod dovoljeno mejo. To so jasni kazalci, da bo tudi v prihodnje kljub odpiranju trgov z električno energijo zanesljiva preskrba temeljila na domačih virih in domačem prenosu. Ponovna sinhronizacija jugovzhodne Evrope z UCTE po letu 2004 bo za naš sistem pomenila bistveno večje pretoke in potrebo po dokončanju 400 kV zanke Krško-Berlitz in novih povezavah z Italijo in Madžarsko. Razvoj prenosnega omrežja bo tako za Eles tudi v naslednjih letih prednostna naloga, ki jo bo z jedrom lastnih strokovnih kadrov in strokovno pomočjo inštitutov in kadrov obeh slovenskih univerz zagotovo lahko tudi uspešno uresničeval.

OKOLIŠČINE TERJAJO NENEHEN RAZVOJ

V nadaljevanju prireditve je zbrane nagovoril »e direktor gospodarske javne službe Upravljanje prenosnega omrežja **mag. Milan Jevšenak**, ki je opozoril na nekatere zgodovinske mejnike v razvoju republiškega centra vodenja in prenosne dejavnosti na Slovenskem ter podrobneje prikazal tudi potek njegove posodobitve. Kot je dejal, za začetek prenosne dejavnosti »etujemo leto 1924, ko je bil pri nas zgrajen tudi prvi 80 kV daljnovod, prvi republiški center vodenja pa smo dobili leta 1957. Tedaj so se do centra prenašali analogni podatki neposredno iz proizvodnih objektov s telemehaničnimi napravami za prenos podatkov. Z vsakim objektom so bile vzpostavljene neposredne telefonske povezave. V dispečerskem prostoru je tedaj bila predvsem množica telefonskih aparatov in registriranih instrumentov. Računalnik za vodenje elektroenergetskega sistema smo prvič uporabili leta

1978, izdelali pa so ga na Inštitutu Jožef Stefan. Leta 1981 je bil na računalniku DELTA 340/40 razvit lasten programski paket za nadzor in spremljanje elektroenergetskega sistema, dve leti pozneje pa je bila instalirana nova generacija lastne programske opreme in dodan novi računalnik KOPA 2500. Ob rasti računalniško podprtega sistema vodenja se je v podjetju, ki je večkrat menjalo ime in lokacijo sedeja, dejavnost upravljanja omrežja pa je ostala nespremenjena, izolala ekipa strokovnjakov, ki je predvsem z lastnim znanjem kreirala strojno in programsko opremo za vodenje elektroenergetskega sistema. Z novimi potrebami so hitro rasle tudi zahteve sistema, zato je Eles moral centre vodenja nenehno posodabljati in dopolnjevati, leta 1987 pa je bila zgrajena tudi nova stavba RCV na Hajdrihovi 2a, čeprav se je center vodenja vanje preselil šele leta 1996. Center se je razvijal

naprej tudi v poznejših letih, z osamosvojitvijo Slovenije pa dobil tudi nove naloge. Med letoma 1993 in 1996 smo nabavljali računalnike HP z delovnimi postajami. Šele naprej je programsko opremo za nadzor razvijala domača ekipa. Izdelan je bil program SCADA s prikazi, ki so bili prilagojenimi potrebam dispečerjev in principom vodenja sistema. Izdelan je bil lastni sistem za upravljanje sekundarne regulacije slovenskih elektrarn, ki je bil in je še vedno unikatni izdelek zaradi posebnosti slovenske proizvodnje.

Kot prvi nacionalni center vodenja v Evropi je Eles leta 1996 uporabili nov, sodoben prikazovalnik stanj v omrežju, ki je nadomestil dotedanje sinoptične plošče. Zaradi dodatnih zahtev, nadaljnjega razvoja računalniške tehnologije ter potreb po novem sistemu za nadzor in vodenje se je delo pri razvoju sodobnega centra vodenja nadaljevalo, še naprej, tako

da imamo danes center, ki sodi v sam evropski vrh. Struktura strojne opreme je zasnovana na hitrih SUN-ovih računalnikih z operacijskim sistemom UNIX, s 16 strežniki, 14 delovnimi postajami s po tremi ali dvema monitorjema. Ti tvorijo temeljno hitro mrežo računalnikov, instaliranih na Hajdrihovi 2 v RCV, v OCV v Beričevem, v RTP Maribor, RTP Podlog in v OCV Nova Gorica. Vsi podatki za upravljanje elektroenergetskega sistema se zbirajo sproti in se shranjujejo v večuporabni, ki bazi podatkov. Podatki se prenašajo po skoraj popolnoma digitaliziranem, lastnem podatkovnem omrežju z visokimi podatkovnimi prenosnimi hitrostmi (tudi do 155 Mb/sec). Programska oprema, ki je sestavljena iz vrste segmentov, omogoča zajem podatkov v realnem času iz 108 RTP, kompleksen nadzor in upravljanje teh postaj, optimiranje, reguliranje in analizo delovanja elektroenergetskega sistema, nadzor in upravljanje izmenjav ter tudi simulacije za učenje dispečerjev. Potreba po dnevnem, hitrem, enostavnem komuniciranju je narekovala tudi oblikovanje lastne internetne strani za objavo dnevnih podatkov za potrebe odprtega trga z električno energijo.

Za upravljalca prenosnega omrežja, je poudaril mag. Milan Jevšenak, je še posebno pomembno oblikovanje integriranega informacijskega sistema. Zato se bo center vodenja uporabljal in razvijal tako za potrebe delovanja vodenja ter tudi kot mesto zbiranja najbolj pomembnih in aktualnih informacij, ki so potrebne za delovanja vseh drugih funkcij javne službe. Odpiranje trga z električno energijo in hiter razvoj računalniških tehnologij namreč zahteva od uporabnikov takih sistemov nenehno izpopolnjevanje v znanju, vsakodnevno strokovno delo na napravah in sledenje zahtevam trga. Vloga Eles se je z odprtjem trga popolnoma spremenila in s tem tudi zahtevane funkcije republiškega centra vodenja. Ni več ni v ospredju optimizacija celotnega sistema, temveč pripravljenost prenosnega sistema za kar najbolj kakovosten in zanesljiv prenos električne energije od proizvajalcev do potrošnikov, seveda ob ustrezni ceni. Tem hitrim spremembam pa lahko sledimo le s sistemi, kakršnega dajemo v uporabo danes. Sistem mora biti odprt, z možnostjo dodajanja funkcij, ki jih zahteva razvoj trga električne energije. Na žalost pa tehnološka oprema danes zastareva tako hitro, da je to tudi trenutek, ko moramo začeti razmišljati o centru vodenja nove generacije, saj gre za srce elektroenergetskega sistema, ki ne sme nikoli zastati.

BRANE JANJČ

RTP KRŠKO PRESTALA KRITIČNO fazo

Sobota, 25. maja, je bila za Elesove strokovnjake, ki gradijo in spremljajo gradnjo 400/110 kV stikališče RTP Krško, poseben dan. Vitalne dele objekta s o poskusno stavili pod napetost. Naprave so preskuse dobro prestale, in 400 kV stikališče ostaja pod napetostjo.

posobljene za stavljanje pod napetost in razzemljene. Vsi ločilniki, ozemljilniki in odklopniki so morali biti pred začetkom vkapljanja v odprtem položaju. Sledil je vklop daljnovidnega polja 400 kV Maribor, vklop ločilnika v 400 kV transformatorskem polju 300 MVA transformatorja, vklop zveznega polja 400 kV v NEK-u, vklop ločilnika v 400 kV polju transformatorja, izklop istega ločilnika, izklop zveznega polja 400 kV v NEK, vklop odklopnika 400 kV v transformatorskem polju transformatorja, vklop odklopnika 110 kV v transformatorskem polju transformatorja. Po uri delovanja transformatorja so izklopili odklopnik 110 kV in zatem „e odklopnik 400 kV v transformatorskem polju ter na koncu „e ločilnik v 400 kV transformatorskem polju. Tako kot pred začetkom izvajanja programa so tudi ob koncu obvestili Nekovo komandno sobo, da so poskusi končani. Po uri delovanja so si bili navzoči strokovnjaki edini, da so zbiralnice 400 kV, transformatorsko 400 kV polje, transformator T 411 s 300 MVA in 110 kV polje dobro presta-

Janez Kern, direktor gradnje objekta, je v nagovoru zbranim sodelavcem, projektantom, predstavnikom nekaterih izvajalcev del in gostoma, direktorjema Elesa in EIMV, povedal, da so strokovnjaki Elesa, EIMV in IBE dva tedna trdo delali, da so pridobili ustrezna soglasja za stavljanje vitalnih delov RTP pod napetost. Pri pridobivanju soglasij so morali spoprijeti predpise zahtevnega sosedra NE Krško. Skladno z NEK-ovim letnim, njim remontnim načrtom so imeli za izvedbo zahtevnega programa na voljo 72 ur časa. Prav zato so bile potrebne temeljite priprave, v katerih so strokovnjaki različnih služb Elesa, tako službe za meritve, za, čisto kot njihovi obratovalci in vzdrževalci, ki bodo pozneje upravljali objekt, pokazali visoko strokovno znanje in pripravljenost za sodelovanje z investitorjem.

Postopek stavljanja objekta pod napetost je operativno potekal med koordinacijama stikalnih manipulacij Vojkom Vadnjalom na Elesovi strani in Primožem Habincem v Nekovi komandni sobi. Eles je moral pred začetkom stavljanja naprav v RTP pod napetost sporočiti stikalcu Nek, da so naprave v omenjenih poljih us-

Foto Minka Skubic

Direktor mag. Vekoslav Korošec je dal pod napetost RTP Krško.

PRILOŽNOST TUDI ZA STROKOVNE ustanove

Gradnja 400/110 kV RTP Krško, ki je največji tovrstni projekt v samostojni Sloveniji, je pokazala, da imamo na voljo dovolj kakovostnih strokovnjakov za izpeljavo najzahtevnejših elektroenergetskih projektov. Novogradnje tudi kovnica znanja.

li kritično fazo stavljanja v obratovanje in so sposobni, da prevzamejo svojo vlogo po končani gradnji RTP. Za dobro opravljeno delo se je Janez Kern kot vodja projekta zahvalil svojim sodelavcem in vsem sodelujočim izvajalcem del, ki so svoje delo opravili z elezno disciplino in vsestranskim strokovnim in delovnim angažiranjem.

Uspeli dana, nji preskusi v RTP Krško, ko so velik dogodek za Eles, Dolenjsko, Posavje in Belo Krajino, saj bodo ogromno pridobili s stavljanjem tega prepotrebne objekta v obratovanje. Dolenjska bo napajana iz tega vira, izboljšanje se bodo napetostne razmere, zmanjšanje izgube v sistemu. Objekt bo največji nov objekt v zgodovini Eles. Skupaj s projektanti so ga vodili Elesovi investitorji samostojno. Objekt je omogočil povezovanje domačega znanja, pri njem je lahko slovenska stroka pokazala vse svoje sposobnosti, ki jih ima na tem področju. Prepričan sem, da ne bo večjih težav tudi pri razpletu 110 kV daljnovodov in da bo tudi dokončanje objekta profesionalno vodeno tako po tehnični plati kot medsebojnem sodelovanju. Vesel sem, da so se pri gradnji tega objekta vzpostavili dobri profesionalni odnosi tako z izvajalci del kot med samimi službami znotraj Eles, kar nas navdaja z optimizmom pred nadaljevanjem gradnje potrebnih prenosnih objektov, je med drugim dejal v priložnostnem govoru po uspešno izvedenem programu stavljanja pod napetost vitalnih delov novega stikališča v Krškem, direktor Eles **mag. Vekoslav Korošec**.

Rok dokončanja RTP postaja je sicer do konca leta, vendar pa, kot kaže situacija na terenu, ga investitorji prehitujejo za nekaj mesecev. V naslednjih mesecih Janeza Kerna in njegove fante čakajo še priključitve in vključitve vseh 110 kV daljnovodov v RTP v smeri Posavja, Dolenjske, Bele Krajine, Brestanice. Pri tem vključevanju Kern pričakuje nekaj težav, ker so vsi daljnovodi v obratovanju in bo potrebnega precej strpnega sodelovanja z upravitelcem omrežja in Elektro Celjem, za katerega bo ta RTP tudi velika pridobitev.

MINKA SKUBIC

Tako veliki projekti, kot je gradnja 400/110 kV RTP Krško, z razpletom daljnovodov, so dobra priložnost tudi za nabiranje izkušenj in bogatitev znanja, saj imamo v Sloveniji le redko priložnost, da se srečamo z najsoodobodnejšo opremo in najbolj šibimi rešitvami na enem samem kraju. Sodelovanje v tako velikem nalogu bi se s tega stališča tako zelo zanimivo tudi za vse dobavitelje in izvajalce, ki sodelujejo pri njenem odvijanju in gradnji končne podobe. Med takšne organizacije bi lahko šteli tudi Elektroinstitut Milan Vidmar, ki se je v projekt gradnje RTP Krško vključil še ob prvotni zamisli konec osemdesetih let ter se s svojimi strokovnimi potenciali znova vključil tudi ob njegovem novem zagonu pred dvema letoma. Kot nam je povedal direktor Instituta **dr. Maks Babuder**, je Institut sodeloval praktično v vseh fazah, od svetovanja pri izvedbi dokončnega projekta, naročanja, prevzemov in funkcionalnih preizkusov opreme pa do spremljanja dogajanja v napravah ob začetku poskusnega obratovanja. Tako je EIMV poskrbel, da je bila v celoti preverjena vsa poglavitna oprema, od glavnega transformatorja, merilnih transformatorjev in stikalne

opreme, opravi pa je tudi vse preizkuse in meritve, povezane z ozemljitvami in elektromagnetno kompatibilnostjo. Skratka, če bi pogledali seznam vseh del, ki jih je EIMV opravil v povezavi s projektom RTP Krško, bi hitro ugotovili, da je ta zelo dolg oziroma bi lahko celo dejali, da je ravno EIMV tisti, ki poleg investitorja še ves čas bdi nad potekom in kakovostjo celotnega projekta. Pri tem velja splošno ugotovitev, da je pri tem projektu v primerjavi s podobnimi ob graditvi 400 kV omrežja pred desetletji opaziti zelo velik napredek tehnologij, pri čemer so posamezni elementi tega stikališča danes na precej višji kakovostni ravni. Moram priznati, pravi dr. Maks Babuder, da smo bili ob novici, da je izdelavo najpomembnejšega dela in srca celotnega stikališča transformatorja dobil Siemens Končar, nekoliko skeptični, saj je tovarna v zadnjih letih doživljala temeljito preobrazbo, spremenila pa se je tudi kadrovska in organizacijska struktura podjetja. Naše prvotne bojazni pa so bile povsem odveč, saj se je ob sami presoji podjetja in nato tudi ob sodelovanju v različnih fazah izdelave transformatorja pokazalo, da so ob pre-

Foto Brane Janjič

brazbi podjetja naredili kakovosten korak naprej in celotno delo opravili zelo profesionalno. Uvedli so tudi nove tehnološke postopke obdelave, od načina sušenja do protikorozijske zaščite posameznih elementov, ki zagotavljajo še večjo zanesljivost obratovanja in daljšo življenjsko dobo, kar so potrdile tudi dejanske meritve vseh ključnih elementov tako v sami tovarni ob sestavljanju transformatorja kot tudi končni preizkusi na terenu. Zelo zahtevni so bili tudi preizkusi stikalnih elementov in cevni zbiralnic, kjer smo s pomočjo Inštituta za metalne konstrukcije preverjali tudi kakovost izdelave in montaže. Prav tako pa je EIMV odigral pomembno vlogo pri zbiranju in sestavljanju vse potrebne dokumentacije, saj mora biti takšen objekt ne samo v skladu z Zakonom o gradnji objektov, temveč mora tudi izpolnjevati številne tehnične predpise. Naše sodelovanje bi lahko omenili tudi pri stavljanju 400 kV dela stikališča pod napetost, čaka pa nas tudi še preizkušanje vseh elementov 110 kV dela stikališča ter njihovo postopno vključevanje pod napetost skladno s potekom urejanja razpletov daljnovodov pred stikališčem. Tudi tu gre za zelo zahtevno delo, ki pa ga bo Elesova investicijska ekipa pod vodstvom Janeza Kerna, in o tem

sem prepričan, zagotovo uspešno izpeljala. Sploh moram poudariti, pravi dr. Maks Babuder, da je Eles celotno delo doslej opravil zelo profesionalno, vse opravljeno delo pa je tudi na zavidljivi kakovostni ravni.

IZZIV DOMAČEMU ZNANJU

Projekt 400/110 kV RTP Krško z razpletom daljnovodov pomeni velik strokovni izziv tudi za Inštitut Milan Vidmar, saj doslej takšnega objekta v Sloveniji še nismo imeli. Vse obstoječe 400 kV transformatorske postaje so namreč po svoji specifičnosti značilnosti precej drugačne, poleg tega pa gradnja RTP Krško poteka v zaostrenih varnostnih razmerah, saj je gradbišče neposredno ob stikališču nuklearne elektrarne Krško in se nanj navezuje. Zaradi tega je bilo veliko dela treba opraviti tudi v natančno določenih časovnih okvirih, kar je bil dodaten otevalni element, čeprav so se strokovnjaki iz nuklearke tudi v tem primeru izkazali in je sodelovanje med vsemi vpletenimi potekalo zelo dobro. Kot je rečeno, je EIMV sodeloval v vseh fazah dela in pri tem opravljal številne meritve in pri proizvodnjah, delno tudi v posebno opremljenih preizkuševalnicah in v končni fazi še na terenu. Diagnosti-

čni in funkcionalni preizkusi so se kar vrstili, tako da je včasih bilo s tem projektom sočasno zaposlenih tudi deset inštitutovih ljudi. Projekt je znova potrdil, da imamo ta hip v Sloveniji na voljo dovolj kakovostnega in visoko usposobljenega strokovnega kadra tudi za najzahtevnejše projekte, pri čemer pa ne gre pozabiti, da so si ti znanje in potrebne izkušnje nabirali ravno skozi dolgoletno prakso. Moram še enkrat poudariti, pravi dr. Maks Babuder, tisto, kar sem izrekel o obveži priložnosti, in sicer, da se nekateri pri nas premalo zavedajo, da je v vsako proizvedeno kilovatno uro vtakano ogromno strokovnega znanja z vseh področij. To bogato znanje, ki smo ga akumulirali skozi desetletja, pa lahko z nekaj nespametnimi potezami kaj hitro zakockamo, pri čemer se potem v nadaljevanju zastavlja tudi vprašanje smiselnosti vzgoje novih mladih tehničnih kadrov, ki pridobljenega teoretičnega znanja, ne bodo mogli preizkusiti in krepiti tudi v praksi.

BRANE JANJČ

MRZLA ZIMA PRISPEVALA K zamudam

Prenova dveh dravskih elektrarn HE Vuhred in Ožbalt se je zaradi nepredvidenih okoliščin malce podaljšala, čeprav dela še vedno sledijo glavnemu načrtu, po katerem naj bi vsa prenovitvena dela končali leta 2004. Doslej je porabljenih 86 odstotkov vseh predvidenih sredstev.

Vili Vindiš poudarja, da zamude ne bodo bistveno vplivale na finančni del projekta.

Foto Brane Janjič

Leto „nja podalj„ana in bolj mrzla zima je skupini, ki se ukvarja s prenovo HE Vuhred in O balt, povzročila kar nekaj skrbi, saj so morali na trenutke zaradi izjemno nizkih temperatur predvidena dela celo ustaviti. Ne glede na to, pa naj bi se prva prenovljena turbina na HE Vuhred prvič zavrtela 2. julija, kar je sicer mesec in pol pozneje, kakor so sprva načrtovali, a „e vedno v okvirih, ki obetajo, da se bo do konca prenove vse uspe„no izteklo. Kot nam je povedal vodja projekta prenove **Vili Vindiš**, so 3. junija končali vsa monta na dela in pripravili vse potrebno, da se lahko začne s preizku„anjem v breznapetostnem stanju. Pripravljeni so tudi podrobni programi testiranja in če ne bo kak„nih nepredvidenih dogodkov, naj bi prvi prenovljeni agregat in turbino prvič zavrteli z vodnim natomkom v začetku julija, s čimer se bo tudi uradno začelo obdobje poskusnega obratovanja. V tem času bodo nato potekale „e meritve izkoristka in ustreznosti dejanskih parametrov obratovanja z zahtevanimi tehničnimi značilnostmi, ki naj bi jih predvidoma končali konec avgusta, nato pa sledi „e dvomesečno poskusno obratovanje, tehnični pregled in prevzem agregata v upravljanje. Kot e rečeno, so sprva načrtovali, da bodo dela na prvem agregatu v celoti končana me-

sec in pol prej, a jim jo je zagodlo vreme. Decembra, januarja in februarja, v času monta e turbinske opreme, je bilo namreč kar nekaj obdobj izredno mrzlih dni. To pa je negativno vplivalo na sam potek del, saj je treba predmonta o opraviti zunaj, zaradi mraza pa so morali nekajkrat delo celo povsem ustaviti. Drugi tak„en dogodek, ki je vplival na zamudo, pa je bila nesreča, ko se je pri monta i odlomil ko„lek cevi. Zato da so ga odstranili, pa so morali znova demontirati e zmontirano opremo, kar jim je odvzelo dodaten mesec dni. Pri tem gre poudariti, da so vsa druga dela oziroma natančneje prenova skupnih naprav 20 kV srednjenaletostnega stikali„ča, 0,4 kV stikali„ča lastne rabe, dizel agregatov in sistema tehnolo„ke vode potekala nemoteno in so e ali pa bodo v kratkem v celoti končana. Drugače pa naj bi po besedah Vilija Vindi„a drugi agregat na HE Vuhred začeli menjavati sredi septembra in čez dobro leto „e zadnjega, kar pomeni, da bo elektrarna v celoti prenovljena konec leta 2004. Nekaj več zamud pri načrtovanih delih pa imajo Dravske elektrarne na HE O balt, kjer jim jo je zima „e bolj zagodla. Ko je bila e vsa oprema demontirana, je zaradi nizkih temperatur zmrznila kapilarna voda v zaprtih prekatih traverznega obroča in se na

nekaj prekatih utrgala spodnja stena, zaradi česar so morali opraviti dodatne preglede notranje konstrukcije temelja turbine. Analize so pokazale, da je na nosilcih kar nekaj razpok, zato so se po temeljiti proučitvi nastalih razmer odločili za zamenjavo traverznega obroča, ta nepredvidena dela pa so trajala tri mesece in so jih končali „ele konec aprila. Ta hip na HE O balt sicer nadaljujejo monta na dela, vendar tako velike zamude ne bo mogoče več nadoknaditi. Drugače pa so tudi na O baltu končali prenovno skupnih naprav in vse drugo poteka po prvotnih načrtih. Na vpra„anje, koliko so te zamude vplivale na rast stro„kov prenove, pa nam je Vili Vindi„ odgovoril, da bistvenih popravkov prvotnega finančnega načrta ni pričakovati. „e več, od predvidenih 12 milijard so doslej porabili 10,4 milijarde oziroma 86 odstotkov vseh načrtovanih sredstev, pri čemer pa so vključene e vse glavne pogodbe z večjimi, pa tudi manj„imi dobavitelji in izvajalci. Uresničevanje projekta „e kar dobro teče tudi po izvedbeni strani, saj so doslej opravili e približno polovico vseh potrebnih del in če v naslednjih mesecih ne bo „e kak„nega dodatnega presenečenja, bomo konec leta 2004 na Dravi dobili „e dva temeljito prenovljena objekta.

BRANE JANJČ

ČISTILNA NAPRAVA ZAGOTAVLJA razvoj

Letošnji občinski praznik v Trbovljah je slovenska vlada počastila s sporočilom, da je zadnji majski dan na korespondenčni seji sprejela sanacijski program za TET 2. Vest sta v Zasavje prinesla minister mag. Janez Kopač in sekretar za energetiko dr. Robert Golob. Skupaj z vodstvom TE Trbovlje sta ob tej priložnosti imela tiskovno konferenco.

Kot je v uvodu povedal direktor TE Trbovlje **Samo Pajer**, so v termoelektrarni izdelali sanacijski program na podlagi „tudijske dokumentacije“. Izdelali so vrsto variant tako s tehni- „ko-tehnolo, kega, ekonomsko finan- „nega kot okoljevarstvenega vidika. Proučili so različne koncepte delovanja elektrarne. Za oceno „tudije je bila imenovana recenzijska komisija in tako pregledan program je bil dan vladi v postopke odločanja. Najsprejemljivej, a re, itev za TET je, da takoj začnemo gradnjo naprave za razvepvanje po mokrem kalci-tnem postopku z racionalno varianto investiranja. S tem bi bile tudi emisije iz na, ega objekta usklajene s slovenskimi in evropskimi smernicami, je nadaljeval Pajer. V TET-u se zavedajo te kih nalog, ki so pred nji-

mi. Kot začetek teh nalog bodo imeli poleti zadnji obse ni remont do konca ivljenjske dobe elektrarne. Postorili so marsikaj, morali pa bodo „e veliko, da bodo po letu 2007, ko izgubijo status prednostnega dispečiranja, lahko ostali na odprtem trgu z električno energijo.

Minister **mag. Janez Kopač** je prinesel v Zasavje vest, da je vlada na dopisni seji sprejela sanacijski program za TET 2 z ukrepi za zmanj, anje le- zmernih imisijskih koncentracij, ki vključuje tudi gradnjo čistilne naprave. V nadaljevanju je med drugim dejal, da je letos prvo leto operativnega izvajanja zakona o postopnem zapiranju RTH, zagotovljena so v celoti sredstva za izvedbo programov, sprejet je sanacijski program za TET 2 in sklenjene prve pogodbe z MOP

o ekolo, ki „kodi. Načrtovali smo, da bo vlada sprejela sanacijski program ob koncu minulega leta, vendar so bila potrebna dodatna usklajevanja in recenzije. Med razpravo smo se odločali, ali naj bi v kritičnih vremenskih razmerah obratovanje termoelektrarne občasno prekinjali ali pa naj bi zgradili čistilno napravo. Po prvi različici bi imeli stro, ke v sistemu zaradi izpadov 125 MW bloka, druga možnost pa omogočala kurjenje 600.000 ton premoga RTH do zaprtja rudnika 2007. Ekonomski izračuni so pokazali, da bi bilo rentabilno zgraditi čistilno napravo in s tem zadostiti ekolo, kim zahtevam, ki nastopijo leta 2004, je pojasnil odločitev vlade resorni minister.

S čistilno napravo, katere predračunska vrednost je ocenjena na 18 milijonov evrov, dobijo v Trbovljah potencialno možnost za obratovanje TET tudi po letu 2007, ko se skladno z zakonom o zapiranju RTH, končala kurjenje domačega premoga in bo tr no oblikovana tudi cena kWh iz te termoelektrarne. Kot je dejal minister Kopač, bo TET lahko nadaljevala proizvodnjo električne energije, če bodo taksa na ogljikov dioksid in drugi stro, ki vzdr ali konkurenco na domačem trgu. Zdaj je naloga vodstva TET, da izdela investicijski program, ki bo pozneje obravnavan in dano nanj soglasje. Investicijski program mora biti del dolgoročnega razvojnega programa TET, ki bo vseboval tudi načrte kakovskega prestrukturiranja, racionalizacije, stro, kov poslovanja, dezinvestiranja ter urejanja novih tr nih dejavnosti. Investicijski program bo sprejela skup, čina dru be in na podlagi tega sprejetja bo objavljen razpis za dobavo čistilne naprave. Elektrarna načrtuje, da bi z mednarodnim razpisom do jeseni izbrali izdelovalca in dobavitelja opreme, nalo ba bi bila po njihovih načrtih zgrajena v prvi polovici leta 2004 in v drugi polovici istega leta začela obratovati. Sekretar za energetiko **dr. Robert Golob** je ob koncu tiskovne konference dejal, da daje čistilna naprava TE Trbovlje tudi razvojno možnost po letu 2007, kar pa ne pomeni, da se bo na tej lokaciji pridobivala električna energija z obstoječo tehnologijo tudi po zaprtju rudnika Trbovlje-Hrastnik.

Foto Minka Skubic

Minister in sekretar sta na tiskovni konferenci v TE Trbovlje seznanila javnost, da je vlada sprejela sanacijski program za TET 2.

MINKA SKUBIC

POSODOBITEV INFORMACIJSKEGA sistema

Novi plinski enoti v TE Brestanica med drugim pomenita nove zahteve po informacijah za odločitev glede ukrepanja v kritičnih trenutkih. Tudi zato so se v elektrarni odločili za poenotenje in gradnjo centralnega nadzornega sistema za vseh sedem agregatov.

Bogdan Barbič

Foto Minka Skubic

Lnovo nalo bo so v Brestanici povežali „tevilno agregatov in s tem postrojev, hkrati pa zmanj,“ ali posadko, ki upravlja z njimi. S tem je potreba po urejenih procesnih informacijah postala nuja, saj mora operater za svojo odločitev čim hitreje dobiti kompleksno in celovito sliko. V elektrarni so lani pripravili za posodobitev informacijskega sistema projektno nalogo in začeli priprave na razpis. Potem so z deli na tem projektu malo počakali zaradi priprav na ustanavljanje Holdinga Slovenskih elektrarn in priključitve dodatnih potrebah po informacijah od holdingovega centra vodenja.

Projekt obsega posodobitev meritev električne energije, posodobitev meritev tekočih goriv, povezave vseh turbin, kemične priprave vode, ekološkega sistema ter črpalni, čista tehnolo-

ške in po arne vode v enotno bazo podatkov, ki bodo prikazani na stenskem prikazovalniku v realnem času. Njegovo bistvo pa je povezati sedanje distribuirane procese v enovit informacijski sistem ter prikazati ključne parametre na velikostenskem prikazovalniku komandne sobe, pojasni vsebino in pomen projekta **Bogdan Barbič**, direktor TE Brestanica.

Načrtujejo, da bi bil procesni del projekta končan do konca leta, njega leta. Prav zdaj se pogajajo in podpisujejo pogodbe s posameznimi dobavitelji. Teh bo več, ker gre za specializirane procese in specializirano merilno opremo. Koordinacijo projekta vodijo sami. Po besedah direktorja bo to zahtevno delo, zaradi raznolikosti sistemov, ki jih je treba povezati med sabo, da bodo zadovoljivo delovali. Odločitvi za posodobitev informacijskega sistema je botrovalo dejstvo, da imajo sedaj v elektrarni osemnajst različnih sistemov in ima vsak svoj monitor. Tako malo, tevilna ekipa v komandni sobi nadzira vse monitorje. Do te av prihaja v kritičnih trenutkih, na primer ob zahtevi za zagon agregatov. Tedaj je pregled nad procesi na osemnajstih ekranih te aven.

Vseh teh osemnajst procesov bomo z novim informacijskim sistemom združili tako, da bo ob posameznem dogodku na voljo samo tista informacija, ki bo za posamezni proces potrebna. Ob zagonu, na primer, bo to le shema za zagon turbine. Vse druge informacije bodo na malih monitor-

jih. S tem bomo povežali startno zanesljivost in zmanjšali možnost napake v kritičnih trenutkih. Te so se sedaj pojavljale tudi zaradi posebnosti TEB, ki ima sedem agregatov, ki jih vodijo ekipe „estih delavcev, ki v kritičnih trenutkih dobivajo preveliko „tevilno informacij,“ je „povedal direktor Barbič in dodal, da bo tovrstni minimaliziran prikaz informacij namenjen predvsem obratovanju, njegovi poenostavitvi in predvsem večji startni zanesljivosti. Seveda pa bodo „e naprej spremljali tudi druge informacije, ki jih potrebujejo pri vzdrževanju naprav. Poleg tega bo nov sistem v drugi fazi omogočil tudi povezavo s poslovno informacijskim sistemom tako v podjetju samem kot s Holdingom Slovenskih elektrarn.

V sklop projekta sodi tudi rekonstrukcija komandne sobe, kjer bodo poleg starih naprav odstranili tudi obstoječo komandno ploščo. S tem bodo dobili operaterji večji delovni prostor, ki bo klimatiziran in ustrezno razsvetljen. Sedanja komandna soba je bila delno posodobljena leta 1986 med posodobitvijo stikališč, sicer pa je to njena prva večja prenova od začetka njenega delovanja v letu 1975. S sedanjo posodobitvijo informacijskega sistema bo komandna soba popolnoma avtomatizirana. Elektrarno bodo krmilili izključno z računalniki. Naložba bo stala okrog sto milijonov tolarjev. Del projekta so investirali v preteklih letih.

MINKA SKUBIC

Bogdan Barbič je bil junija imenovan za direktorja TEB Brestanica za štiriletno mandatno obdobje. V TEB je prišel leta 1999 z nalogo, da vodi projekt gradnje plinskih turbin, hkrati je bil vodja razvoja. Elektrarno dobro pozna, saj je bil pred prihodom v TEB vodja poslovnih enot IBE Krško, ki je izdelal projekt za novo naložbo TEB.

UVAJANJE SISTEMA RAVNANJA Z OKOLJEM

Ob vstopu v poslovno stavbo TE-TOL je na vidnem mestu izobešena okoljska politika, ki jo je lani decembra podpisal direktor družbe. Okoljska politika je pomemben del sistema ravnanja z okoljem, katerega vodja projekta je Irena Debeljak.

V ljubljanski TE-TOL so v okoljski politiki zapisali, da se zavedajo možnosti in odgovornosti za uspešno in smotno opravljanje „njih“ okoljskih nalog v okolici, v kateri delujejo, da je uspešno opravljanje nalog za prijetnejše življenje in boljše okolje precej odvisno tudi od sodelovanja okolice in da se vprašanja, povezana z varstvom okolja, najuspešneje rešujejo s sodelovanjem vseh zainteresiranih strank. Za dolgoročen razvoj družbe je nujen in pomemben dejavnik varovanje okolja, ki so ga doslej upoštevali in ga bodo tudi v prihodnje. Zavedajo se, da današnji razvoj ne sme ogrožati razvoja in ekoloških potreb sedanje in prihodnje generacije. Prav zato si prizadevajo, da bi zmanjšali „koder“ vplive na okolje, ki so posledica njenega delovanja. Da bi preprečili onesnemanje oziroma ga zmanjšali, so si zadali načrt. Njegova temeljna izhodišča so delovati skladno z zahtevami zakonodaje, predpisov in drugih zahtev zainteresiranih strank ter sodelovati z lokalnimi in državnimi oblastmi in drugimi gospodarskimi subjekti z namero ohranjanja naravnih virov in okolice. Nadalje sprejeti nove primerne tehnologije, ki so koristne za razvoj procesa in produktov na ekološko sprejemljiv način z optimizirano porabo naravnih virov in zmanjša-

njem porabe kemikalij in energije. Nenehno izboljševati učinkovitost ravnanja z okoljem s tem, da se zmanjšajo „koder“ vplivi na okolje z uporabo najboljše razpoložljive tehnologije v ekonomskih in inženirskih razumnih mejah. Z ločenim zbiranjem, odvajanjem in odlaganjem odpadnih snovi, ki nastajajo med proizvodnjo, na okolju prijazen način zmanjšati onesnemanje zraka, vode, zemlje in količino odpadnih snovi. In ne nazadnje uresničevati okoljsko politiko z dejavnim sodelovanjem vseh zaposlenih, ki so samostojno ali kolektivno odgovorni in zavezani za stalno izboljševanje na področju varovanja okolja.

V TE-TOL-u se kot posledica njihovega delovanja pojavlja več vplivov na okolje, in sicer emisije v zrak in posledično imisije, izpusti odpadne vode, odpadki, hrup, EM sevanje ... Velik del odpadkov „vedno“ predstavlja pepel in lindra, katerih količina se je letos, z uporabo samo uvoznega premoga z nizko vsebnostjo pepela, močno zmanjšala. Poleg tega kot posledica vzdrževalnih dejavnosti nastajajo tudi nevarni odpadki, to so odpadna olja, mastne krpe, baterije, akumulatorji, fluorescenčne cevi in odpadna topila. Poleg navedenih nastajajo v podjetju tudi nenevarni odpadki, kot so pa-

pir, les, komunalni odpadki in odpadno elezo. Skladno z zakonom (Pravilnik o ravnanju z odpadki) in okoljsko politiko so začeli ločeno zbirati posamezne odpadke.

S kurjenjem premoga z nizko vsebnostjo vepla so letos znotraj mejnih emisijskih vrednosti za veplov dioksid, občasno presegajo mejne emisijske vrednosti za dušikove okside. Občasno presegajo tudi dovoljene vrednosti za hrup, katerega raven e poskušajo zmanjšati z ustreznimi ukrepi.

Če sama zakonodaja zahteva od podjetja, da deluje na način, prijazen do okolja, ob ohranjanju naravnih virov. V teh razmerah, ko delujejo pritisk konkurence in zahteve po zniževanju stroškov, pa se postavlja vprašanje, zakaj investirati v dejavnost, ki na prvi pogled ne prispeva k povečanju vrednosti podjetja oziroma njegovih proizvodov. Učinkovit in uspešen sistem ravnanja z okoljem velja za investicijo v izboljšanje poslovne uspešnosti in prinaša vrsto

Foto Minka Skubic

Irena Debeljak

TE-TOL je skladno z Arhuško konvencijo, ki zahteva dostop do okoljskih vprašanj, udeležbo javnosti pri okoljskem odločanju in dostop do pravice v okoljskih zadevah, letos začela prikazovati podatke o emisijah iz objekta na velikem stenskem prikazovalniku Sinerge na Šubičevi ulici sredi Ljubljane. Prikazane so koncentracije žveplovega dioksida, dušikovih oksidov, ogljikovega oksida in prahu, ki jih merijo v okviru obratovalnega monitoringa na lokaciji skupnega dimnika v TE-TOL. Še letos pa nameravajo oblikovati tudi svojo spletno stran.

prednosti. Manj, e je obremenjevanje okolja, bolj, a je učinkovitost procesov zaradi jasnih ciljev, jasnih delovnih navodil in izboljšanja komuniciranja, večja je produktivnost, zmanjšujejo se materialni stroški, izboljšujejo delovne razmere, izboljšujejo zaupanje zainteresiranih strank in s tem je povezan večji ugled družbe, pojasni razloge za investiranje v sistem ravnanja z okoljem Irena Debeljak, ki v TE-TOL od lanske jeseni vodi projekt uvajanja sistema ravnanja z okoljem po standardu SIST EN ISO 14001.

Debeljakova meni, da SIST EN ISO 14001 ni nič drugega kot zdrava pamet devetdesetih, ko posamezniki in podjetja skrbijo za okolje in elijo biti okoljsko odgovorni. Omenjeni standard zahteva od podjetja, da sprejme politiko nenehnih izboljšav na vseh področjih dela, kjer je okolje ogroženo. Na ta način se odgovorni v podjetju lotijo pomembnih vprašanj in pripomorejo k razvoju podjetja. S tem se dviguje sposobnost podjetja pri zagotavljanju ustrezne zaščite okolja in posameznika v njem, česar ni mogoče doseči brez jasno določenih ciljev in nalog v programu ravnanja z okoljem. Zahteva standarda je, da se dokumentirajo delovna navodila na vseh tistih področjih, ki so ključna za uresničevanje okoljske

politike in ciljev. Dokumentacija je tudi podlaga za ocenitev učinkovitosti sistema ravnanja z okoljem s strani akreditirane tretje osebe in s tem pridobitve certifikata.

V TE-TOL sedaj končujejo pripravo dokumentacije sistema ravnanja z okoljem. Zavedajo se, da je dejavno sodelovanje vseh zaposlenih temeljni pogoj za učinkovito uvedbo sistema ravnanja z okoljem. Prav zato načrtujejo dodatna usposabljanja zaposlenih, da bodo lahko uspešno uvedli sistem in uresničili okoljske cilje. Predvidevajo, da bodo uspešno uvedli sistem ravnanja z okoljem do septembra letos in jeseni prestali neodvisno preverjanje in pridobitev certifikata po SIST EN ISO 14001.

Po besedah Irene Debeljak je delo na uvajanju sistema polno dinamike. Sproti je treba upoštevati zakonske zahteve, standarde in samo dejavnost TE-TOL ter si za izpolnitev zahtev standarda izdelati sistem nalog. Poleg tega uvajanje okoljskega standarda pospešuje sicer odprti vprašanj s področja okolja, njegove obremenitve in izboljšav ter varovanja zdravja.

MINKA SKUBIC

ZDA

EON POSEGA V AMERIKO

Ameriške oblasti so nemškemu energetskemu koncernu dovolile pripojitev ene največjih britanskih energetskih podjetij PowerGen, za kar bo ponudnik plačal 14 milijard dolarjev. S tem bo omenjena družba vstopila tudi na ameriški trg, saj je PowerGen lastnik tamkajšnjega podjetja Louisville Gas & Electric, poleg tega pa bo Eon pridobil še trge v Nemčiji in Veliki Britaniji. Nemško podjetje je v letošnjem prvem četrtletju povečalo svoj dobiček na 1,3 milijarde dolarjev, k temu pa je največ prispevalo poslovanje v njegovi poglavitni dejavnosti – energetiki. Samo z njo je namreč zaslužilo milijardo evrov, kar je za skoraj devetdeset odstotkov več kot v istem obdobju lani. (STA)

SLOVENIJA

GEOPLIN IŠČE STRATEŠKEGA PARTNERJA

Družbeniki Geoplina so na skupščini, ki je bila 12. junija, upravi in nadzornemu svetu družbe prižgali zeleno luč za nadaljevanje iskanja strateškega partnerja. Presodili so namreč, da je zaradi obranitve tržnega deleža pri prodaji plina ob odpiranju trga in zaradi obranitve kapitalske vrednosti družbe treba ta proces nadaljevati po smernicah, ki jih je predstavila uprava. Temu so nasprotovali Petrol, Sava, Gorenje in Energetika, zato so ob izidu glasovanja že napovedali izpodbitno tožbo predvsem zaradi zaščite interesov majhnih delničarjev. Kot je pojasnil Robert Golob, državni sekretar na ministrstvu za okolje, podjetje ne bo iskalo velikega finančnega partnerja, temveč veliko evropsko družbo, ki bo na dolgi rok zainteresirana za razvoj podjetja, kot je Geoplin. Po mnenju uprave bo lahko Geoplin s tem enakovredno posloval na evropskih trgih. Sicer pa je Golob poudaril še, da tuji partnerji ne bodo imeli prednosti pred domačimi, saj so ti že v Geoplinu in imajo tudi pravico do glasovanja. (STA)

NA PREPIHU STALIŠČ O VETRNI... energiji

Možnosti za vključevanje vetrnih elektrarn v prostor se gibljejo v širokem krogu konfliktnih interesov med vidiki varstva okolja in potrebami po alternativnih virih energije glede na znane težnje v EU. Ali koristna izmenjava strokovnih mnenj med posameznimi akterji uvajanja vetrne energije in informiranje strokovne javnosti vendarle pomenita svež veter? Vprašanje je, ali je obdobje upočasnenih dejavnosti pri uvrščanju lokacij vetrnih elektrarn v prostor že za nami, jasno pa je, da je odprta in poglobljena strokovna razprava o vetrni energiji v Vipavi pomemben korak naprej.

Agencija za prestrukturiranje energetike je 24. maja v dvorcu Zemono v Vipavi pripravila strokovno posvetovanje z naslovom Vključevanje vetrnih elektrarn v prostor. Srečanja so se udele ili ugledni predavatelji in strokovnjaki s področij okolja in prostora, varstva narave, elektrogospodarstva, pa tudi predstavniki drugih ustanov, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko uvajanja vetrne energije. Izvedbo delavnice so podprli Agencija za učinkovito rabo energije pri Ministrstvu za okolje in prostor, občina Vipava in nekatera primorska podjetja. Delavnica je bila namenjena izmenjavi strokovnih mnenj o možnostih na področju načrtovanja in gradnje vetrnih elektrarn na Primorskem; poudarek je bil na informiranju strokovne javnosti. **Franko Nematic** iz Agencije za prestrukturiranje energetike je na tem posvetovanju predlagal, da bi analizirane lokacije (Bate, Gora nad Ajdovščino, Nanos, Vremšica, Volovja reber, Golič, Koko,) uvrstili v republiški prostorski plan. Pri tem bi mora-

Franko Nematic, direktor Agencije za prestrukturiranje energetike, je uspešno vodil in usklajeval strokovno razpravo o vetrni energiji v dvorcu Zemono v Vipavi.

li določiti konkretne zahteve in pogoje, ki bi jih morali načrtovani objekti izpolnjevati, da bi lahko zadostili naravovarstvenim zahtevam. Dejstvo je, da v Sloveniji nimamo na razpolago ustreznih popisov favne in flore, in da je zato konkretno vrednotenje naravovarstvenih vplivov in tudi relativno vrednotenje med posameznimi lokacijami nemogoče oziroma subjektivno. Katera koli lokacija, ki bi jo investitor predlagal, bi bila z naravovarstvenega stališča verjetno ocenjena kot najbolj unikatna in zato najmanj sprejemljiva. Ob takem gledanju so vse lokacije nesprejemljive in zainteresirane investitorje v celoti odvrtaajo od priprave kakršne koli ideje.

V nadaljevanju je Nematic menil, da bi uvrstitev v prostor omogočila, da drava takoj naroči izdelavo potrebnih popisov favne in flore, ob določitvi temeljnih zahtev drave za posamezno konkretno lokacijo pa bi lahko potencialni investitorji sočasno opravljali potrebne priprave na izvedbo projektov. Izdelava dokumentacije zahteva določeno obdobje, lokacijsko in gradbeno dovoljenje pa bo seveda mogoče dobiti le na lokacijah, kjer bo mogoče zadostiti postavljenim naravovarstvenim pogojem.

Na okrogli mizi so poleg znanih predavateljev Franko Nematic, Franc Beravs, mag. Frančiška Podlesnik, Marko Simič, dr. Jože Rakovec, Mojca Golobič dejavno sodelovali tudi drugi udeleženci delavnice. Med mnoico pogledov omenimo le nekatere najpomembnejše poudarke, ki naj bi jih upoštevali v nadaljnjih fazah uvrščanja vetrnih elektrarn v prostor.

Dr. Pavel Omahen, (Eles) je pohvalil pripravo take delavnice, na kateri imajo možnost sodelovati energetski in okoljevarstveni strokovnjaki. Poudaril je, da je pri načrtovanju takih projektov poleg megavatov izredno pomemben tudi vidik ohranjanja narave.

Andrej Sovinc (Znanstveno raziskovalno središče v Kopru) je opozoril, da je isto ministrstvo, ki predlaga gradnjo vetrnih elektrarn na Goliču, zaradi izjemne vrednosti pred leti predlagalo to območje za uvrstitev v naravni park Kraški rob. Gre za obli-

*nadaljevanje
na str. 37*

SLOVENIJA V VRHU MED KANDIDATKAMI

Leto pridruževanja Evropski uniji se nezadržno približuje, države kandidatke pa si še z zadnjimi političnimi močmi poskušajo pridobiti dodatne točke v očeh predstavnikov te skupnosti držav. Slovenijo čaka še približno dvesto zakonov, ki jih mora vključiti v svoj pravni red, kar je zagotovo visoka številka, zlasti če upoštevamo, da so pred njo prav tisti, ki so najbolj težavni že od vsega začetka. Toda kljub temu se uvršča v sam vrh v tekmi za članstvo. Analiza tako imenovanega evropskega konvergenčnega indikatorja Dekana kaže, da je med kandidatkami skupaj z Madžarsko in Estonijo celo na najvišjem mestu.

Omenjeni indikator Dekana (Dekana Converging Europe Indikator) odraža napredek držav kandidat na področju realnogospodarske, institucionalne, monetarne in fiskalne konvergence z Evropsko unijo. Tudi jo je pred kratkim opravila nemška DGZ Dekana Bank, ki je ugotovljene rezultate v časniku Frankfurter Allgemeine Zeitung komentirala z besedami: Slovenija je, »e naprej na prehitelvalnem pasu.« Letos so se v sam vrh v tekmi za čimprej, »nje članstvo namreč prebile prav Slovenija, Madžarska in Estonija, z vodilnega položaja pa so izrinile »e, »ko, ki je »e v lanskem juniju kazala najvišjo, 79-odstotno, stopnjo konvergence z Unijo.

KAKO DALEČ SO POGAJANJA?

Kljub visokim ocenam po indikatorju Dekana, je Slovenija po številu zaprtih poglavij v pogajanjih z Evropsko unijo vendarle na drugem mestu. Doslej jih je zaprla namreč 27, zadnje je bilo poglavje o institucijah, za eno poglavje pred njo pa sta Litva in Ciper. Prva je na zadnjem pogajanju zaprla poglavje o regionalni politiki in energiji ter tako dohitela Ciper. Latvija je v tem krogu dohitela Slovenijo, saj je opravila s kar tremi poglavji, in sicer z davki, regionalno politiko ter pravosodjem in notranjimi zadevami. Estonija je skupaj s Slovaško, »ko do zdaj sklenila 26 poglavij in je tako tik za našo državo.

Omenjeni »estrici držav sledita »e, »ka in Poljska s po 25 končanimi nalogami, za njima pa se vrstijo Madžarska z 24, Malta z 22 in Bolgarija z 20 zaključenimi poglavji. Najbolj zaostaja Ro-

munija, ki ima do zdaj za sabo le enajst poglavij evropskega pravnega reda. Slovenija je tako, potem ko je »e decembra vodila na »iritveni lestvici, padla na drugo mesto, toda indikator Dekana ji kljub temu le pripisuje najbolj, »e močnost za takoj, »en vstop v Evropsko unijo, »ko bo ta seveda pripravljena na »iritev.

SLOVENIJA NAJ BI PRIHODNJE LETO VODILA

Slovenija se je po omenjenem indikatorju približevanja Evropski uniji uvrstila v sam vrh približevalne tekme junija letos, ko je dosegla 79-odstotno stopnjo konvergence z evropskim redom. Podobno sta dosegli, kot smo »e poudarili, Madžarska in Estonija, »e, »ka pa je z 78-odstotno stopnjo zdrsnila na četrto mesto. V prihodnjem letu naj bi po napovedih »tudi je nem, »ke Dekana Bank na, »a država nesporno prevzela vodstvo, saj naj bi dosegla 83-odstotno stopnjo konvergence z EU, na drugo mesto pa naj bi se po njenih predvidevanjih uvrstili Madžarska in »e, »ka z 81-odstotno konvergenčno stopnjo. Omenjenim trem državam naj bi se z odstotek ni jim rezultatom pridružil »e Estonija.

Med preostalimi kandidatkami za vstop se glede na indikator Dekana evropskemu povprečju približujejo tudi Litva, Latvija in Slovaška, po pisanju Frankfurter Allgemeine Zeitung pa nekoliko zaostaja oziroma celo nazaduje Poljska, ki je v letošnjem letu dosegla le 69-odstotno stopnjo konvergence. Ta sicer »e ne bi bila tako problematična, »e ta država manj kot leto dni prej ne bi dosegala za tri odstotke višje stopnje, to pa bi morala vse do leta 2003 vsaj obdržati na takratni ravni, »e ji je »e ne bi uspelo povečati.

Pri tem se postavlja vprašanje, ali bodo manj uspešne kandidatke res pripravljene na vstop v Unijo do sredine tega desetletja, »e sprašujejo pri Frankfurter Allgemeine Zeitung in dodajajo, da bi bila v takih primerih smiselna odločitev priključevanja za nekaj let. Toda tudi v tem primeru ostaja nejasno, ali bo gospodarsko bolj zaostalim kandidatkam do novega roka uspelo izboljšati rezultate oziroma gospodarski indikator. Sicer pa jih lahko v tem primeru celo prehitijo kandidatke iz morebitnega drugega priključitvenega vala, kar lahko celo pomeni, da kandidatkam iz tega ne bo več uspelo prepričati Evropske unije, naj jih sprejme v svoj krog.

MONETARNE IN FISKALNE ŠIBKOSTI

Po pisanju časnika Frankfurter Allgemeine Zeitung so opisani rezultati indikatorja na slovenski konvergenčni lestvici. Država se je namreč

Toda, kot smo že povedali, je kljub velikim prizadevanjem držav kandidatka za uresničevanje zakonodajnih zahtev Evropske unije, njihov vstop na koncu vendarle odvisen od te skupnosti držav. Dokončno se bodo predstavniki Evrope o odpiranju svojih meja za nove članice odločili konec tega leta. Do takrat morajo namreč odločiti še o najbolj težavnih vprašanjih širitve, denimo, o kmetijskem subvencioniranju, o prispevkih novink v skupni proračun, da o sprejemanju pogodbe iz Nice, ki pomeni v teh dneh največjo oviro na Irskem, niti ne govorimo. Toda kljub za zdaj še negotovi usodi večje Evropske unije ostaja kandidatkam le nekaj mesecev za dokončanje pristopnih pogajanj, kar pa zagotovo ne bo lahko glede na vprašanja, ki jih še čakajo.

Če pred Lasom tesno približala evropskemu povprečju, vendar pa so bolj, o skupno oceno bistveno zavirali slabi rezultati na monetarnem področju, zlasti pri stopnji inflacije. Ta sicer, če zdaleč ni blizu evropske ravni, toda guverner slovenske banke Mitja Gaspari in vodilni slovenski politiki, če vedno vztrajajo, da jo je mogoče omejiti in doseči zahtevano raven.

Omenjeni nemški časnik pojasnjuje, da je prav postopno ni anje inflacijske stopnje tisto, ki bo dravo vsaj po obravnavanem indikatorju dvignilo v sam vrh med državami kandidatkami. Za zdaj slika, če ni preveč ro nata, saj dosega Slovenija na monetarnem področju trenutno 75 odstotkov evropskega povprečja, s čimer jo lahko postavimo ob bok Bolgariji, eni izmed držav, ki se sicer drži repa med pridruženimi članicami.

Za njo sta samo, če Ukrajina in Romunija, ki sta do zdaj dosegli le 25- oziroma 20-odstotno konvergenco z Unijo, vse druge kandidatke pa se s stopnjo med 80 in 90 odstotki uvrščajo pred Slovenijo.

Sicer pa zaostaja na, a drava po ocenah DGZ Dek Bank tudi na fiskalnem področju, kjer je dosegla, če ni jo, in sicer 65-odstotno stopnjo konvergenca z Evropo. Tako se uvršča celo za Bolgarijo, ki je na 70-odstotni ravni. Pred Slovenijo sta se prebili tudi Litva in Slovaška z doseženo 75-odstotno stopnjo, sicer pa na tem področju vodi Estonija z 80-odstotno konvergenco.

OCENE NEMŠKEGA ČASNIKA SO DOBRE

Slovenija, Madarska in Estonija naj bi po ocenah Frankfurter Allgemeine Zeitung, če prihodnje leto dosegle konvergenčno stopnjo, ki bo zadoščala za hiter sprejem kandidatke v Evropsko unijo. Glede na to, da je na, a drava najbolj, ibka predvsem na monetarnem in fiskalnem področju, to najbr ne bo ravno lahko, toda kljub temu je vredno dodati, da napovedi o dosežkih, tirih vodilnih na lestvici za leto 2003 daleč presegajo indikatorje, ki so jih, če pred kratkim dosegle nekatere članice Unije iz ju nega dela Evrope, denimo, Grčija.

Povzeto po STA in Delu

Foto arhiv

ZELENI DAVKI NA DANSKEM

Danski parlamentarci so že v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja spoznali, da zahteve Kjotskega protokola ne bodo mogli uresničiti, če na področju varstva okolja ne bodo storili nekaterih korenitih sprememb. Tako so storitveni in industrijski sektor k zmanjševanju škodljivih emisij v zraku prisilili s paketom zelenih davkov. Napredek je bil očiten, a po prvih ocenah vendarle ne tolikšen, kot so pričakovali voditelji države.

Leta 1990 je danski parlament, imenovan Folketinget, sprejel zakonodajo, ki je postavila cilje za zmanjševanje emisij ogljikovega dioksida. Končni cilj poslancev je bil, da do leta 2005 glede na leto 1998 znižajo te emisije za 20 odstotkov. Jasno je bilo, da se to ne bo uresničilo, če vlada ne bo sprejela posebnih zahtev, s katerimi bo industrija tudi spodbudila k preoblikovanju njihove proizvodnje v smeri varovanja okolja, zlasti ozračja. Najučinkovitejše so kajpak finančne obremenitve, zato je leta 1995 sprejela paket zelenih davkov, ki je začel veljati prvega januarja 1996. Sestavljajo ga davek na ogljikov dioksid, davek na veplov dioksid in davek na energijo, med njima pa sta prvi in zadnji določena glede na porabo energije. Z njimi naj bi zmanjšali, kot je rečeno, emisije ogljikovega dioksida v storitvenem sektorju, vendar brez vpliva na konkurenčnost podjetij.

NEVARNOSTI VIŠJIH DAVKOV

Paket zelenih davkov je uveljavil višje obremenitve za podjetja v storitvenem in industrijskem sektorju, ki pri proizvodnji onesnažujejo zrak z ogljikovim dioksidom, končni cilj ukrepa pa je bil predvsem spodbuditi ta sektor, da bi prispeval kolikor se le da k splošni zmanjšanju emisij tega plina za skupno 20 odstotke. Toda takšni koraki lahko uničijo marsikatero podjetje, zato so morali zakonodajalci pravzaprav upoštevati dva nasprotujoča si cilja: po eni strani so morali biti davki dovolj visoki, da so dosegli želene učinke glede na zmanjšanje emisij, po drugi strani pa je bilo treba paziti, da davčne obremenitve ne bi ogrozile konkurenčnosti podjetij. Ravnovesje med tema v bistvu nasprotujočima si ciljema so poskušali doseči z vračanjem dodatnih

davčnih prihodkov, s postopnim povečevanjem davčnih stopenj, s čimer so podjetja dobila nekaj časa, da izboljšajo učinkovitost porabe energije, ter z uporabo diferenciranih davčnih stopenj glede na porabo energije. Prvo med naštetimi vračanje davčnih prihodkov je potekalo v treh oblikah, in sicer z znižanjem obdavčitve dela, s subvencijami za ukrepe učinkovite rabe energije in s posebnimi subvencijami za mala podjetja. Podjetja oziroma delodajalci, ki so morali sprejeti dodatne davčne obremenitve zaradi nove zakonodaje, plačujejo zaradi tega ni je prispevke za svoje delavce, deloma pa tudi za njihovo dodatno pokojninsko zavarovanje. Subvencije so bile nekoliko manj uspešne, en korak danske vlade, saj so jih podjetja lahko dobivala le nekaj časa, predvsem za investicijske projekte, svetovanje, razvoj in predstavitev ter informiranje. Za učinkovito rabo energije je država subvencionirala podjetja od leta 1993, s sprejemom zelenega paketa pa je ta sredstva povečala. Toda nova liberalna vlada je decembra lani zamrznila obseg javne porabe in s tem tudi subvencije za podjetja. V državnem proračunu za leto 2002 zaradi tega ni več predvidenega denarja za tovrstno pomoč podjetjem.

PRIPOROČLJIV SPORAZUM Z AGENCIJO ZA ENERGIJO

Kot smo že povedali, sestavljajo paket zelenih davkov v storitvenem in industrijskem sektorju tri različne finančne obremenitve: davek na ogljikov dioksid, davek na veplov dioksid in davek na energijo.

Prvega med naštetimi je danski parlament uvedel leta 1993, nanašal pa se je predvsem na sektor gospodinjstev. Po sprejetju nove zakonodaje se je ta davek diferenciral glede na porabo energije v tri kategorije: energetske intenzivne procese, energetske manj intenzivne procese in ogrevanje prostorov. Za tako razdelitev so se strokovnjaki odločili ravno zato, da bi uravnotežili ali zažele cilje na področju varstva okolja in obenem zavarovali konkurenčnost energetske intenzivnih podjetij. Podjetja imajo tako pravico do nižje obdavčitve, če sklenejo prostovoljni sporazum o učinkoviti rabi energije z dansko agencijo za energijo, vendar lahko to storijo le tista iz prvih dveh kategorij. S tem se obvežejo, da bodo uvajala energetske varčevalne ukrepe, razvijala energetske menedžment in izvajala posebne „tudije“. Posamezno podjetje lahko z omenjeno agencijo sklene individualni sporazum, skupina družb s podobnimi procesi, izdelki ali storitvami, pa lahko podpiše skupinski dogovor. Do konca leta

Foto arhiv

2001 je agencija sklenila 88 individualnih pogodb in tri skupinske. Sicer pa se tudi narava teh dogovorov spreminja od uvedbe zelene zakonodaje. V zadnjih dveh letih je namreč ledalje pomembnejši energetski menedžment, zato je bil leta 2001 tudi izdan danski standard za tovrstni menedžment, imenovan DS 2403, podoben pa je okoljskemu standardu ISO 14001 in standardu kakovosti 9001.

POSTOPOMA DO DANAŠNJE DAVČNE STOPNJE

Danava je davek na ogljikov dioksid uvajala postopoma med letoma 1996 in 2000, s čimer so dobili industriji dovolj časa za izboljšave pri učinkovitosti rabe energije, za morebiten prehod na nova goriva z nižjimi emisijami, za sklenitev sporazumov in podobno. Tako se je iz kategorije, v katero sodijo podjetja z energetsko intenzivnimi procesi, ki z agencijo za energijo niso sklenila sporazuma, leta 1996 v proračun steklo po 0,67 evra na tono ogljikovega dioksida, leta 2001 pa 3,35 evra na tono tega plina. Podjetja z energetsko intenzivnimi procesi, ki so sklenila sporazum, so v vseh »estih letih v proračun prispevala po 0,40 evra na tono ogljikovega dioksida. Energetsko manj intenzivni procesi brez sporazuma so prinesli leta 1996 po 6,70 evra na tono omenjenega plina, leta 2001 pa 12,06. Podjetja iz enake kategorije, vendar s sklenjenim sporazumom, so plačevala leta 1996 prav tako 6,70 evra na tono plina, lani pa se je ta znesek povečal na 9,11. Zadnja kategorija, ki je namenjena ogrevanju prostorov, je bila za porabnike najbolj odprta, saj je sleherni leto zahtevala od njih 13,40 evra na tono ogljikovega dioksida.

Davek na energijo se nanaša na porabo energije za konvencionalno ogrevanje prostorov in pripravo tople vode. Tudi uvajanje te obremenitve je potekalo postopoma, in sicer v dveh fazah. V prvi fazi, ki je trajala od leta 1996 do 1998, je bila davčna stopnja približno 5,5 evra/GJ, leta 1998 pa je začel veljati tako imenovani Whitsunov paket, ki je do leta 2000 povečal stopnjo na 6,83 evra /GJ. Toda vse to ne velja za porabnike, ki uporabljajo za okolje prijazne vire energije, denimo, bio goriva ali obnovljive energetske vire, saj jim tega davka ni treba plačevati.

Drugače je z davkom na vevplov dioksid, ki je enak za vse vrste energije. Obračun je bodisi na podlagi emisij tega plina bodisi glede na njegovo vsebnost v gorivo. Tudi to pot je bilo uvajanje postopno, danes pa znaša davek 1,34 evra na kilogram emitiranega vevplovega dioksida

dodatni davek na ogljikov dioksid in davek na žveplov dioksid sta v danski proračun leta 1996, torej prvo leto po sprejetju zelene zakonodaje, prinesla 94 milijonov evrov, leta 2000 pa kar 325 milijonov evrov. Od tega je kajpak treba odšteti še posebne olajšave, ki jih je država namenila podjetjem, da jih nove obremenitve ne bi vodile v propad.

oziroma 2,68 evra na kilogram vepla v gorivu. Goriva, ki vsebujejo manj kot 0,05 odstotka vepla, so opro, Lena omenjenih dajatev.

REZULTATI PA NISO TAKO ROŽNATI

Predlani je vladna medresorska komisija ovrednotila okoljske učinke paketa zelenih davkov in ugotovila, da bodo emisije ogljikovega dioksida do leta 2005 ni je za 3,8 odstotka, torej za 0,2 odstotka manj, kakor je sprva predvidevala. To so sicer le ocene, toda upo,tevati je treba „e, da je vlada ukinila subvencije, kar pomeni, da se bo napredovanje najbr nekoliko umirilo. Zaradi tega bo Danska vendarle „e potrebovala nove pristope, ki jo bodo popeljali do uresnitve lastnih okoljevarstvenih ciljev in ne nazadnje tudi zahtev Kjotskega protokola. Sicer pa je ta okoljski dogovor med dr avami „e vedno negotov. Do zdaj ga je namreč ratificiralo le malo podpisnic, glavni razlog za tak,„no otepanje pa je večidel strah, kako bodo ukrepi za zni anje toplogrednih plinov v ozračju negativno vplivali na gospodarstvo in blaginjo dr av. Poleg tega imajo zadnjo besedo vendarle tiste podpisnice, ki najbolj onesna ujejo okolje. Med njimi so zagotovo Zdru ene dr ave Amerike, ki pa so za zdaj zavrnilo ratifikacijo iz prej omenjenih vzrokov.

Simona Bandur

Povzeto po Zborniku dnevov energetikov

EVROPSKA UNIJA

BREZPOSELNOST NEKOLIKO ZRASLA

Stopnja brezposelnosti v Evropski uniji se je aprila povečala za 0,1 odstotka, kar pomeni, da je bila 7,6-odstotna. Nekoliko več ljudi pa je bilo brez dela v članicah, ki so letos sprejele evro, in sicer 8,3 odstotka, tudi v teh državah pa se je aprila brezposelnost povečala za 0,1 odstotka, poroča Evropski statistični urad Evrostat. Letos se je delež ljudi brez zaposlitve v evroobmočju povečal za 0,3 odstotka, v celotni Uniji pa za 0,2 odstotka. Najmanj brezposelnih so imeli v Luksemburgu, in sicer le 2,2 odstotka, sledijo Avstrija s štirimi odstotki ter Portugalska in Irska s po 4,4 odstotki. Na vrhu lestvice je še vedno Španija, kjer je bila brezposelnost aprila 11,3-odstotna. Če primerjamo rast brezposelnosti z lanskim marcem, ugotovimo, da je ta najbolj zrasla prav v državah, kjer je bila rast aprila letos najnižja, torej na Irskem, in sicer s 3,7 na 4,4 odstotka, v Avstriji (s 3,4 na štiri odstotke), na Portugalskem (s štirih na 4,4 odstotka) in v Luksemburgu, kjer je poskočila z dveh odstotkov na 2,2. V nasprotju s tem pa je brezposelnost na letni ravni upadla na Danskem, in sicer s 4,4 na štiri odstotke. Evrostat navaja še podatke za ZDA in Japonsko - v prvih so imeli aprila 6,1-, v drugi državi pa 5,2-odstotno brezposelnost. (STA)

DANSKA

VEČINA DANCEV BI RADA EVRO

Delež Dancev, ki so še vedno prepričani, da mora njihova država ostati zunaj evroobmočja, se čedalje bolj zmanjšuje. Kot je pokazala javnomnenjska raziskava Gallupovega inštituta, kar 60 odstotkov državljanov meni, da bi morala vlada odpraviti eno izmed štirih izjem Maastrichtske pogodbe, ki zagotavlja državi nesodelovanje v Evropski monetarni uniji, 34 odstotkov ljudi pa je še vedno prepričanih, da je njihova odločitev na referendumu pred letom in pol, ko so zavrnilo uvedbo evra, pravilna. Takrat so preprečili skupno valuto na njihovih tleh s 53 odstotki glasov. Sicer pa je danska vlada še naprej naklonjena uvedbi evra, vendar pa še ni določila datuma, kdaj bodo državljani spet odločali o tem vprašanju. Danska sodi namreč med posebne članice Evropske unije, saj imajo v večini primerov, ki zadevajo evropska vprašanja, glavno besedo volivci. Ti so na referendumu junija leta 1992 sprva zavrnilo tudi pogodbo iz Maastrichta; z njo so se strinjali šele, ko je Unija državi odobrila štiri izjeme - poleg področja skupne valute še skupno obrambo, sodelovanje na področju pravosodja in evropsko državljanstvo. Gallupov inštitut je Dance izprašal tudi, kaj menijo o odpravljanju preostalih izjem, in ugotovil, da je 46 odstotkov za to, da bi država sodelovala z Unijo pri notranjih zadevah in pravosodju, 31 odstotkov pa jih je bilo proti, 53 odstotkov vprašanih se strinja, da bi se morala Danska vključiti v skupno evropsko varnostno in obrambno politiko, nasprotno pa jih meni 28 odstotkov. (STA)

Z DOBRIMI DELAVCI DO USPEŠNEGA PODJETJA

Uspešnost vsakega podjetja je odvisna predvsem od njegovega kadrovskega potenciala in od tega, kako ga zna preoblikovati v rezultate dela, je ena izmed osnovnih tez knjige Nade Zupan z naslovom Nagradite uspešne. Toda kako najti prave in najboljše sodelavce, kako zagotoviti njihovo uspešnost in kako jih zadržati v podjetju, so vprašanja, ki se pojavljajo v marsikateri kadrovski službi.

»E zna podjetje poiskati odgovore na navedena tri vprašanja, je verjetnost, da bo res uspešno, veliko večja, čeprav tr ne razmere pri tem niso ravno zanemarljiv dejavnik. Tudi najboljše delavci in njihova marljivost ter sposobnost namreč ne pomagajo veliko, če kupci oziroma uporabniki storitev tega ne potrdijo. Sicer pa je, kot razlaga Nada Zupan, proces zagotavljanja uspešnosti podjetja sklenjen krog – vodje morajo najprej poiskati in privabiti čim boljše sodelavce ter jih ustrezno uvesti v delo. Potem si morajo prizadevati, da bodo zaposleni pri svojem delu tudi kar se le da uspešni, kar pomeni, da jih morajo ustrezno voditi, skrbeti za njihov nadaljnji razvoj in usposabljanje ter jih nenazadnje, kot smo že tolikokrat poudarili, tudi dobro nagraditi. Zadnji korak pri tem je le »e zagotavljanje takih delovnih razmer, da so zaposleni pripravljeni ostati v organizaciji. Tako se oblikuje neka pozitivna spirala, v kateri se sposobnosti zaposlenih in njihova uspešnost nenehno dopolnjujejo, zaključuje Zupanova.

POMEMBEN JE ČUSTVENI KOLIČNIK

Kot smo že poudarili, je konkurenčnost organizacije precej odvisna od tega, ali ji uspe pritegniti sodelavce z ustreznimi zmožnostmi za izvajanje poslovnih strategij. Zato se morajo podjetja oziroma njihova vodstva vedno potruditi, da med ponudniki izberejo res najboljše ljudi. Pri tem je znanih več postopkov privabljanja, izbire in za-

poslovanja novih delovnih moči, v glavnem pa so odvisni od tega, koliko ustrezno usposobljenih in izobraženih ljudi je na trgu delovne sile.

Toda kljub temu se v zadnjem času povečuje pomen skladnosti vrednot posameznika z vrednotami podjetja, saj se tako novi sodelavec mnogo laje prilagodi organizacijski kulturi in hitreje postane uspešen. Tako je čustveni količnik včasih celo bolj odločujoč dejavnik pri zaposlovanju kot inteligenčni. Poleg tega so pri izbiri novih zaposlenih zelo pomembne »e izkušnje nekdanjih zaposlenih, morda profesorjev, veliko pa pove o bodočem sodelavcu tudi dobra beseda, ki jo predstavnik podjetja izve v neformalnih stikih.

Sicer pa se pri nekaterih poklicih dogaja, da je delovne sile premalo, zato si podjetja prizadevajo svoje delavce zagotoviti e vnaprej, denimo, s »tipendiranjem nadarjenih »tudentov ali dijakov. V tem primeru podjetja tesno sodelujejo s »olami in fakultetami in oblikujejo lastne mre e pridobivanja kadrov. S podobnimi te avami se srečujejo tudi podjetja, ki so za nove ljudi manj zanimiva, bodisi zaradi kraja, v katerem delujejo, bodisi zaradi manjše prepoznavnosti. Tudi v tem primeru si morajo e vnaprej zagotavljati novo delovno silo ter jo »e pred zaposlitvijo spodbujati in uvajati.

ZAPOSLOVANJE, KI OMOGOČA PROŽNOST PODJETJA

V zadnjih letih smo bili priča kar velikemu preobratu v kadrovski politiki. S spremembo re ima je veliko ljudi ostalo na cesti, učinkovitost pri delu pa je dobila v skladu s te njami podjetij po nianju stroškov povsem druge dimenzije. Tako podjetja velikokrat re,ujejo vprašanja konkurenčnosti na račun zmanjševanja »tevila zaposlenih, kar ni nujno pametna odločitev. Pri tem se namreč pojavljata dve slabosti, ki učinko omenjenega ukrepa bistveno zmanjšujeta. Izkušnje z manjšanjem »tevila zaposlenih namreč ka ejo, da tem ukrepom le redko sledi tudi reorganizacija podjetja in spremembe v načinu vodenja, ki bi bile morda veliko pomembnejše za zagotavljanje dolgoročne uspešnosti podjetja. Druga slabost pa se poka e pri vedenju tistih, ki ostanejo zaposleni. Med njimi se razvije neke vrste učinek pre ivetja, ki zmanjšuje njihovo zavzetost, inovativnost in nagnjenost k tveganju, s tem pa tudi konkurenčnost podjetja.

Slovenska podjetja, ki so v začetku devetdesetih let poskušala rešiti nekdanjo neučinkovito kadrovsko politiko, so se prav tako zatekla k zmanjševanju »tevila svojih delavcev, vendar so pri tem uporabljala predvsem mehkejšee metode, kot je, denimo, predčasno upokojevanje. Tako so sicer dosegla svoj cilj, vendar pa so pri tem vsaj neka-

tera pozabila na naslednji korak iskanje notranjih rezerv in prerezporejanje.

KAKO ZAGOTOVITI USPEŠNOST ZAPOSLENIH?

Ko je delavec zaposlen, je podjetje vendarle „ena na začetku poti. Ne glede na to, kakšna je raven njegovega znanja in drugih zmožnosti, vendarle vsakdo potrebuje čas, da spozna novo okolje in način dela ter se nanju navadi. Zato je dobro, da imajo podjetja pripravljen poseben program prilagajanja, ki bo novincu čimprej pokazal, kaj pričakujejo od njega in kakšna bodo njegova vsakdanja opravila. Zato zlasti uspešna podjetja veliko pozornosti namenjajo programom uvajanja, predvsem ko zaposlujejo mlade ljudi, ki „ne nimajo delovnih izkušenj. “as trajanja in načini spoznavanja so različni, organizacije jih praviloma prilagajajo značilnostim dela in sposobnostim novincev.

Naslednji, a prav tako pomemben, je ne celo najpomembnejši korak, je zagotavljanje uspešnosti zaposlenega in skrb, da je na delovnem mestu zadovoljen, saj tako najlažje izpolnjuje vsakodnevne naloge. Sodelavci, ki so zelo sposobni, so resda zelo pomembni za podjetje, vendar pa kljub temu niso zadosten pogoj za doseganje uspešnosti. Dober primer za to je, denimo, „portno

moštvo, sestavljeno iz dragih in vrhunskih igralcev. Če niso dovolj zavzeti in če se morejo vključiti v timsko delo, jim njihov talent bore malo pomaga, saj zasledujejo vsak svoj cilj, moštvo pa na ta račun „ne zdaleč ni uspešno.

VODJA SPODBUJA

Da bo podjetje torej zares uspešno, je ključnega pomena, da znajo sodelavci čim bolj izrabiti svoje sposobnosti pri izvajanju nalog, pri tem pa ima vsekakor odločilno vlogo vodja. Slednji mora dobro poznati vizije in cilje podjetja ter na podlagi tega organizirati delo in spodbujati sodelavce h kar se le da dobrim rezultatom, zato jih mora kajpak tudi zelo dobro poznati. Dober vodja bo sodelavcu dodelil takšno mesto in vlogo, da bo lahko uveljavil svoje prednosti, trdi Nada Zupan, hkrati pa mu bo pomagal odpravljati svoje slabosti in razvijal možnosti za njegovo napredovanje. Zaradi razlik med posamezniki seveda ni nekega recepta, kako to doseči, zato mora vodja načine motiviranja prilagoditi tako sodelavcem kot tudi razmeram, v katerih delajo.

J. R. Hackman in G. R. Oldham sta kljub tej tezi v svoji knjigi z naslovom *Motivation through the Design of Work* vendarle izpostavila osnovnih pet značilnosti, ki vplivajo na ustvarjanje notranje motivacije. Kot prvič na „tevata raznovr-

Foto arhiv

O povezavi med zaposlovanjem nove delovne sile in uspešnostjo podjetja bi lahko napolnili še veliko vrstic, saj je od podjetja do podjetja odvisno, kako sledi temu cilju. A vendarle vsaj v osnovi velja, da se morajo zaposleni počutiti kot del organizacije, tako v smislu njihovega čustvenega količnika kot tudi v smislu zadovoljstva na delovnem mestu, ki pa ni nujno povezano le z dobrim plačilom.

stnost znanj in spretnosti, ki so potrebne za neko nalogo, pod drugi celovitost nalog, tretji oceno, kako pomembne so te naloge za podjetje oziroma dru bo, četrti samostojnost pri delu in kot zadnji povratne informacije o opravljenem delu. Teh pet značilnosti ustvarja po mnenju omenjenih avtorjev ključna psihološka stanja, ki vodijo k notranji motivaciji, zadovoljstvu pri delu in visoki storilnosti, saj se delavcem zdi vredno vložiti trud v vsako nalogo. Zanje sprejemajo določene odgovornosti, poleg tega pa so seznanjeni tudi s svojimi rezultati, kar je prav tako zelo spodbudno.

PSIHOLOŠKA POGODBA

V zadnjih letih se v povezavi z motiviranostjo zaposlenih pojavlja tudi poseben pojem psihološka pogodba. Ta ni nikjer zapisana, vanjo pa so vključeni materialni in nematerialni dejavniki, ki spodbujajo zaposlene k učinkovitosti in v veliki meri vplivajo na to, kaj bodo pripravljene dati podjetju in kaj bodo pričakovali v zameno za svoj trud. Posameznik goji namreč različna pričakovanja o tem, kaj mu mora delodajalec ponuditi v zameno, odvisna pa so predvsem od njegovih vrednot, potreb, elja in mo nosti, zato lahko različni ljudje povsem različno dojemajo ponudbo in zahteve delodajalca. Razumljivo je, da je vsakomur zelo pomembna dobra plača, toda takoj za njo se na lestevici uvršča priznanje za dobro opravljeno delo, ki pa ni nujno prav v obliki finančnega vlo ka, ampak je marsikomu ustna

pohvala nadrejenih ali naročnikov prav tako pomembna in nadaljnja spodbuda za delo. Naslednji pomembni dejavniki so zanimivo delo, dobre delovne razmere in dobri sodelavci, temu pa sledijo mo nosti za napredovanje in osebni razvoj. Zlasti v sodobnih podjetjih je zelo pomembno nadaljnje usposabljanje in pripravljenost organizacije, da omogoča svojim delavcem možnost za dodatno izobraževanje. Vse te prednosti sodijo v omenjeno psihološko pogodbo in če bo zaposleni ocenil, da je bila prekršena, bo njegova motiviranost kaj hitro upadla, na delovnem mestu bo še dalje bolj nezadovoljen, povečala se bo njegova odsotnost z delovnega mesta in podobno. Psihološka pogodba ima torej veliko večjo vlogo kot meni marsikdo, zato bi ji moralo vodstvo podjetja posvečati več pozornosti, ne pa zaposlene zgolj opozarjati na njihove naloge in svriti, kaj bo, če jih ne bodo izpolnili v skladu s pričakovanji.

Simona Bandur

Povzeto po knjigi Nade Zupan Nagradite uspešne

EVROPSKA UNIJA

OBRETNOSTNE MERE ZA ZDAJ ŠE NESPREMENJENE

Evropska centralna banka (ECB) se je odločila, da pred avgustom ne bo spreminjala obrestnih mer, kar pomeni, da slednja še vedno ostaja na 3,25 odstotka. K ohranjanju obrestne mere je največ prispeval predvsem podatek, da se stopnja inflacije maja v dvanajstih državah Evropske unije spustila na dva odstotka, aprila pa je še znašala 2,4 odstotka. Poleg tega se je v zadnjih mesecih nekoliko okrepil tudi evro, kar je še dodaten razlog za takšno odločitev ECB. Omenjena banka je te mere nazadnje spreminjala novembra lani - takrat jo je že četrto v enem letu znižala za pol odstotne točke na današnjo raven. Podobno so se za ohranitev obrestne mere odločili tudi na Angleški centralni banki. (STA)

ŠVICA

OBETAVNA GOSPODARSKA RAST

V prvem letošnjem četrtletju so v pri švicarskem gospodarskem ministrstvu izračunali 0,7-odstotno gospodarsko rast, h kateri naj bi največ prispevali predvsem višji državna in zasebna potrošnja. Po pričakovanjih ministrstva naj bi se ta rast še vzpenjala in tako naj bi v Švici ob polletju dosegli še boljše rezultate. Samo aprila naj bi za 1,3 odstotka zrasel bruto domači proizvod, inflacija naj bi bila le odstotna, brezposelnost pa 2,2-odstotna. (STA)

tno neusklajeno križanje energetskega in naravovarstvenega interesa.

Marko Simič (Agencija za okolje) je poudaril potrebo po rangiranju vseh lokacij in potrebo po izdelavi celovite presoje vpliva na okolje. Poudaril je tudi, da je „tudi ranljivosti prostora, ki jo je izdelal IRET, pomankljivo obdelana na področju habitatov.

Mojca Golobič (Urbanistični inštitut) je povedala, da je bila „tudi ranljivosti prostora in izbira najprimernejših lokacij izdelana po multikriterialnem principu, torej ob upoštevanju več okoljskih in energetskih vidikov. Na področju habitatov so bili upoštevani vsi relevantni podatki, ki obstajajo za območje Primorske.

Dr. Miha Tomšič (Slovenski E-forum) je tudi pohvalil izvedbo delavnice in poudaril, da mora biti energija iz obnovljivih virov pravilno vrednotena. Menil je, da cene, ki jih je v sklepu o cenah sprejela vlada, ne odražajo dejanske vrednosti energije posameznega obnovljivega vira, temveč sledijo principu ustvarjanja finančnih pogojev za investiranje v projekte.

Miroslav Geržina (KSD Ajdovščina) je menil, da je primerno načrtovati gradnjo vetrnih elektrarn na Nanosu, poudaril pa je tudi potrebo po izkoriščanju lesne biomase, saj se planota nekontrolirano zarašča in izgublja prvotni videz.

Andrej Klemenc (Slovenski E-forum) je glede predloga Franka Nemca o podpori pri uvrstitvi omenjenih lokacij v spremenjen republiški prostorski plan menil, da se s tem rešuje le en, vendar pa zelo pomemben vidik problema. Poudaril je tudi, da se nam v Sloveniji vse prevečkrat dogaja, da se nerazrešena vprašanja programov in politik lomijo na plehkih investitorjev.

Aleš Kregar (Eles) je podprl predlog, da se vse potencialne lokacije uvrstijo v republiški prostorski plan ob določitvi pogojev, ki jih morajo izpolnjevati. Poudaril je problematiko pri uvrščanju vseh linijskih energetskih objektov v prostor.

Cveto Kosec (Urad za energetiko) se je vprašal, ali so sploh mogoči kompromisi med energetskimi objekti in okoljevarstvenimi zahtevami, saj praktično ni mogoče dobiti dovoljenja za gradnjo nobenega.

Dr. Jože Rakovec (Fakulteta za matematiko in fiziko) je menil, da so kompromisi potrebni. Pri vetrni energiji gre za list in obnovljiv vir energije, zato je treba najti za njihovo umeščanje v prostor sprejemljive naravovarstvene pogoje.

Lojze Šubic (APE) je ocenil, da „tudi IREET-a prezgodaj zmanjšuje „tevilno obravnavanih lokacij na samo dve. Multikriterialni pristop zamegljuje sliko s tem, ko upošteva energetske kriterije skupaj z osrednjo okoljsko problematiko.

Franc Beravs (Agencija za učinkovito rabo energije) je menil, da je zasebna pobuda za gradnjo vetrnih elek-

trarn na daljavo na tem področju povsem nepripravljeno, da bi bila sposobna postaviti povsem jasne in konkretne zahteve. Zgraditev obnovljivih virov energije v Sloveniji je potrebna zaradi zmanjševanja emisij ogljikovega dioksida, če tega ne bomo dosegli, bomo plačevali penale. Poudaril je tudi dejstvo, da poraba električne energije narašča, kljub ukrepom učinkovite rabe in da je treba to upoštevati pri načrtovanju prihodnjega razvoja.

Marko Simič (Agencija za okolje) naželoma ni nasprotoval gradnji vetrnih elektrarn na območjih, ki nimajo izrazitih naravnih vrednot. Poudaril je tudi, da stališče njihovega urada ni vedno negativno in da pri vrsti projektov niso postavili pomembnejših omejitev.

Mag. Djani Brečević (IREET) je povedal, da je „tudi ranljivosti prostora dala „irski pogled dr. ave na gradnjo vetrnih elektrarn. Upoštevani so bili tako potencial vetra, energetski vidiki, dostopnost lokacij kakor tudi okoljski vidiki. Predlagani izbor Golčice in Kokočice kot najbolj primernih lokacij, je rezultat vseh ocen. „tudi je zainteresiranim na razpolago.

Franko Nemac (APE) je ponovno poudaril, da bi bilo primerno načelno podpreti uvrstitev vseh predlaganih lokacij v republiški prostorski plan. „e gre za konfliktnost predlaganih objektov, je ta samo v odnosu do varovanja narave. Potrebni popisi in „tudij pa za zdaj nimamo. Drugi parametri, kot so hitrosti vetra, energetski vidiki, dostopnost lokacij, vključevanje v omrežje itd., niso stvar presoje dr. ave, temveč investitorjev. Dr. ava je določila ceno kWh in obvezen odkup električne energije. „e za investitorje pod temi pogoji posamezna lokacija ne bo sprejemljiva, do gradnje ne bo prišlo. Dr. ava mora zato tudi na področju umeščanja objektov v prostor določiti konkretne pogoje in ne le načelnih.

V zadnjem delu zanimive razprave so bile posebej poudarjene naslednje misli: v ospredju naših prizadevanj mora biti človek, kar narekuje potrebo po kakovostnem razvoju; naravo smo dolni varovati zaradi nas samih; na energetske izrabe vetra na Primorskem bi morali gledati v povezavi z lastnim znanjem itd.

Po slovenski zakonodaji je za proizvodne objekte, večje od deset megavatov, uvrstitev v republiški prostorski plan temelj za začetek postopkov pri pridobivanju konkretnih soglasij uporabnikov prostora za lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Sama uvrstitev v prostorski plan še zdaleč ne pomeni zgraditve objektov, temveč potencialnemu investitorju šele omogoča začetek resnejših ekonomskih in prostorskih analiz, ob upoštevanju omejitev in pogojev lokalnih skupnosti in vseh drugih uporabnikov prostora in pristojnih ustanov. Ob identificiranju podrobnejše problematike na različnih ravneh priprave projekta je seveda šele mogoče izdelati tudi potrebne podrobnejše okoljske analize za posamezne mikrolokacije. Kako je z dokončno izvedljivostjo projektov, naj bi ugotovili z nadaljnjimi aktivnostmi na tem področju, ob sodelovanju lokalnih skupnosti, krajevnega gospodarstva, nevladnih organizacij in pristojnih organov ministrstev.

ZAPOSILITEV, KI NE POZNA DELOVNEGA ČASA

Srečaš ga in nate naredi izjemen vtis. Velike modre oči, vsebina in naglica, to je dr. Tomaž Štokelj. S 34 leti izvršni direktor sektorja trženja v Holdingu Slovenske elektrarne. Bil je med tistimi, ki je od začetka snoval holdingovo vsebino dela, sektor trženja, kupoprodajne pogodbe, nakup in prodajo elektrike doma in v tujini. Sprejel je izziv, ki ga zdaj vsak dan okupira od jutra do noči, vsak dan od Nove Gorice do Ljubljane, vmes pa še v tujini.

skala sem vas prejšnji teden, bili ste v Švici, ta teden ste bili v Angliji, koliko sedite na delovnem mestu?

Prav te zadnje tedne sem nekoliko več v tujini. Ugotovil sem, da moram več operativnega dela razdeliti med sodelavce, sam pa moram poskrbeti za strateške naloge sektorja.

Naj vas vprašam natančneje, koliko ste doma v Novi Gorici, glede na to, da se vsak dan vozite iz Nove Gorice v Ljubljano? Je dvesto kilometrov vožnje na dan za vas napor?

Od doma odhajam okrog sedme ure in se vračam med sedmo in deseto zvečer. Pred sedmo uro zvečer me skoraj nikoli ni doma. Vožnja me ne obremenjuje. Zjutraj na poti v Ljubljano razčistim ideje, v avtu imam inštalacije za telefon, ki včasih deluje vso pot. Dajem napotke sodelavcem, sodelujem s poslovnimi partnerji, urejam stvari. Tako praktično začel sem delati, ko se usedem v avto. "Če se vračam do sedme zvečer, kaj podobnega postorim tudi na poti domov. Ker imam časa za premislek bolj malo, mi je dosti zamisli za strateške odločitve padlo prav v avtu. En dan v tednu se navadno odrečem delu na sedežu holdinga in delam v pisarni poslovne enote HSE v Novi Gorici."

Podobno razdaljo ste premagovali tudi pred tem delom na HSE. Kakšno je bilo vaše delo na Fakulteti za elektrotehniko?

Na Fakulteto za elektrotehniko sem se vpisal leta 1989 kot „tipendist Soških elektrarn, kjer sem po diplomi začel pripravništvo. Kot absolvent sem si vzel dve leti akademske prostosti in se posvetil kajakaštvu in raftingu. Zatem sem vpisal magisterij in kot nadaljevanje doktorat. Oboje sem delal kot mladi raziskovalec, zaposlen v industriji. Tri dni na teden sem delal na fakulteti in dva dni na Soških elektrarnah, kar mi je omogočilo, da sem imel stik tako z znanstvenim delom kot s prakso v podjetju. Na fakulteti sem delal na projektih, ki so pokrivali potrebe Soških elektrarn. Pri SENG-u pa sem bil v oddelku za razvoj in gradnjo elektrarn. Predvsem me je zanimala optimizacija obratovanja elektrarn. Doktorsko disertacijo sem zagovarjal na temo kratkoročnega načrtovanja obratovanja HE v trnih razmerah. Moj mentor je bil dr. Ferdinand Gubina in somentor dr. Robert Golob. Na fakulteti delam v manjšem obsegu, če zdaj, čeprav mi časa primanjkuje. Za ta namen izkoristim predvsem večere in včasih tudi konce tedna."

Delo na HSE za večino vodilnih nima delovnega časa. Zakaj?

Precej sodelavcev ima podoben delovni čas kot jaz. Večina na holdingu pa dela več kot osem ur na dan. Ustanovitev in zagon dela holdinga smo si vsi zaposleni zastavili kot skupen projekt, za katerega smo delavci pripravljeni rtirovati nekaj več. Sedaj po uspešnem začetku delovanja HSE nekateri mislijo, kot da je tempo popustil. Dela pa je toliko, da ga opravlja, tudi ob koncih tedna. Pol leta nekako zdrži, tak tempo, potem pa začne, malo selekcionirati delo po pomembnosti. Tak tempo postane izdržljivo in ne omogoča niti izrabe dopusta."

Kako imate organiziran vaš sektor trženja in kje ste dobili kader?

Sektor trženja HSE deluje na več lokacijah. Obstaja njegova organizacijska in lokacijska razdelitev. Trenutno nas je v njem 15 zaposlenih in delamo na treh lokacijah. V Ljubljani je oddelek za portfeljske analize in analize tveganja, pridruži pa se jim bodo tudi trgovci za trgovanje na organiziranih trgih. Oddelek za prodajo in nakup na podlagi dolgoročnih pogodb na domačem trgu in služba za obračun sta v Velenju, v Novi Gorici pa je oddelek za prodajo in nakup na podlagi dolgoročnih pogodb na tujih trgih. Trenutno poteka trgovanje na organiziranih trgih delno v Velenju in delno v Novi Gorici. Računamo, da se bomo v sektorju do konca leta „e dodatno kadrovske okrepili. Obstoječi kader je prišel v večini iz odvisnih družin in nekaj s fakultete. Z dogovorom za kader iz Elese nismo bili uspešni, tako da bomo morali manjkajoče kadre poiskati na odprtem trgu delovne sile. Za delo v našem sektorju je treba dobro poznati elektroenergetski sistem in osnove trgovanja. Ker je trgovanje z električno energijo uvedeno na novo, delavcev z izkušnjami ni veliko na trgu."

Kje ste sami pridobivali izkušnje s trženjem, glede na to, da ste doktor elektrotehnike in da je bilo vse vaše dosedanje delo povezano s tehniko?

Teoretično se na Fakulteti za elektrotehniko, kjer sem sodeloval z dr.

Foto Minka Skubic

Robertom Golobom. On je bil takrat vodja pogajalske skupine za področje energetike za pridružitve k Evropski uniji in pozneje vodja projekta analize konkurenčnosti slovenskih proizvajalcev električne energije ter dr. avni sekretar za energetiko. S trgom je bil povezan tudi moj doktorat. Poleg tega sem bil v okviru doktorskega „tudija na Finskem in Norve,,kem, kjer sem spoznaval njihove trge z električno energijo. Trg je postal nekaj novega v energetskem sektorju, ki je imel dotlej določeno vztrajnost in so se spremembe dogajale počasneje kakor drugje. Uvedba energetskega trga je bila priložnost za ljudi z novimi zamislimi in močnost za sprejetje izziva. Tega nisem hotel zamuditi.

Kakšna je primerjava med delom na fakulteti in v holdingu?

Vsako delo ima svoj čas. Za zdaj vidim večji izziv tu na HSE. Vse delo je bilo treba postaviti na novo tako v holdingu kot v sistemu in rezultati dela so vidni. Fakulteta je zanimiva z druge strani. Raziskovalno delo, nova znanja in spoznanja, delo s študenti so veliko zadovoljstvo. Za zdaj mislim, da „e ni pri,el čas za mojo docenturo.

Kakšno je po vaših spoznanjih poznavanje trgovanja v elektro-

gospodarskih družbah in pri porabnikih električne energije?

Zagotovo je HSE gonilna sila, ki orje ledino na tem področju. Dobro so se zna,,la na trgu tudi nekatera distribucijska podjetja, medtem ko pa je znanje upravljenih odjemalcev velikoma slab,,e. Redki so dobro pripravljeni na spremembe. Dosti podjetij ni imelo razvitega sektorja energetike, nekateri so v izobraževanje o trgovanju vložili več, drugi manj. V HSE imamo vizijo, da bi holding izobraževal svoje kupce, jim pomagal priti do ugodnih cen z različnimi možnostmi prilagajanja odjema.

Je primerjava s tujimi partnerji z daljšo trgovsko tradicijo mogoča?

V tujini se srečujemo z velikimi trgovci, ki dobro poznajo vse podrobnosti svojega posla. To so podjetja s 50 do 100 zaposlenimi v sektorju trgovanja s „tiro do petletnimi izku,,njami pri trgovanju z električno energijo. Na,,i najpomembnej,,i partnerji so E&T in APT iz Avstrije, „vicarski ATEL in EGL, „e,,ki Entrade, Sempra iz Londona, italijanski DALMINE in nem,,ki Eon. Na domačem trgu pa je to Entrade za trgovanje energije prednostnega dispečiranja. Pojavljajo pa se tudi manj,,i domači trgovci, ki so agresivni in hočejo dobiti svoj tr ni dele .

Spoznali ste načine poslovanja z domačimi in tujimi partnerji. Čemu dajejo tuji poslovni partnerji prednost?

Veliki trgovci dajejo prednost dolgoročnemu po,,tenemu poslovanju in ne kratkoročnim dobičkom. Pomembnej,,e jim je dolgoročno korektno sodelovanje. V stiski si ti partnerji pomagajo. To se je videlo tudi v na,,em primeru v začetku leta ob izpadu Nuklearne elektrarne Kr,,ko. Veliki trgovci so ostali s ponujeno ceno za električno energijo v normalnih mejah, drugi pa so sku,,ali izkoristiti na,,e pomanjkanje električne energije. Kratkoročno trgovanje poteka velikoma po telefonu. Kar re,,e,, dr i, pozneje to le potrdi,, po faksu. „e enkrat, dvakrat ne dr i, nih,,e več ne posluje s tabo. HSE se je izkazal kot korekten poslovni partner in vsak mesec dobivamo nove poslovne partnerje, ki so pripravljeni

na poslovanje z nami brez posebnih bančnih garancij.

Glede na razmere na evropskem energetskem trgu in cene na njem, kakšna je prihodnost pri nas proizvedene kWh? Bo naša električna energija konkurenčna tuji?

Poceni električna energija v Evropi je na severu, draga v Italiji, Slovenija je nekje vmes. Slovenija nima naravnih danosti, da bi proizvajala poceni elektriko. Na evropskem trgu krojijo ceno električni energiji francoske nuklearke. Omejitve pa so prenosne povezave med Francijo in Nemčijo. Kar imajo Francozi te ave v svojih objektih, cene na evropskem trgu poskočijo. Nemčija in „vica imajo vertikalno integrirane elektroenergetske sisteme, v katerih je vse od proizvodnje do distribucije. V teh sistemih si pomagajo tako, da ni ajo ceno na trgu na veliko in ustvarjajo svoje mar e na trgu na drobno. S tem „litijo svojo proizvodnjo. Tak princip za,,lite domačega trga bi bil smotrni tudi v Sloveniji. Tudi v tujini trenutno cene kWh ne pokrivajo vseh stro,,kov, ker je električne energije dovolj. Ko se bodo prese ki porabili, na primer z zapiranjem nukleark v Nemčiji in bo poraba toliko narasla, bo treba zgraditi nove zmogljivosti in dvigniti ceno. Trenutno so ekolo,,ko in ekonomsko sprejemljive edino termoelektrarne na plin, in „e to v veliki meri s soproizvodnjo toplote.

Vidite v HSE še stroškovne rezerve v vaših družbah in kje?

„e zdaj dosti delamo na racionalizaciji poslovanja druž b HSE in to bomo zagotovo nadaljevali.

Je vpliv države na vaše poslovanje še vedno velik, ne nazadnje je predsednik nadzornega sveta HSE državni sekretar za energetiko?

Za Holding Slovenske elektrarne bi bila koristna „im hitrej,,a privatizacija s sve im kapitalom, kar bi omogočilo holdingu, da se pri vseh odločitvah obna,,a tr no. Po drugi strani, pa je HSE zelo pomemben akter na trgu, ki mora razumljivo skrbeti tudi za pravilno delovanje trga, in je zato te ko pri,,lakovati, da se bo dr ava v bli nji prihodnosti odrekla večinskemu dele u.

Ostaja nama še vaš »prosti čas«, greste kdaj na brzice Soče?

„e mi le čas dopu,,la, grem veslat na Sočo. Ob koncih tedna pa elim eni in 16-mesečni hlerki kar se da nadomestiti povečani celotedenski izostanek od doma. Skupaj gremo kolesarit, opravimo hi,,na in gospodinjstva dela, občasno skuham enostavnej,,e jedi, zahtevnej,,e pa prepustim eni.

MINKA SKUBIC

POMEMBEN DEL ODLOČANJA PREHAJA na agencijo

Energetska zakonodaja in dinamični proces odpiranja trga z električno energijo v Sloveniji narekujeta tudi spremembe na področju reguliranih dejavnosti. Agencija za energijo je 6. junija 2002 v Hotelu Habakuk v Mariboru pripravila seminar o smernicah za oblikovanje cen za uporabo elektroenergetskih omrežij. Na njem je sodelovalo preko osemdeset udeležencev, predvsem vodstvenih delavcev in neposrednih izvajalcev iz reguliranih podjetij elektroprenosne in distribucijske dejavnosti, pa tudi iz družb, ki sodijo med največje porabnike električne energije v Sloveniji.

Na strokovnem srečanju so **dr. Robert Golob**, **prof. dr. Jože Koprivnikar**, **dr. Konstantin Petrov**, **mag. Marko Senčar** in drugi ugledni strokovnjaki predstavili cilje in metodologije za vzpostavitev ekonomskega nadzora reguliranih podjetij. Metodološki pristopi in izbor kriterijev za ugo-

tavljanje upravičenosti stroškov so namreč ključne dileme pri določanju cen za uporabo elektroenergetskih omrežij. Poleg tega so predstavili tudi proces reguliranja, stališča in usmeritve Agencije za energijo za prvo regulativno obdobje ter izhodišča pri izvajanju ločitve dejavnosti, ka-

kor jih predvideva energetske zakon. Predstavniki Agencije za energijo so udeležencem predstavili razmere na področju ekonomskega nadzora v času delnega odprtja trga, pojasnili načini reguliranja gospodarskih javnih služb, kamor sodi tudi distribucija električne energije, in temelje regulativnega okvira, ki ga uporabljamo v Sloveniji. O izkušnjah na področju reguliranja trga z električno energijo v Evropi je udeležencem spregovoril dr. Konstantin Petrov iz Nemčije.

Kot so ob tej priložnosti pojasnili na novinarski konferenci, si Agencija za energijo eli sodelovanje in konstruktivni dialog z reguliranimi podjetji oziroma distributerji električne energije, saj se zaveda, da je stabilna politika cen tako v interesu distributerjev kot tudi odjemalcev električne energije. Seminar je bil za slednje priložnost, da spoznajo način oziroma proces uvajanja tih pravil in nadzora stroškov podjetjem, ki izvajajo monopolne dejavnosti.

Konec maja so začele veljati spremembe in dopolnitve Pravilnika o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijev za upravičenost stroškov, ki jih je s soglasjem vlade predlagala agencija. Najpomembnejša sprememba prinaša delitev upravičenih odjemalcev električne energije na visoki napetosti v dve odjemni skupini, in sicer na tiste s porabo od 2.500 do 6.000 obratovalnih ur na leto in drugo, v kateri so odjemalci z letno porabo nad 6.000 obratovalnih ur. V drugi odjemni skupini so večinoma odjemalci s tako

Foto Miro Jakomin

Na seminarju o smernicah za oblikovanje cen za uporabo elektroenergetskih omrežij v Mariboru je sodelovalo preko osemdeset udeležencev. Velik odziv je presegel pričakovanja predstavnikov Agencije za energijo.

Pравилnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijev za upravičenost stroškov doslej ni določal obračunavanja uporabe prenosnega omrežja pri trgovanju z električno energijo čez državno mejo. Z dopolnitvami pravilnika so določili tudi cene za čezmejno trgovanje v letu 2002. Pravilnik uvaja enaka pravila, kot veljajo za države Evropske unije, pa tudi cene za uporabo prenosnega omrežja so podobne kot v teh državah.

rekoč neprekinjenim in po količini zelo enakomernim odjemom, ki porabijo skoraj štetrtno potrebne električne energije.

Delitev upravljenih odjemalcev, ki si lahko sami izbirajo dobavitelja električne energije, v dve novi odjemni skupini z različnima cenikoma, naj bi odjemalce usmerjala k optimalni izkoriščenosti elektroenergetskih naprav in storitev. Prilagajanje odjema potrebam in izkoriščenosti elektroenergetskega sistema se pri odjemalcih iz teh skupin namreč izvaja na različen način. Novi cenik uvaja spodbudo za odjemalce v skupini z večjim odjemom.

Kot je na novinarski konferenci povedal **dr. Robert Golob**, državni sekretar za energetiko, je velik odziv udeležencev na seminarju pokazal, da so se akterji na trgu z električno energijo začeli zavedati, da se mesto odločanja, ki je bilo doslej bolj ali manj skoncentrirano na Uradu za energetiko, sedaj prenaša iz vladnih institucij na Agencijo za energijo kot neodvisno ustanovo (glede regulirane dejavnosti). Seminar o smernicah za oblikovanje cen elektroenerget-

skih omrežij je „posebej koristen v času, ko se slovenska energetika pripravljala na popolno odprtje trga z električno energijo in na vstop tuje konkurence s 1. januarjem 2003. Pri tem je seveda zelo pomembno vprašanje, pod kakšnimi pravili in pogoji (ekonomskimi, finančnimi in drugimi) se bo začel in nadaljeval ta proces. In ravno na tem področju je zelo pomembna vloga Agencije za energijo in bo tudi v prihodnjem obdobju ključnega pomena. Kot je rečeno, se Urad za energetiko vse bolj umika iz ozkega določanja cen za uporabo električnih omrežij in to vlogo prepušča Agenciji za energijo. Vendar pa „naprej ostajajo izključno v pristojnosti vlade tisti dodatki k ceni za uporabo omrežja, ki se nanašajo na spodbude za obnovljive vires energije, prednostno dispečiranje, financiranje institucij, ki so potrebne za delovanje trga in drugo. O tem vlada sprejema odločitve na predlog ministrstva, pristojnega za energetiko.

MIRO JAKOMIN

ČESKA REPUBLIKA

DELUJE TUDI DRUGI TEMELINOV REAKTOR

V zadnjih dneh maja je vendarle začel delovati še drugi reaktor česke jedrske elektrarne Temelin. Prvi reaktor omenjene elektrarne sicer deluje že od oktobra leta 2000 in je do danes proizvedel približno 1000 MW električne energije, dovoljenje za zagon drugega pa je češki urad za jedrsko varnost izdal šele pred kratkim. Tudi začetek delovanja tega reaktorja je povzročil številna nasprotovanja, zlasti iz Nemčije in Avstrije, kjer že nekaj časa zahtevajo ustavitev elektrarne, predvsem zaradi slabih varnostnih ukrepov. (STA)

JAPONSKA

RATIFICIRALI KJOTSKI PROTOKOL

Japonski parlament je v prvih dneh junija sprejel zakonodajo, ki omogoča vladi ratifikacijo Kjotskega protokola o ukrepih za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Takoj potem je država tudi sprejela zahteve omenjenega protokola in jih poslala na sedež Organizacije združenih narodov v New Yorku. Japonska je odgovorila na 8,5 odstotka skupnih emisij škodljivih plinov, njena ratifikacija pa je med ključnimi za uveljavitev protokola – z njim se je ta država namreč zavezala, da bo za šest odstotkov zmanjšala emisije. Sicer pa je ta protokol, ki je nastal leta 1997 prav v tej državi, prva svetovna pogodba o zmanjševanju emisij plinov, ki povzročajo pojav tople grede. Podpisnice so se z njim zavezale, da bodo do leta 2012 v primerjavi z letom 1990 za 5,2 odstotka zmanjšale raven škodljivih plinov v ozračju. Protokol bo začel veljati šele, ko ga bo ratificiralo 55 držav, ki proizvedejo 55 odstotkov ogljikovega dioksida na svetu. Toda do zdaj je to storilo le malo podpisnic – ratificirati ga namreč mora še 39 držav, kar pomeni, da protokol najbrž še ne bo veljal avgusta, ko bo v Johannesburgu svetovni vrh o trajnostnem razvoju.

Med največjimi nasprotnicami uresničevanje teh zahtev so ZDA, ki proizvedejo kar 35 odstotkov tovrstnih plinov. Če bi upoštevale svoj del protokola, bi morale emisije toplogrednih plinov zmanjšati za sedem odstotkov, toda ameriški vrh je tako zahtevo razumel kot nepošteno do domačega gospodarstva, zato je odstopil od nje in predstavil svetu svoj načrt. Da Kjotskega protokola še ne bo ratificirala, se je odločila tudi Avstralija, kot razlog pa so predstavniki njene vlade navedli, da tega ne bo storila, dokler ga ne bodo spoštovale tudi ZDA in države v razvoju. Po besedah predsednika avstralske vlade Johna Howarda bi ratifikacija namreč močno omejila njihovo gospodarstvo, zlasti industrijo. (STA)

CENO ZADRŽATI NA RAVNI MINULEGA leta

Upravičeni odjemalci električne energije so konec maja v okviru Centra za energetska učinkovitost pri Inštitutu Jožef Štefan ustanovili združenje, v katerem je trenutno trinajst podjetij, odprto pa je tudi za nove člane. V prihodnje pričakujejo, da se bodo združenju pridružili tudi manjši upravičeni odjemalci, saj članstvo ni omejeno samo na industrijska podjetja. Za ta korak so se odločili zato, da bi dosegli znižanje cen električne energije na raven v letu 2001.

V projekt, ki ga vodi **dr. Miha Tomšič** iz Centra za energetska učinkovitost, so vključeni srednji in veliki odjemalci. Skupni obseg odjema podjetij, ki se združujejo, se presega 1.000 GWh oziroma okrog 30 odstotkov porabe v slovenski industriji. Cilj združenja je povečati učinkovitost nastopa upravičenih odjemalcev električne energije na trgu z električno energijo. S tem naj bi udeleženci ustvarili ugodne razmere za odjemalce in trgovce potem, ko bodo po 1. januarju 2003 odprte slovenske meje za uvoz in izvoz električne energije.

Kot so povedali na novinarski konferenci, se nekateri upravičeni odjemalci („est največjih z nad 100 GWh letnega odjema električne energije“) od začetka leta 2002 soočajo z močnejšo uvozo, saj je vlada sredi decembra 2001 s posebnim sklepom predčasno delno odprla možnost uvoza. Izkušnje teh odjemalcev so pokazale, da odprti trg sicer obeta nižje cene in boljše kakovost oskrbe, vendar pa zahteva temeljite priprave vseh udeležencev.

Združeni odjemalci vidijo v odpiranju trga priložnost za doseganje ev-

ropsko primerljivih cen električne energije ob primerni kakovosti, s tem pa tudi možnost za povečanje svoje konkurenčnosti. Kot poudarjajo, bodo s svojim delovanjem podpirali proces, ki ga je zastavil energetski zakon iz leta 1999. Realne možnosti vidijo v prizadevanju vseh udeležencev, „posebej državnih organov in izvajalcev gospodarskih javnih služb. Poleg tega so predstavniki združenja povedali, da so vsi upravičeni odjemalci (nad 41 kW priključne moči) e na trgu, saj so zanje cene energije zunaj varstva države. Nekateri odjemalci so se ob letošnjih ponudbah elektrodistribucijskih podjetij soočili z znatnim povečanjem cene, v primerjavi s ceno, ki je veljala leta 2001. Le malo odjemalcev je uspelo skleniti konkurenčno pogodbo, ni jo od prej zajamčene cene. To je drugače kot v večini evropskih držav, kjer so se cene z odpiranjem trgov znižale.

Kot je pokazala anketa med industrijskimi odjemalci, je cena za energijo v Sloveniji skupaj z omerjenino letos za približno devet odstotkov višja kot na Bavarskem. Pri tem je treba upoštevati, da je bila lanska cena, ki jo je na podlagi tarifnega sistema določila vlada, za pet odstotkov višja od tene v Nemčiji. Cilj združenih upravičenih odjemalcev je, da se nadaljnja rast cen električne energije ustavi s pomočjo delovanja konkurenčnega trga, ki bo proizvajalce, dobavitelje in izvajalce gospodarskih javnih služb silil k bolj učinkovitemu poslovanju. Skratka, upravičeni odjemalci elijo ceno električne energije zadržati na ravni v letu 2001.

Predstavniki upravičenih odjemalcev so izrekli tudi več kritičnih ugotovitev glede kakovosti oskrbe, pravne negotovosti, obračuna priključnine, obračuna jalove energije ter doloženja in obračuna izravnalne energije (neivljenjski pravilnik ogrožamonoost oskrbe na odprtem trgu). Med drugim so „povedali, da v jeseni načrtujejo skupen razpis za dobavo električne energije. Po avstrijskem vzorcu (načelo odprtega sklada) bodo člani združenja skupno pridobili in ocenili ponudbe perspektivnih dobaviteljev električne energije in se pogajali o okvirni pogodbi za dobavo. Potem bodo mo na tudi individualna pogajanja članov z najugodnejšim ponudnikom.

Foto Miro Jakomin

Predstavniki združenja upravičenih odjemalcev električne energije poudarjajo, da kljub težnjam po dobavah električne energije iz tujine ne izključujejo slovenske električne energije. S skupnim nastopom želijo doseči, da bo elektrogospodarstvo uresničilo potrebno racionalizacijo in začelo delovati konkurenčno, tako kot to že dolga leta počnejo drugi deli slovenskega gospodarstva.

MIRO JAKOMIN

NA BELEM KRIŽU ŠE NEKAJ prostora

Počitnice se hitro bližajo in nekateri ste se že predali zasluženemu poletnemu počitku. Za tiste, ki še ne veste, kako in kam, pa obstaja tudi možnost, da del počitnic preživite na Belem križu nad Portorožem. Počitniški dom elektrogospodarstva na Belem križu se je po prenovi uvrstil med zgledno urejene objekte s klimatizirano jedilnico in točilnico in prijetno lokacijo v borovem gozdičku, ki dopustnike uspešno skriva pred poletnimi žarki. Nerodno je le to, da idilična lokacija pomeni tudi vzpon in sestop s precej strmega hriba.

Kakor koli že, za tiste, ki prisegate na slovensko obalo, so počitnice v organizaciji Eldoma dobra priložnost, da si po „teno oddahnate, saj vam Eldom poleg prenoči, še v Domu in sosednjih bungalovih v poletnih mesecih zagotavlja tudi prehrano, tako da vsaj tovrstnih skrbi nimate več in se lahko v celoti posvetite zabavi in počitku. Kot nam je povedal direktor Eldoma **Marjan Sreš**, je zasedenost bungalovov v sezoni približno 90-odstotna, medtem ko je v počitniškem domu „ne nekaj prostora ali povedano drugače, tudi leto, nja sezona

je po zanimanju podobna prej, njim, pri čemer je ob začetku sezone konec junija napovedanih nekaj manj gostov, potem pa se njihovo „tevilo postopoma stopnjuje in doseže svoj vrh od srede julija do polovice avgusta. Drugače pa imajo v Eldomu letos precej dela tudi z apartmaji na Hrvaškem, saj imajo v upravljanju kar 124 apartmajev različnih slovenskih organizacij, pa tudi počitniška domova ljubljanske Energetike in mariborskega Vodovoda. Od oktobra 2000 morajo namreč imeti vsi lastniki počitniških zmogljivosti na Hrvaškem tam

tudi hrvaškega upravljalca oziroma lastno ali katero drugo primerno organizacijo, registrirano na Hrvaškem. Ker so v Eldomu podobne te ave s slovenskimi počitniškimi objekti na Hrvaškem pričakovali, so se leta 1999 na Rabu registrirali hrvatsko podjetje Eldom Rab in takšno dolgoročno razmišljanje se jim je zdaj tudi obrestovalo. Malo manj sreče pa je z nekdanjimi domovi elektrogospodarstva, saj je v domu na Rabu, ki so ga tik pred vojno temeljito prenovili, „e vedno okrog 25 beguncev. Dom je tudi povsem uničen, kar pomeni, da bi bilo treba tudi po izpraznitvi vanj znova vložiti precejšnjo sredstva. Podobno velja tudi za dom v Veli Luki na Korčuli, ki je sicer še od leta 1991 prazen, a povsem dotrajan in neprimeren, tako da bi za njegovo usposobitev potrebovali okrog 500 tisoč evrov. Da bi vse skupaj bilo „e bolj zapleteno, pa je glede teh objektov tudi precej nerešnih vprašanj, povezanih z lastništvom in vpisi v zemljiško knjigo, saj je Eldom te objekte prevzel od počitniške skupnosti elektrogospodarstva Slovenije, v kateri pa so imele svoje dele skoraj vse elektroenergetske družbe in tudi nekaj takšnih, ki danes niso več v sklopu elektrogospodarstva. Eldom skuša problematiko pravno-statusne ureditve teh počitniških objektov razrešiti še vse od osamosvojitve Slovenije, a zaradi vrste drugih perečih vprašanj doslej „e ni prišla na dnevne rede v podjetjih, s tem pa tudi ni moglo odgovoriti na vprašanje, kaj bo z njimi v prihodnje. Marjan Sreš, sicer pravi, da bi bila po njegovem mnenju najboljše rešitev, da bi vse počitniške objekte v lasti elektroenergetskih organizacij združil ali v neki dejavnosti ali skupni organizaciji in tako omogočil vsem delavcem, ki so zanje prispevali iz skladov skupne porabe, da jih uporabljajo in počitnikujejo pod ugodnejšimi pogoji.

Drugače pa ima Eldom od letos tudi svojo spletno stran (www-eldom.si), na kateri lahko najdete nekaj temeljnih informacij o razpoložljivih počitniških zmogljivostih, do konca junija naj bi predvidoma začel delovati tudi spletni rezervacijski sistem, Eldom pa si bo prizadeval, da bi na svoje strani uvrstil tudi počitniške zmogljivosti drugih podjetij, ki sama ne morejo v celoti zapolniti vseh razpoložljivih prostih mest, in jih ponudil na trgu.

BRANE JANJČIČ

Foto Dušan Jež

NEKATERI VIDIKI NOVIH KUPOPRODAJNIH ODNOSOV⁽²⁾

V prejšnjem članku smo si ogledali nekatere vidike kupoprodajnih odnosov glede fizične oziroma finančne poravnave, pogodbenih rokov, trgovanja na drobno oziroma na veliko ter možnosti glede dostopa do omrežja. Tokrat pa bomo podrobneje opisali še razliko med električno energijo kot osnovnim instrumentom in izvedenimi finančnimi instrumenti ter navedli nekatere najpomembnejše vidike (ne)standardiziranosti pogodbenih odnosov.

V zadnjem času se v panogi elektrogospodarstva veliko govori o izvedenih finančnih instrumentih, ki se uporabljajo predvsem za zavarovanje pred tveganji in v „pekulativne“ namene. Najpomembnejši izvedeni finančni instrumenti so finančno terminske pogodbe (futures) in opcije (options), s katerimi se trguje na organiziranih trgih, ter terminski posli (forward), zamenjave (swap), opcije (options), ovratnice (collar) in tako naprej, s katerimi se trguje na prostem trgu. Osnovni instrumenti, ki so podlaga izvedenim finančnim instrumentom, so lahko bodisi blago oziroma dobrine, indeksi, vrednostni papirji, tečajni valut in tako naprej. Enega od pglavltvnlh instrumentov tako predstavlja tudi električna energija. Podobnost med trgovanjem z osnovnim instrumentom in ustreznim izvedenim instrumentom izvira iz tesne in predvidljive povezanosti med gibanjem cene enega in drugega. Isti ekonomski učinek lahko dosemo tako z investiranjem v osnovni instrument, na primer nakupom električne energije, kot z ustrežno pozicijo v izvedenem instrumentu, na primer kupljeno finančno terminsko pogodbo, kjer po zapadlosti ne sledi tudi fizična dobava električne energije. Na razvitih trgih z električno energijo gibanje cen električne energije na trenutnem trgu vpliva na cene izvedenih finančnih instrumen-

tov. To pomeni, da če bi cena energije na dnevnem trgu (Borzen) rasla, bi se to praviloma odra alo tudi v cenah električne energije za daljša obdobja. Pri tem je treba omeniti, da odvisnost ni le enosmerna. Glavni ekonomski smisel trgovanja s temeljnim instrumentom, to je z električno energijo, je predvsem nakup oziroma prodaja električne energije. Ekonomski smisel trgovanja z izvedenimi finančnimi instrumenti pa je zavarovanje pred tveganji, poleg tega se trguje z izvedenimi finančnimi instrumenti tudi iz drugih finančno-pekulativnih razlogov (zasluka iz naslova razlike med prodajno in nakupno ceno). Poleg izvedenih finančnih instrumentov prve generacije, kjer pomenijo temelj cenovna gibanja na trenutnem (spot) trgu, imamo tudi izvedene finančne instrumente druge generacije, pri kateri so temelj izvedeni finančni instrumenti prve generacije (npr. opcije na finančno terminske pogodbe – swaption). Dodajmo le, da se na odprtem trgu z električno energijo pojavljajo vedno

novi izvedeni finančni instrumenti in finančne inovacije, ki so jih zaradi lastnih potreb in monosti za zaslupek ali zavarovanja pred tveganji ustvarili različni udeleženci na trgu. Izvedeni finančni instrumenti so pomembni predvsem zaradi naslednjih razlogov:

- Omogočajo zaščito pred tveganji in prenos tveganja (na primer nepričakovano rastjo ali padanjem cen, kar lahko prizadene tako proizvajalce električne energije, trgovce, kot tudi kupce električne energije). Enostaven primer zaščite pred cenovnimi tveganji pomeni nakup električne energije za daljše obdobje, na primer leto dni, za fiksno ceno, s katerim se kupec lahko zavaruje pred neugodnimi cenovnimi gibanji na trenutnem trgu. Seveda obstajajo tudi bistveno bolj sofisticirani načini zavarovanj.
- Omogočajo odkrivanje prihodnjih cen (npr. cene posameznih vrst finančno terminskih pogodb (futures) so javno objavljene in dostopne „ir“, i javnosti, ter odra ajo raven in gibanje cen po posameznih produktih). Tudi terminski posli za nekatere standardne produkte (npr. pasovna energija za koledarski mesec ali leto, trapezna energija po koledarskih lettrletjih ipd.) so redno objavljani v specializiranih virih ter dajejo informacijo o trenutnem gibanju tr nih cen.
- Zmanjšujejo nestanovitnost cen električne energije.
- Te se z njimi trguje na likvidnem organiziranem trgu z električno energijo, omogočajo jasno, pošteno, likvidno, varno in strokovno učinkovito trgovanje.

STANDARDIZIRANOST IN NESTANDARDIZIRANOST

Z vidika določil lahko pogodbe oziroma kupoprodajne odnose v grobem delimo na standardizirane in nestandardizirane.

IZVEDENE FINANČNE OBLIKE

STANDARDIZIRANE	NESTANDARDIZIRANE
* finančno terminska pogodba (futures)	* terminski posel (forward)
* opcija	* zamenjava (swap)
	* nestandardizirana opcija

Nestandardizirane so tiste pogodbe, katerih vsebina se določa glede na individualne poslovne namene udeležencev posla. Pogodbeni stranki se glede na specifične potrebe dogovorita o vsebini posameznih določil pogodbe, kot so količine, dinamika dobav, način določanja cene, prevzemanje tveganja, ročnost, način izpolnitve in podobno. Nestandardizirane pogodbe se navadno sklepajo med udeleženci na prostem trgu, zaradi nestandardiziranosti pa ti instrumenti ne izpolnjujejo pogojev za organizirano trgovanje. Nestandardizirane pogodbe, imenovane tudi pogodbe po elji kupca (customized contracts) oziroma struktuirane pogodbe (structured contracts), so pogoste in zahtevni kupci so pripravljeni plačati znatne premije dobaviteljem, ki jih znajo razumeti in jim zagotoviti energijo in storitve glede na njihove specifične potrebe. Sklepanje tak, njih pogodb je običajno zahtevnej, e in

dolgotrajnej, e, vendar premija praviloma upraviči dodatni trud. Pogosto omogočajo tak, ne struktuirane transakcije zapletene ali tvegane posle, ki jih sicer sploh ne bi bilo mogoče skleniti. Tako lahko pričakujemo, da bodo ponudniki velikim in večjim kupcem namenili dovolj posebne pozornosti, z namenom, da se sklenejo pogodbe, ki bodo prilagojene posameznim značilnostim odjemalcev (npr. TDR-jevi sposobnosti prilagajanja odjema, ali pa Talumovi elji po pasovni energiji po cenah, ki bi deloma odra ale gibanje cen aluminija ...). Manj, i kupci tak, ne pogajalske pozicije seveda nimajo in lahko le sprejmejo ali zavrnejo neke bolj ali manj standardne pogodbene pogoje, ki jih ponujajo dobavitelji. Novi udeleženci na trgu se nagibajo k oblikovanju sebi prilagojenih kupoprodajnih pogodb. S tem prihaja do razlik v pogodbah, kar lahko povzroča nered na trgu. Ta različnost

predstavlja oviro za udele bo več strank v posameznih transakcijah, stro, ki transakcij so vi, ji in razvoj likvidnega trga je s tem upo lasnjen. Razumljivo je, da je te ko prodati pogodbo za oskrbo z električno energijo z vnaprej dolo enim voznim redom, prilagojenim karakteristiki odjema neke mu dolo enemu kupcu. Druga e pa je s tako imenovanimi standardnimi produkti (na primer pasovna energija za koledarski mesec ali leto, trapezna energija po koledarskih letrtletjih), ki so eno umno dolo eni in jih je na bolj razvitih trgih (kjer je večje „tevilu kupcev in prodajalcev“) tudi bistveno la je kupovati oziroma prodajati.

Se standardizirajo pogodbeni dolo ila in definicije pojmov, se lahko razvije bolj u linkovit trg. To so tudi razlogi, da se sku, a tudi na prosti trg z električno energijo uvede bolj standardizirane pogodbe, ki se glede na stopnjo standardiziranosti nahajajo nekje vmes med standardiziranimi in nestandardiziranimi pogodbami. Do dolo ene mere jih je mogoče prilagajati posebnostim posameznih partnerjev. V ZDA je tak, en primer pogodba ameri, kega In, tituta za električno energijo Edision EEI, v zahodnoevropskem prostoru se vse bolj uveljavlja splo, ni sporazum Evropske federacije trgovcev z energijo EFET in tako naprej. Uporaba standardiziranih pogodb je precej odvisna od tega, kako bodo pogodbe uporabljala velika tradicionalna podjetja. Tudi na prostem trgu torej udele enci lahko uporabljajo standardizirane pogodbe in jih deloma modificirajo skladno s svojimi specifičnimi zahtevami.

Za standardizirane, izvedene finančne instrumente je značilno, da je njihova vsebina standardizirana ne glede na stranke posla. Standardizirani elementi instrumentov, s katerimi se trguje na borzah, so pogodbeni količine, vrsta in kakovost instrumenta, način poravnave obveznosti in sploh vsi elementi posla, razen cene, ki se dolo i ob sklenitvi posla in je rezultat ponudbe in povpra, evanja. Organiziranost trgovanja in standardiziranost instrumentov omogoča enostavno zamenljivost strank v pogodbi. Glavna standardizirana izvedena finančna instrumenta sta finančno terminska pogodba (futures) ter standardizirana opcija, s katerima se trguje na organiziranih trgih.

V Sloveniji glavnino pogodb pri trgovanju z električno energijo zajemajo pogodbe za polno oskrbo kupcev z električno energijo. To pomeni, da se dobavitelj (npr. HSE ali distribucijsko podjetje) zave e, da bo pokrivalo vse potrebe nekega kupca po električni energiji tako potrebe po pasovni kot trapezni in nočni energiji. Bistveno manj pa je na primer opcijskih pogodb, ki dajejo mo nost, ne pa dol nost kupiti oziroma prodati električno energijo (seveda ob plačilu ustrezne premije), zamenjav oziroma drugih izvedenih finančnih instrumentov. Na Borzen se za zdaj „e ne trguje z izvedenimi finančnimi instrumenti, saj je Borzen v bistvu dnevni trg, so pa finančno terminske pogodbe (futures) e del ponudbe na primer borze EEX v Frankfurtu (<http://www.eex.de>).

MAG. KLEMEN PODJED

KOMUNICIRANJE IN TRŽENJE z roko v roki

Z odprtjem trga z električno energijo in razglasitve elektrike za tržno blago so tudi v elektrogospodarstvu začele dobivati na veljavi dejavnosti, ki so bile dotlej bolj na robu. Z usmerjenim komuniciranjem je mogoče dosegati dobre rezultate.

Delovni ljudje v svojem življenju nastopa v dveh vlogah: kot proizvajalec (prodajalec) in kot potrošnik (kupec). Kot potrošnik na trgu ima tudi te avtoritete, ki so lahko objektivnega ali subjektivnega značaja. Tako lahko o objektivnih te avtoritetah govorimo takrat, kadar nanje le te ko vpliva (proizvodnja, politika distribucije izdelkov oziroma prodajna stran odnosa), s subjektivnimi te avtoritetami pa mislimo na tiste, ki jih potrošnik lahko premaguje le tedaj, če je dobro seznanjen s položajem na trgu in če lahko sprejema sporočila, ki jih posreduje trg in so podlaga za njegovo sprejemanje odločitev.

Potrošnikov položaj na trgu je odvisen od vzgoje, poznavanja potrošniškega procesa, obveščenosti o tržnih razmerah in vpliva okolice nanj. Prodajalci vplivamo nanj z obveščanjem, vzgojo, ekonomsko propagando, napredkom prodaje in drugimi sredstvi. Z vzgojo in obveščanjem moramo doseči, da bo potrošnik znal izbirati in uporabljati izdelke, da ne bo nasedel raznim „kodljivim dejavnikom na trgu, ki jim je poglavitni cilj čim večja poraba, hkrati pa na ta način pridobivamo tudi zaupanje v podjetje in si gradimo dobro ime. Najboljša vzgoja in obveščanje zajemata tri dimenzije: potrošnika, izdelek in izdelovalca, v katero vključujeta predvsem naslednje dejavnike: družbo kot celoto, „lokalni sistem, proizvajalce, trgovino (prodajalce), potrošnike, „sredstva javnega obveščanja, kulturne ustanove, strokovne in znanstvene ustanove in podobno. Jasno pa je, da namen obveščanja in

vzgoje ni samo v obveščanju potrošnikov o položaju na trgu, temveč tudi v dvigovanju kulturne ravni kupcev za čim bolj ustrezno in gospodarno porabo proizvodnih dobrin. Kdor razpolaga z informacijami, si krepi moč in vpliv na trgu. Oglavljanje je eden od instrumentov obveščanja, s katerim „širimo informacije, ki postajajo orodje moči, saj moč ne nazadnje temelji na obvladovanju informacijskega sistema. Sporočilo je za potrošnika resnično uporabno le tedaj, ko le-ta vsebino razume in si jo zna razložiti. Ponuditi mu je treba kar največ sporočil, da bi se lahko preudarnije odločal in izbral. Z večanjem „tevila sporočil pa se lahko zgodi tudi, da je odločitev o nakupu takrat slabša ali manj premisljena. Omeniti moramo, da nikoli ne gre samo za preveč sporočil, pri celotnem procesu je pomembno tudi to, da dana sporočila za prejemnika niso intelektualno preveč zahtevna. Dana, „njegov oblikovanje sporočila temelji predvsem na kreativnosti, neponovljivosti in izvirni ideji, s katero se potrošnik istoveti in si jo tako tudi laje zapomni.

„Ljudje je izrazito razvojno bitje. Nobeno živo bitje ne napravi tako velikega razvoja skozi vse življenje. In ker je vsak „ljudje tudi potrošnik, smatramo, da zanj veljajo enake značilnosti. Potrošnik je v neprestanem elanu iskanja novosti in izboljšav na trgu, ki bi mu omogočile bolj kakovostno zadovoljitev njegovih potreb. Imenujemo ga kot osebo, ki ima možnosti (vire in sposobnosti) za nakup dobrin, ki jih ponuja trg z namenom

zadovoljiti potrebe. Dejavnost oskrbe z električno energijo je bila desetletja učni primer za monopolno dejavnost. Posamezni kupec ni imel nobene izbire med ponudniki električne energije, to pomeni, da dejanska konkurenca ni bilo. Ta tržni položaj je vodil k izredni izmenjavi informacij in medsebojni povezanosti podjetij, kar je pomenilo slabo tržno naravnost. Notranje je delovala dejavnost kot velika družina, vsa podjetja so se organizacijsko razvijala po enakem sistemu. Več ali manj lahko trdimo, da so podjetja, ki delujejo na tem trgu konkurenčno neizkušena. Dandanes se s tržno dejavnostjo srečujejo tudi tovrstna podjetja, ki morajo v kratkem času nadoknaditi vse tisto, s čimer se jim dolga desetletja ni bilo treba ukvarjati. Eno od teh področij je komuniciranje v marketingu.

Interes porabnikov je, da je s strani podjetja obveščanje pravočasno, kar jim omogoča izbiranje in ugotavljanje prednosti, saj delujejo s ciljem dobrega nakupa in zadovoljevanja potreb. Zelo slabo razvit pa je interes porabnika za dajanje povratnih informacij (feedback), ki podjetju pomagajo odpravljati pomanjkljivosti. Vsekakor pa je komuniciranje v marketingu tisto področje, ki naj bi zgradilo dolgoročno partnerstvo z upoštevanjem interesov porabnikov. To pomeni, da v komuniciranju ne gre samo za izmenjavo mnenj med podjetji in ciljno skupino, temveč predvsem za zagotavljanje dolgoročnih zadovoljevanj ciljev oziroma potreb. Glavne pojavnosti oblike komuniciranja v marketingu so:

Ekonomska propaganda instrument, s katerim obveščamo o marketingu miksu izdelkov oziroma storitev podjetja. Usmerjena je na ciljno skupino in zajema kanale posrednega in neposrednega komuniciranja.

Pospeševanje prodaje komunikacijski (cilj je komunicirati o izdelku/storitvah) in prodajni podspleti (cilj je povečati prodajo na kratek rok).

Osebnostna prodaja je tisti instrument komuniciranja, ki z uporabo kanala za osebno komuniciranje na usten način najbolj popolno obvešča porabnike o določenem izdelku/storitvi ali skupini izdelkov/storitev. Poudarek je na osebnem stiku, ki je v poslovnem sve-

tu bistvenega pomena.

Odnosi z javnostjo je instrument komuniciranja podjetja kot celote, ker je namen obveščati javnost o poslovnih in razvojnih politikah podjetja z namenom doseganja eledenega ugleda. Odnosi z javnostjo so lahko povezani z drugimi instrumenti ali pa le sodelujejo z oddelkom komuniciranja, da sledijo enotnim kriterijem.

Pri tem gre omeniti tudi tako imenovane nove medije, ki omogočajo enostavnejši in hitrejši prenos informacij (internet, elektronska pošta, teletekst, avdio-vizualni pomnilniki mediji ipd.), vendar zahtevajo tudi določene specifične informacije o porabnikih, ki jih elimo doseči, in znanja za uporabo. Komuniciranje ima lahko različne funkcije (obveščanje, poučevanje in vzgajanje, prepričevanje, tekmovanje, sugeriranje, vplivanje na odločitve porabnika) in je včasih tudi nasprotno s potrebami ciljne skupine. Prave oziroma manifestne funkcije, kot so funkcija obveščanja, poučevanja in vzgajanja in prepričevanja z dokazi, prispevajo k dolgoročnim koristim porabnika in podjetja.

V vsaki dejavnosti je treba najprej opredeliti konkretne cilje:

točno definiramo ciljno skupino porabnikov, postavimo sistem verbalnega izražanja ciljev, verbalne cilje kvantificiramo, damo jim merila za kontrolo izpolnjevanja ciljev, cilj komuniciranja je konkretno postavljen, če je natančno opredeljen tudi čas, na katerega se cilj nanaša.

Sledi sistem (celota med seboj povezanih elementov, ki tvorijo delujočo osnovo), ki omogoča, da vsi delujejo dejavniki pripomorejo k doseganju ciljev. Sistem komuniciranja v marketingu je opredeljen:

s funkcijami komuniciranja, s konkretnimi cilji, s komponentami (elementi) in povezavami med njimi, medtem ko so poglavitne tudi sestavine komuniciranja: sporočevalec, sporočilo, kanal komuniciranja (prenosni, alic, sprejemnik in povratna zveza).

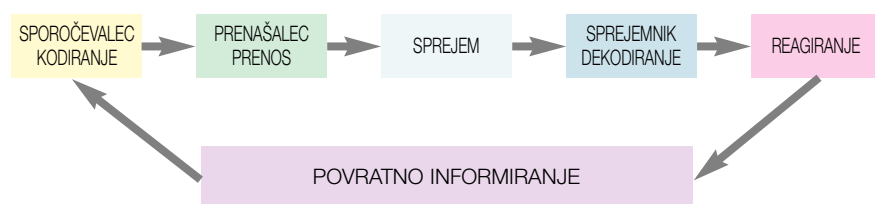
Vse sestavine so med sabo smiselno povezane in tvorijo proces sistema komuniciranja.

Proces komuniciranja v marketingu pomeni sistematično zaporedje komunikacijskih dejanj, ki vodijo do ciljev komuniciranja. Sestavljen je iz delnih procesov oziroma faz (glej shemo spodaj).

Proces komuniciranja spremlja politika. Politika je premisljena, zavestno ravnanje za doseganje ciljev določene dejavnosti. Je ciljno usmerjena odločitev. Razen ciljev in odločitev vsebuje tudi kontrolni mehanizem, ki omogoča zagotavljanje doseganja ciljev. Politika komuniciranja v marketingu pa je tako raziskovanje, načrtovanje, izvajanje in nadzor (kontrola) dejavnosti komuniciranja z namenom doseganja ciljev komuniciranja v skladu s cilji marketinga kot celote na ekonomsko optimalen način. Pravijo, da so ljudje kovač lučstva vedno v gibanju. Nekateri raziskovalci trdijo, da se lučstva v valovih vsakih sedem sekund pretakajo skozi telo. Razdračenost, prikrita jeza in podobni pojavi so znak, da so neke obtočile. Ujeta energija, ki je posledica notranjega odpora ali zunanjega zatiranja, lahko povzroči te stvari. Ustvena energija se mora vedno pretakati. Enako je pri komuniciranju.

NATALIA FRANKOVIČ

SPOROČILO

ALI VODSTVO HOLDINGA OVIRA UVEDBO SOUPRAVLJANJA?

Na podlagi sklepa konference sindikata dejavnosti elektrogospodarstva (Ankaran, 28. maja 2002) je vodstvo Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije (SDE) sredi junija sklicalo delavnico o aktualnih razmerah v Holdingu slovenskih elektrarn (HSE). Predstavniki Urada za energetiko, holdinga in sindikata so v pogovoru skušali rešiti zaplet pri uvajanju soupravljanja delavcev. V burni in polemični razpravi se je ob nekaterih nizko letečih izjavah izkristaliziralo tudi več dobrih pobud za rešitev tega problema.

Foto Miro Jakomin

Predstavniki Sindikata dejavnosti energetike so člane posloводства HSE opozorili na potrebo po zagotovitvi delavskega predstavnika v nadzornem svetu holdinga. Menili so, da posloводство blokira nekatere dejavnosti na tem področju, in izrazili veliko zaskrbljenost, ker se utegne socialni položaj delavcev izpodjetij, povezanih v okviru holdinga, v prihodnje poslabšati. **Predstavniki HSE-ja** so povedali, da to ne drži, saj posloводство nikakor ne ovira aktivnosti, povezanih s soupravljanjem njihovih delavcev. Zagotovili so, da bodo storili vse, kar je potrebno za izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz akta o ustanovitvi, v katerem so opredeljene pristojnosti posloводства. V nadaljevanju so **predstavniki Urada za energetiko** pojasnili razloge, zaradi katerih je dr. av. ustanovila HSE. Ob tem so poudarili, da strokovni interesi posloводства HSE nikakor ne morejo in ne smejo biti podrejeni ozkemu podjetniškemu interesu.

Po burni in polemični razpravi je SDE predlagal, naj posloводство

holdinga takoj sproi postopek spremembe akta o ustanovitvi (glede določb o sestavi nadzornega sveta) in na podlagi te spremembe sproi postopek vpisa v sodni register. SDE je predlagal tudi, naj uprava HSE-ja sindikalistom takoj posreduje strategije, ke usmeritve, da se bodo lahko podrobneje seznanili z vizijo holdinga. V sindikatu upajo, da bo posloводство holdinga uresničilo vse potrebne korake na področju uvajanja soupravljanja delavcev, in da socialna varnost zaposlenih ne bo več pod vprašajem.

VIZIJA O NEREGULIRANIH DEJAVNOSTIH ŠE NI ZNANA

V začetku junija so predstavniki Urada za energetiko, elektrodistribucijskih podjetij in Sindikata dejavnosti energetike nadaljevali delavnico o problematiki v družbah distribucije. Na srečanju so se udeleženci najprej seznanili s predlogom družbenih pogodb za ustanovitev hčerinske družbe za telekomunikacije, nato pa so nadaljevali razpravo o mojih

oblikah povezovanja elektrodistribucijskih družb v zvezi s predvideno privatizacijo. Kot je povedal **Peter Petrovič**, predsednik GIZ-a distribucije, za zdaj „ne ni pripravljena ugotovljena „tudija. Na posvetovanju je v grobih obrisih predstavil le nekatere pomembnejše značilnosti projekta koncentracije kapitala in poslovnih funkcij za pet distribucijskih podjetij. O predstavljeni zamisli so **predstavniki SDE-ja** menili, da nikakor ne rešuje pglavitnega vprašanja, kakšna naj bi bila vizija razvoja nereguliranih dejavnosti, saj so v tekstu omenjene samo regulirane dejavnosti. Te av. je namreč v tem, da vodstvo sindikata „vedno nima odgovora na ključno vprašanje, za koliko zaposlenih v obstoječih elektrodistribucijskih družbah je zagotovljen prihodek iz reguliranih dejavnosti. Ob tem so **predstavniki Urada za energetiko** poudarili, da se čas, ki je bil dan menedžmentu za oblikovanje strokovnih podlag, hitro izteka, saj se bo septembra začela prva faza delne privatizacije v distribuciji. Glede na omenjene ugotovitve je SDE predla-

V Sindikatu dejavnosti energetike Slovenije, ki ga vodi predsednik Franc Dolar, opozarjajo na potrebo po zagotovitvi delavskega predstavnštva v holdingu. Upajo, da bodo zaplet rešili v prid socialne varnosti delavcev.

Foto Miro Jakomin

Dr. Milan Medved in Ladislav Tomšič sta kot predstavnika posloводства HSE-ja zagotovila, da bo posloводство storilo vse, kar je potrebno za izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz akta o ustanovitvi.

gal, naj menedment za pripravo jasnejše slike o socialnem položaju delavcev čim prej razmeji regulirani in neregulirani del dejavnosti ter pripravi vse manjkajoče ekonomske podlage glede omrežij, cen itd. "Čeprav je Peter Petrovič zagotovil, da bodo to nalogo kmalu uresničili v sodelovanju z zunanjo ustanovo, so predstavniki SDE-ja ob koncu delavnice ponovno izrazili omenjene pomisleke. Iz njihovih stališč je bilo razbrati, da bodo še naprej vztrajali pri obrambi tistih zadev, ki so ključnega pomena za socialno varnost delavcev v distribucijskih podjetjih.

NA POZIVE SINDIKATA NI PRAVEGA ODZIVA

Sicer pa v teh vročih dneh na Sindikat dejavnosti energetike letijo tako pohvalne kot kritične pripombe glede organiziranja strokovnih posvetovanj s predstavniki države in menedmenta. Nekateri menijo, da se je SDE s pomočjo sodelovanja z uglednimi mednarodnimi sindikalnimi centralami že zdavnaj vključil v Ev-

ropo. Drugi poudarjajo pozitivno vlogo, ki jo igra v slovenskem energetskem sistemu. Tretji pa si zastavljajo vprašanje, zakaj se sindikat ukvarja z vprašanji, ki po njihovem mnenju sodijo izključno v delokrog energetskega menedmenta. Kot pravijo v vodstvu SDE, e dolgo časa pozivajo pristojne dejavnike, naj se vendarle lotijo izdelave potrebnih strokovnih podlag in jim predložijo potrebne "tudije in vizije o nadaljnjem razvoju. Sindikalisti so namreč močno zaskrbljeni nad socialnim položajem delavcev v energetskem sistemu. Ker na njihove pozive ni pravega odziva, obstajajo pa celo znamenja, da hočejo nekateri menedjerji ključne zadeve (bistvene za socialni položaj delavcev) uresničiti po neki vzporedni poti, torej mimo sindikalnih priporočil in dogovorov, so se v SDE-ju odločili za aktivnejšo vlogo. Vendar še vedno dajejo prednost strokovnemu dialogu med socialnimi partnerji. Tako želijo pravočasno preprečiti tisti trenutek, ko bi sicer bili v zadnjem hipu postavljeni pred dejstvo, da je na skorajšnjem odstremu

na primer od 20 do 30 odstotkov delavcev, kot se je to zgodilo v marsikateri evropski državi. Sicer pa se je na omenjenih delavnicah pokazalo, da obstaja velika potreba po izboljšanju obveščanja in komuniciranja med energetske dejavniki na vseh ravneh, od zgoraj navzdol in obratno. V pogovore med partnerji je treba vnesti več strokovnega znanja, razuma, strpnosti in uravnoveženih čustev. Zato nas je še toliko bolj presenetil predstavnik nekega energetskega podjetja, povezanega v holdingu, ki je menil, da je treba čustva na teh pogovorih enostavno potisniti v stran. S tem se ne moremo strinjati, saj zgodovinske izkušnje kažejo, da ločevanje razuma in srca prinaša porazne posledice v življenju posameznikov, družin, podjetij, ustanov, naroda in države. Glede pikrih pripomb, izrečenih v posrednem smislu na račun navzočnosti predstavnikov medijev, pa ni vredno izgubljati besed.

MIRO JAKOMIN

SVETI DELAVCEV ELEKTRODISTRIBUCIJSKIH PODJETIJ – NEPOTREBNI *pastorek?*

V elektrodistribucijskih podjetjih potekajo priprave na privatizacijo dela državnega premoženja in priprave na novo organiziranost teh podjetij. Vse te spremembe bodo vplivale na položaj zaposlenih, in zaposleni bi morali biti preko sveta delavcev obveščeni o dogajanjih. Pa niso, saj jim je 46. člen Energetskega zakona odvzel to pravico.

Šestin.,tirideseti člen Energetskega zakona (EZ) omejuje sodelovanje delavcev pri upravljanju za tiste zaposlene v gospodarskih družbah, ki opravljajo dejavnost gospodarske javne službe, in take dejavnosti se opravljajo tudi v elektrodistribucijskih podjetjih. Omejevalni 46. člen EZ določa, da med drugim ne veljajo določbe Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, ki urejajo obveščanje zaposlenih glede spremembe dejavnosti, zmanjšanja gospodarske dejavnosti, spremembe v organizaciji proizvodnje in spremembe tehnologije, in odpravljeno je skupno posvetovanje sveta delavcev z delodajalcem glede statusnih vprašanj (statusnih sprememb, prodaja družbe ali njenega bistvenega dela, zaprtje družbe ali njenega bistvenega dela, bistvene spremembe lastništva). V navedenih primerih je tudi odpravljena pravica za držanje odločitve delodajalca. Sedaj v elektrodistribucijskih podjetjih potekajo priprave ravno o statusnih in lastniških spremembah, torej spremembah, o katerih svet delavcev zaradi 46. člena EZ ne bo niti obveščeni! Energetski zakon je tako al revitaliziral staro prevelo paradigmo upravljanja, ki izhaja iz zveličavnosti

interesov lastnikov v primerjavi z vsemi drugimi interesi v podjetju, tudi interesi zaposlenih. Vendar so v novi paradigmi upravljanja pomembni tudi interesi in zadovoljstvo zaposlenih, in zanesljivo je v interesu zaposlenih obveščanost, možnost sovplovanja o njihovem prihodnjem položaju!

SINDIKAT PREVZEL VLOGO SVETA DELAVCEV

Sindikat ima glede na svet delavcev tudi iniciativno, kadrovsko in nadzorstveno funkcijo. Sindikat torej mora spremljati delovanje in dogajanje o svetu delavcev in v njem ter obratno, vendar je reprezentativni pano ni sindikat, Sindikat delavcev dejavnosti energetike (SDE) v času sprejemanja EZ reagiral zelo medlo, tako da je bil sprejet omenjeni 46. člen EZ. Pravo, čeprav tudi zapoznele reakcijo, je storilo Združenje svetov slovenskih podjetij, ki je skupaj z Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije (kamor je vključen SDE) sprojilo ustavni spor glede omenjenega člena. Toda do odločitve Ustavnega sodišča bo treba, če počakati, sedanja dogajanja pa ne čakajo. SDE je tako uveljavil edino možnost potozo – namesto

svetov delavcev sodeluje v predvidenih spremembah. Sindikatu je to uspelo preko ustanovljenega Ekonomsko-socialnega odbora energetike, ki ima v svojih temeljnih določilih zapisano, da Odbor obravnava tudi statusne in lastniške spremembe, to pa so ravno tiste spremembe, ki jih sveti delavcev ne smejo obravnavati. SDE tudi organizira delavnice o povezovanju družb elektrodistribucije in tudi tako aktivno sodeluje pri prihodnjih statusnih spremembah elektrodistribucije. S sodelovanjem sindikata namesto sveta delavcev sta tako SDE kot vlada RS oziroma ustrezno ministrstvo dejansko popravila napako, storjeno s sprejetjem 46. člena EZ. Sodobnega upravljanja podjetij si ni mogoče več predstavljati brez sodelovanja zaposlenih, in časa bi bilo, da za zlogasni 46. člen EZ vlada poda državemu zboru RS predlog za umik, »e preden bo to zahtevalo Ustavno sodišče, saj je praksa pokazala, kako zmotno je bilo sprejetje omenjenega člena!

VSI ZAPOSLENI NISO ČLANI SDE!

Ker vsi zaposleni niso člani SDE, tako SDE prevzema vlogo, ki jim dejansko ne pripada, saj bi morala pripasti svetom delavcev elektrodistribucijskih podjetij. Toda, ker jim je EZ to vlogo odvzel, je pač SDE moral potegniti edino pravilno potezo – konstruktivno sodelovati v pripravah na reorganizacijo. SDE to uspeva, za kar jim gre pohvala, toda tudi oni so pozabili na voljena delavska predstavništva svetov delavcev. Napaka sindikata je v tem, da k sodelovanju o statusnih in lastniških spremembah ni povabil delujoče svete delavcev teh podjetij. Vsi zaposleni niso člani SDE, in sindikat sam prevzema zelo zahtevno in odgovorno nalogo v imenu vseh zaposlenih. Vključitev svetov delavcev bi sindikat razbremenila velike odgovornosti, sam sindikat pa pri tem ne bi bil nič prizadet, saj je v dani situaciji jasno, da le zavzeto rešuje, kar se rešiti da. V družbi Elektro Gorenjska, d.d., je vključenih v SDE približno tretjina zaposlenih, ena tretjina je vključena v sindikat reprezentativen samo na ravni podjetja, drugi zaposleni niso sindikalno organizirani. Zato je svet delavcev Elektro Gorenjska junija podal pobudo vodstvu Sindikata de-

lavcev dejavnosti energetike za vključitev sveta delavcev Elektro Gorenjske, d.d., kakor tudi drugih svetov delavcev elektrodistribucije, da s svojimi predstavniki sodelujejo pri pripravi na statusne in lastniške spremembe v elektrodistribuciji. Upajmo, da bo SDE pobudo sprejel in da bodo prizadeta delavska predstavništva (sindikati in svet delavcev) skupaj dejavno sodelovala.

SVETI DELAVCEV SE BODO MORALI POVEZATI

V podjetju morata sindikat in svet delavcev delovati povezano in usklajeno, saj je le tako lahko zaposleni pridobijo največjo zaščito svojih interesov. Sodelovanje se navadno formalizira z dogovorom o sodelovanju med obema delavskima predstavništvoma. Povezovanje reprezentativnega panoža sindikata SDE je skladno z njihovim Statutom urejeno tudi zunaj okvira podjetja, na panožu ni in republiki in mednarodni ravni. Podobno se bodo morali povezati delujoči sveti delavcev elektrodistribucijskih podjetij. Povezovanje se bo lahko začelo, če bo sprejeta pobuda sveta delavcev EG, vendar seveda to „ne bo formalno povezovanje, in to zaradi dveh razlogov:

1. Formalno se lahko poveže le svet delavcev vseh kapitalsko povezanih družb. Kako bodo elektrodistribucijska podjetja povezana (preko enega ali dveh holdingov), „ne ni jasno, vendar se priprave zaposlenih in svetov delavcev na to lahko pričajo.
2. Ustanovljeni morajo biti sveti delavcev vseh kapitalsko povezanih družb. To pomeni, da bo moral biti svet delavcev ustanovljen tako v holdingu, kot v holdingovih družbah.

Od petih elektrodistribucijskih družb le v družbi Elektro Primorska, d.d., zaposleni niso sprejeli odločitev za izvolitev sveta delavcev. Postopek so sicer izpeljali dvakrat, toda na zborih delavcev ni več kot 50 odstotkov zaposlenih sprejelo odločitev za sodelovanje delavcev pri upravljanju. Zaposleni tako ostajajo brez vrste pravic, ki jim jih zagotavlja sicer okrnjeni Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju, in v primeru združenja v holding se lahko zgodi, da bodo zaradi njih prizadeti tudi drugi zaposleni v kapitalsko povezanih družbah!

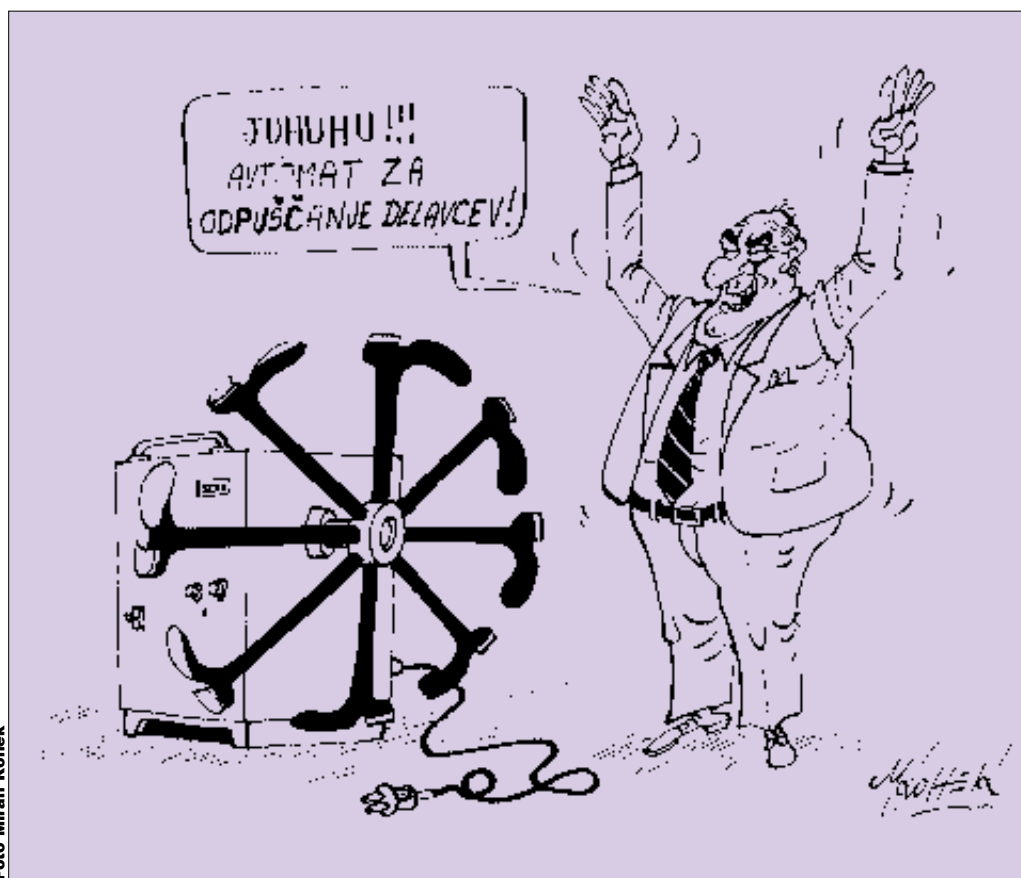

Foto Miran Kohek

SOUPRAVLJANJE JE TUDI INTERES VODSTVA!

V družbi Elektro Primorska, d.d., so zaradi nesprejetja odločitve za participacijo zaposlenih, tako prizadeti zaposleni, lahko pa bodo tudi drugi zaposleni povezanih družb. Več: prizadeto je tudi poslovanje same družbe, kajti sodobno participativno upravljanje podjetij upošteva tudi participacijo zaposlenih. V družbi Elektro Primorska so prvi uvedli standard kakovosti ISO 9001. Sedaj si prizadevajo za izpolnjevanje kriterijev poslovne odličnosti. V Republiki Sloveniji se skladno z Zakonom o priznanju RS za poslovno odličnost iz leta 1998 vsako leto na podlagi javnega razpisa podeli priznanje RS za poslovno odličnost. Kriteriji temeljijo na kriterijih evropskega modela poslovne odličnosti, ta pa temelji na teoriji podjetja kot skupnosti deležnikov oziroma udeležencev organizacije (angl. stakeholders). Med devetimi kriteriji zasedajo doseženi poslovni rezultati (predvsem višina profita in drugi klasični kazalci poslovne uspešnosti) samo 15 odstotkov skupnega tečaja, kar 20 odstotkov tečaja odpade na zadovoljstvo kupcev, 9 odstotkov pa tudi na zadovoljstvo zaposlenih! Stopnja zadovoljstva zaposlenih pri delu in v zvezi z delom je odvisna od stopnje njihovih potreb in interesov (materialnih, socialnih in osebnostnih) v poslovnem procesu, ti pa se lahko organizirano artikulirajo in uveljavijo le skozi sistem delavskega soupravljanja v podjetju. Tako mora biti tudi v interesu vodstva podjetja, da se v podjetju aktivira sodelovanje delavcev pri upravljanju,

če bodo hoteli doseči vse kriterije poslovne odličnosti! V Sloveniji je pobuda za uveljavljanje participacije zaposlenih v desetih odstotkih primerov izpeljalo vodstvo podjetja, in če ni uspelo sindikatu, naj se angažira „ne vodstvo. Skupaj, mogoče „ne s predstavniki „ne delujočih svetov delavcev, pa tudi ta odločitev za zaposlene v Elektro Primorski ne bo preteka, bo pa pomembna tako za zaposlene, kot za zadovoljne potrošnike zaradi zadovoljnih delavcev, kot za druge zaposlene v kapitalsko povezanih družbah, ki bodo lahko ustanovili svet delavcev kapitalsko povezanih družb.

Sveti delavcev elektrodistribucijskih podjetij ne smejo ostati neobgleni pastorki. Skladno z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju morajo sprejeti in izpeljati pobude, ki jim jih Zakon omogoča. V svojo korist, korist podjetja in „in „ne družbene skupnosti, ki ji pripadajo.

SLAVKO RENKO

BIOZRNA, OSEBNA

Predstavljajte si pojutri, nji dan, ko se bomo brezskrbno sprehajali po nakupovalnem središču z brezžičnim dlančnikom za pasom ali s pametnim mobilnikom v roki. Ob vrečanju otrok in mrzličnem ukazovanju ena bodo naša mobilna naprava tiho prebirale cene in opise proizvodov na policah, medtem ko bomo pred seboj dostojanstveno potiskali polne nakupovalne vozičke. Brežžični internet nas bo na vsakem koraku ne no oblival s svojim elektromagnetnim sevanjem in zagotavljal takojšnjo povezavo komunikacijske naprave s svetovnim medomrežjem. Med te naprave bodo vsekakor sodile tudi značke RFID, ko bodo prilepljene na ohišje ali embalažo množičnih izdelkov oziroma bodo v obliki biozrna vsajena v tkivo ivega bitja. Kot sem že zadnjič omenil, so radiofrekvenčni IDji oziroma značke RFID (Radio Frequency ID) majhni gumbki z elektronskim mikrovezjem, v katerega je pogosto trajno vpisana edinstvena digitalna razpoznavna tevilka. Večina današnjih značk nima lastnega vira električnega napajanja in se udejanijo, ko prejmejo natanko določen radijski signal. Silicijev čip naprav RFID vsebuje droben kondenzator, ki ga prejeti elektromagnetni signal nabije ravno toliko, da lahko antena značke odda radijskemu bralniku v bližini signal s podatkovno vsebino. Najbolj tevilne in poceni značke za označevanje množičnih izdelkov in pridelkov lahko danes hranijo 64 ali 96 podatkovnih bitov.

Najdlje pri praktičnem preskušanju naprav RFID in razpravi obdelavi njihovih podatkov so prišli v razvojnem oddelku Auto-ID Tehnologije in tituta Massachusetts (MIT), ki v sodelovanju z nekaterimi velikimi proizvodnimi in trgovskimi ameriki, bami razvija celovit sistem. Znanstveniki MITa zanj pravijo, da je danes lahko razpozna 268 milijonov različnih proizvajalcev, od katerih ima lahko vsak milijon vrst

izdelkov. Digitalni podatkovni zapis v čipu ima edinstveno elektronsko kodo EPC (Electronic Product Code), ki enolično označuje predmet ali ivo bitje. Seveda pa samo zaporedje 96 ničel in enic pove bore malo o izdelku in je samo kazalec na bogatejši informacijski zapis, do katerega dostopajo zmogljivi strežniki znotraj internetnega sistema ONS (Object Naming Service). Ko bomo v nakupovalni dvorani brez blagajn porinili voziček skozi senzorska oziroma zaznavna izhodna vrata, nam bodo radijski bralniki v delčku sekunde prebrali vse RFIDje na pločevinkah, vrečkah in katlah, ki smo jih kupili, in jih sporočili osrednjemu računalniku, temu sistemu trgovine. Ta bo v naslednji sekundi posodobil podatke o stanju zalog in našemu e-bančnemu računu poslal zahtevo po bremenitvi.

Današnji označevalniki RFID delujejo v treh radijskih frekvenčnih območjih. Visokofrekvenčne naprave uporabljajo spektralni pas med 850 MHz in 950 MHz, oziroma med 2,4 GHz in 5 GHz, srednje frekvenčno območje pa obsega 10 MHz do 15 MHz. Poceni značke, namenjene razpoznavanju množičnih proizvodov in pridelkov v tovarnah, skladiščih in trgovinah, naj bi uporabljale nizke radijske frekvence 100 kHz do 500 kHz in delovale na razdaljah enega ali dveh metrov.

Čim ni jo frekvenco uporabljajo naprave RFID za sporazumevanje z bralniki, tem manj energije porabljajo, a so hkrati tem počasnejše. Pri tehnikah RFID pa značke med sabo razlikujemo tudi po bralno-zapisovalnih lastnostih. Najbolj množični in enostavni čipi so namenjeni zgolj branju (read only), pri čemer je koda EPC vanje tovarniško zapečena. V drugo vrsto čipov lahko podatke vpišemo, vendar samo enkrat, nato pa jih poljubno pogosto prebiramo (write-once/read-many WORM). Med najdražje pa tudi najredkejšee čipe sodijo rezine z zmožnostmi read/write, v katere lahko bližnji radijski bralnik podatke tudi večkrat zapisuje.

Popolno računalniško razpoznavanje predmetov, ki jih kupujemo, pa ima svojo temno plat. Upravitelji informacijskih skladišč podatkov v sistemu ONS bodo imeli vse zmožnosti, da navzkrižno poizvedujejo, koliko smo si v zadnjem mesecu omislili

moških revij in intimnih potrebščin, katero vrsto vicarske šokolade najraje zobjemo, koliko litrov cenenejšega viskija smo si nagrmadili in po katerih različici kurjih hrenovk s sirom najraje segamo. Kako hitro zmore tehnika oblasti omogočiti obsejni nadzor nad krivitelji, pa lepo kaže primer dodatne uporabe sistema za elektronsko plačevanje cestnin z radijskimi karticami. V nekaterih državah policija uporablja časovne podatke iz tega sistema, da kaznuje prehitre voznike na avtocestah. Je bolj vznemirljive pa znajo biti posledice množične uporabe biozrn RFID, ki so vsajena v tkiva živih bitij. Veterinarji v razvitih državah, denimo, mačkam in psom pod kožo vdelujejo radijske značke za hitro razpoznavanje. V smelem novem svetu 21. stoletja, ki si po eni strani besno izmenjuje e-delnice in MP3je po internetu, po drugi plati pa drgeta v strahu pred bradatimi teroristi iz držav s slabo telefonijo, pa vsajanje bioznačk v ljudi ni več znanstvena fantastika. Nekateri ameriki, ki politiki in mnenjski oblikovalci tako zahtevajo, naj zvezni mejni organi vse tuje obiskovalce obvezno cepijo z zrnci RFID, saj naj bi se le tako lahko ZDA ubranile nasilnih tujcev. Hkrati bomo morda že petnajst let imeli svoje zanimivejšee notranje organe lepo označene z značkami RFID, potni list pa se bo v biočipu skrival kar ob notranji strani trebušne prepone. Zagovorniki obširne uporabe radijskih bioznačk pa nam prerokujejo ro nato prihodnost. Pametno stanovanje naj bi nas prepoznalo nekaj metrov pred vhodnimi vrati, ki nam bi jih samodejno odprlo brez ključa. Naš mobilni računalnik, fotoaparati in lovsko puško bi smeli uporabljati samo tisti prijatelji ali sorodniki, ki jih bomo digitalno navzkrižno potrdili. Če se nam bo ena zamerila, bomo lahko kodo njenega vsadka RFID odstranili s seznama pooblaščenih voznikov drugega beamveja. Veljalo pa bo, seveda, tudi narobe bolj, a polovica nam bo lahko ob manjši krivitvi hišnega elektronskega zaklenila mikrovalovno pečico, tako da si ne bomo mogli pogrejeti večerje. Končno besedo o množični uporabi značk RFID pa bo imelo gospodarstvo. Sistem radijskega razpoznavanja izdelkov in bitij danes ni razčrtan prav zaradi primerljivo visoke cene posamezne značke in tu-

di strokov, kov za postavitev celotne informacijske in komunikacijske podstat. Kritiki trdijo, da RFID ne bo nikoli prevzel mesta 1rtne kode, ki je danes prevladujo1e ra1unalni,,ko ozna1evanje izdelkov. A zgodovina nas u1i, da lahko nova tehnologija v desetletju skoraj popolnoma izpodrine staro 1kot so plo,,1e CD prema-

gale vinilne gramofonske plo,,1e. Ne dvomno se bo cena ene zna1ke RFID v nekaj letih spustila do 1arobne vrednosti pet centov, pri kateri bi se e spla1alo zna1ke lepiti celo na majhne plastenke ali vre1ke 1ipsa. Kar se ti1e zasebnosti, pa je verjetno ,,e ena bitka zanjo e vnaprej izgubljena. Izjemna lahkotnost ra1unalni,,kega zaje-

manja in hranjenja osebnih podatkov bo dala Dr avi kopico izgovorov, da nas bo z biozrni spremljala do groba in verjetno ,,e v njem.

DAVID PAHOR

ELEKTRI1NO GORIVO

(<http://electric-fuel.com/>)

Doslej nismo pogosto obiskovali strani proizvajalcev shranjene elektri1ne energije, vendar je dobro kdaj narediti tudi izjemo. Dru1ba Electric Fuel je eden od najbolj uspe1nih proizvajalcev sodobnih komercialnih cink-zra1nih baterij oziroma gorivnih celic, ki razvija re1itve tako za enkratno kot tudi za ponovno uporabo. V devetdestih letih pre1šnjega stoletja je dru1ba razvila velike cink-zra1ne gorivne celice za elektri1na vozila, kot so mestni tovornjaki ali avtobusi, z ni1elno stopnjo izpustov (Zero Emission Vehicles), in za voja1ke namene, denimo v torpedih. V zadnjih petih letih pa je Electric Fuel namenil obilo pozornosti tudi manj1im prenosnim sistemom gorivnih celic z veliko gostoto energije za zagotavljanje elektri1nega toka v prenosnih digitalnih napravah. Dru1ba je tako danes zelo dejavna na trgu polnilnikov in baterij za enkratno uporabo za ro1ne ra1unalnike oziroma dlan1nike, mobilne telefonske aparate, videokamere in digitalne fotoaparate. Komercialni proizvodi »Instant Power« temeljijo na visokoenergetski gorivni celici 3300 mAh s kisikovo-redukcijsko oziroma zra1no katodo ter z anodo iz cinkovega gela. Temeljna celica tehta samo dobrih petnajst gramov, ter premore specifi1no energijo 240 Wh/kg in energijsko gostoto 700 Wh/l z nazivno tokokrogovno napetostjo 1,4 V. V svojih izdelkih proizvajalec zaporedno ve1e 1tiri gorivne celice, da bi zagotovil napetostno enakovrednost 3,6-voltni litij-ionski bateriji, ali 1est gorivnih celic, da bi omogo1al alternativo nikelj-kovinskih hidridnih celic – zlasti za mobilne aparate in dlan1nike. Spleti1e dru1be uporablja neuokvirjene, enostavno oblikovane strani brez iskalnega polja po polnem besedilu. Posamezne poslovne enote dru1be – Instant Power (baterije za mobilnike), Electric Fuel Transportation ter enoti za voja1ke in varnostne sisteme – imajo razli1no podobo s preprostimi navpi1nimi meniji. Vse, ki jih bolj podrobno zanima tehnika gorivnih celic s cinkom in zra1no katodo, si lahko prenesejo Acrobatov dokument <http://www.instant-power.com/instantpower.pdf>.

ZEROPAID

(<http://www.zeropaid.com/>)

Vsem skritim ljubiteljem preganjane izmenjave datotek med internetnimi ra1unalniki s sistemi P2P (Peer To Peer), je namenjeno novi1arsko in razpravno spleti1e Zeropaid. V njem lahko izvemo najbolj sve1e novice o izmenjavi digitalne glasbe in videoposnetkov, o zapletih in razpletih v vojni Hollywooda in glasbenih zalo1b proti razvijalcem programja P2P ter o tem, katerih odjemnih programov naj se izogibamo zaradi vdelanega vohunskega programja ... Tu lahko tudi izvemo, na kaj moramo paziti pri name11anju novih razli1ic odjemalcev P2P in kako u1inkovito iskati datoteke. Zeropaid novice posodablja skoraj vsako uro, saj je ameri1sko zdru1enje glasbenih zalo1b RIAA (Recording Industry Association of America) zelo dejavno s 1tevilnimi to1bami proti posameznim izdelovalcem programja P2P zaradi kr11enja avtorskih pravic. Organizaciji RIAA je tako uspelo 1tevilne storitve P2P onemogo1iti, kot, denimo, omre1ji Napster in Audiogalaxy. Med najnovej1e zanimivosti sodi tudi poro1ilo, kako naj bi gramofonske dru1be v ZDA 1e lobirale za sprejetje novega zakona, s katerim bi jim pri prodaji vsake rabljene glasbene plo1e pripadal dele1 kupnine! Kogar torej zanimajo dogodiv11ine v neuradnem oziroma gusarskem svetu izmenjevalcev datotek, naj si 1ez oko zave1e piratsko zaplato in pokuka v Zeropaid – za zalo1be kraj nesre1nega imena.

NAJTEŽJE JE PREMAGATI sebe

V prejšnji številki Našega stika smo obiskali športnico leta 2001 v Elektru Ljubljana, Natašo Oblak.

In ker za ženskami naposled pridejo na vrsto tudi moški, vam tokrat predstavljamo športnika leta 2001, Daneta Leskovca. Dane Leskovec, vodja oddelka nabave, je kljub izgubi treh prstov in 50-odstotni invalidnosti navdušen polmaratonec in zagret kolesar, ki se ne ogne nobenemu športnemu izzivu. Tudi služba zavzema posebno mesto v njegovem življenju, saj je kot zvest delavec z Elektrom Ljubljana v 34 letih preživel tako dobre kot tudi težke čase.

Gozd se kar ni hotel končati, cesta se je zjedala ledalje višje v krivine Krimskega hribovja, vročina je pritiskala. Toda Dane ni popustil. 'e siloviteje je sopihajoč zavrtel pedala svojega gorskega kolesa in se pogumno zagrizel v klanec naslednje serpentine, ki se je vzpenjala nad Gornjim Igom. Ko so tekmovalci porabljali „e zadnje zaloge energije, je Dane kot pravi visokonapetostni „tromar“ ljubosumno motril imenitni Elesov 380 kV daljnovod. Sredi pridruženja nad krivično porazdelitvijo slovenskih prenosnih zmogljivosti ga je zmotilo premikanje v daljavi. Le kaj za vruga je to, lahko bi bil medo, je pomislil prvi trenutek ...

Na srečo je na križištu stal redar, ki je usmerjal kolono tekmovalcev. fial jih je usmeril na stransko pot v gozd. Nastala je velika zmeda. Dirka se je naposled končala v slepi ulici, tekmovalci pa je bilo razveljavljeno in prestavljeno. Najbr bi se miroljubno kolesarjenje prelevilo v tek in bi se Gornjei anci zabavali ob pogledu

*Dane Leskovec,
športnik leta 2001
v javnem podjetju
Elektro Ljubljana.*

na nesrečnega redarja, bečlega pred trumo pobesnelih tekmovalcev, če ne bi bilo e pregovornega „portnega duha ‘portnega društva, malo pa je prispevala tudi izčrpanost sodelujočih.

HUDA PREIZKUŠNJA GA NI USTAVILA

To je le utrinek iz ene izmed tekem „portnika leta 2001 **Daneta Leskovca**, ki je doma iz Unca pri Rakeku. Zaposlen je v Elektru Ljubljana e od daljnega leta 1968. Ob delu je dokončal višjo strokovno „olo in postal in enir elektroenergetike. Znotraj podjetja je zamenjal e več delovnih mest; med drugim je bil tudi bremenilec v RTP Dom ale, referent za za- „lito in meritve, vodja investicijskega vzdr evanja za Notranjsko, sedaj pa je vodja oddelka nabave.

Pred sedemnajstimi leti ga je doletela te ka ivljenjska preizkušnja, ko je v nesreči na kro ni agi izgubil tri prste na desni roki. Tako je postal 50-odstotni invalid tretje kategorije, s čimer pa se je sprva le te ko sprijaznil. Vendar je s trdno voljo in navezanostjo na dotedanje delo prenesel tudi ta hud, ne„porten ivljenjski udarec. Upri se je tudi premestitvi na la je delovno mesto, zaradi česar je izgubil status invalida.

Foto Miro Jakomin

S „portom se je prvič resneje srečal med „olanjem na srednji elektrotehni, ki „oli, ko je bil rokometni vratar v mo, „tvu dija, kega doma. „eprav je leta 1977 postal prvak v skoku v daljino na vseslovenskem električarskem tekmovanju, se s „portom vse do pred nekaj leti, ko je začel opu, „lati nedonosno kmetovanje, ni intenzivneje ukvarjal.

Takrat je začel z rednim tekom v gozd v bližini vasi, tako da sedaj preteče povprečno pet kilometrov na dan. Ko ga obide največje teka, „ko navdu, „enje, priteče tudi do ne tako bližnje Postojne in nazaj. Vsako leto je tudi udeleženec teka, „kih polmaratonov po Ljubljani, Radencih, Mirni Peči, Seani. Poleti pa se preobrazi v navdu, „enega kolesarja, ki mu nista neznana ne razgibani hribovski svet ne ravne asfaltnih cest.

ŠPORT MU PRINAŠA VELIKO LEPEGA

V „portnem dru, „tvu Elektra Ljubljane sodeluje „e vse od njegovega nastanka v začetku devetdesetih let, toda na tekmovanjih je začel aktivneje sodelovati „ele lani, ko ga ni več obremenjevala kmetija. Zaradi invalidnosti ne more sodelovati pri kegljanju in tenisu, pa tudi ne pri „ahu, kot dodaja v „ali. Vendar pa se ni pustil prikraj, „ati pri namiznem tenisu. Nekatere „portne rekvizite si je priredil, da jih lahko uporablja. Najraje pa ima smučarski tek po zasneženih poljanah, ki je zaradi redkih možnosti za udeležbo „e toliko privlačnej, „i. Tudi on je trdno prepričan, da na vseh tekmovanjih „portnega dru, „tva vlada zdrava tekmovalnost in pristni prijateljski odnosi. Na vpra, „anje, ali mu je neprijetno tekmovali s svojim direktorjem Ludvigom Soto, „kom, ki je eden najboljših „portnikov v Elektru Ljubljana, nam je zatrdil, da niti najmanj. Meni namreč, da razen sam s sabo ne tekmuje z nikomer. Tekmovanja ne jemlje kot prikazovanje lastne telesne premoči nad sodelavci, pač pa kot izziv in samopotrditve.

„port je zanj rekreacija in razvedrilo in mu pomaga krepiti fizično sposobnost, o kateri je prepričan, da znatno prispeva k umski pripravljenosti. Med tekom ima obilo časa za pretresanje dnevnih dogodkov in vsakdanjih problemov. V „portu vidi predvsem telesno aktivnost, ki ji piko na i pripri, „ejo tekmovanja.

Na tekmovanjih na prvo mesto postavlja po, „tenost in „portno vedenje do sotekecev. Zato ima veliko raje individualne „porte, kajti pri ekipnih, kot je nogomet, vse prevečkrat prihaja do krivic, brezobzirnosti in surovosti. Tudi boks in podobne „portne panoge se mu ne zdijo „portne, saj zmaga, dose ena s po, „kodbam tekmeca, enostavno ne more biti lastna.

ODLOČILNA JE POZITIVNA SAMOPODOBA

Močno je navezan na svoje podjetje Elektro Ljubljana, ki ga zaposluje „e celih 34 let. „eprav ima rad spremembe in je znotraj podjetja večkrat menjal delovno mesto, pravi, da mu slu ba ne pomeni le plače in sredstvo preivetja, ampak do nje čuti pravo navezanost. V nasprotnem primeru gotovo ne bi vsa ta desetletja v dobrem in slabem zdr al v istem podjetju.

Na delovnem mestu in v zasebnem življenju ima za glavno načelo miroljubnost. Vedno se na daleč ogne sporom, trudi se, da se ne bi z nikomer prepiral in gojil nesmiselnih zamer. To načelo se trudi ohranjati tudi v lastni družini, ki mu veliko pomeni in mu je vselej v oporo. Je poročen in ponosni oče 25-letne hčere in 18-letnega sina.

Ker v tem času nismo mogli obiti nogometa, smo ga povpra, „ali tudi po njegovem mnenju o tem novopečenem slovenskem narodnem „portu. Nogomet odločno zavrača kot na, „nacionalni „port in na njegovo mesto postavlja sedaj lež noč izrinjeno smučanje, ki ima na na, „ih tleh večstoletno tradicijo. Slovenija namreč s Skandinavijo velja za zibelko tega priljubljenega zimskega „porta.

Za v prihodnje si Dane Leskovec ne zastavlja kak, „nih posebnih, visokoletečih ciljev. Fieli si le, da bi „e naprejel v sožitju s sodelavci v službi in bi „e nadalje lahko delal in „portal tako kot doslej. S svojimi dosedanjimi slu benimi in „portnimi doseki dokazuje, da se lahko mnoge življenjske ovire premagajo s trdno voljo in optimizmom. Za premaganje te av je odločilna predvsem pozitivna podoba, ki naj bi jo o sebi imel vsak človek.

ROBERT JAKOMIN

SLOVENIJA

APRILSKI BLAGOVNI PRIMANJKLJAJ VEČJI OD MARČNEGA

Slovenija je aprila izvozila za 965,5 milijona evrov blaga, uvozila pa za 1,04 milijarde, kar pomeni, da je blagovni primanjkljaj v tem mesecu znašal 73,5 milijona evrov, pokritost uvoza z izvozom pa je bila skoraj 93-odstotna. Če primerjamo te podatke državnega statističnega urada z lanskimi v tem mesecu, ugotovimo, da se je izvoz povečal za 17, uvoz pa za nekaj več kot deset odstotkov. Sicer pa se je blagovni primanjkljaj aprila glede na marec letos povečal za 1,4 odstotka, izvoz pa zmanjšal za 0,1 odstotka. S tem se je v prvih štirih letošnjih mesecih izvoz Slovenije povečal za 5,3 odstotka na 3,6 milijarde evrov, uvoz pa se je povečal za 2,6 odstotka na 3,8 milijarde evrov. V obdobju od januarja do konca aprila je primanjkljaj v blagovni menjavi tako dosegel 238 milijona evrov, pokritost uvoza z izvozom pa je bila skoraj 94-odstotna. (STA)

NEKOLIKO VIŠJE CENE INDUSTRIJSKIH PROIZVODOV

Slovenski proizvajalci so maja prodajali industrijske proizvode po nekoliko višjih cenah - podražili so se namreč za 0,1 odstotka. Vsega skupaj so se ti proizvodi v tem letu povišali za 1,7 odstotka, v primerjavi z lanskim majem pa za 5,7 odstotka, so sporočili iz državnega statističnega urada. Maja letos so se na medletni ravni najbolj povišale cene v oskrbi energijo, in sicer za 23,4 odstotka, med preostalimi dejavnostmi pa so najbolj poskočile te cene v predelavi - za 5,1 odstotka, v gozdarstvu, kjer so poskočile za 1,4 odstotka, in v rudarstvu, kjer so bile višje za 1,2 odstotka. Če primerjamo cene industrijskih proizvodov maja in aprila letos, pa ugotovimo, da so se v tem času najbolj podražile tiste v predelovalnih dejavnostih, in sicer za 0,1 odstotka, cene v rudarstvu, gozdarstvu in oskrbi z energijo pa so ostale enake. Med dejavnostmi glede na namen uporabe proizvodov so se v tem mesecu najbolj okrepile cene proizvodov za investicije, kjer so bile višje za 0,3 odstotka, cene proizvodov za široko porabo so se povišale za 0,1 odstotka, cene proizvodov za vmesno porabo, med katere sodijo energenti in surovine, pa so ostale enake. V zadnjem letu so se proizvodi za široko porabo podražili za skoraj osem odstotkov, za vmesno porabo za dobre štiri, proizvodi za investicije pa za tri odstotke. (STA)

ŠPORTNE IGRE V ŠOŠTANJU

Letošnji gostitelj Termoelektrarna Šoštanj je bila tudi najuspešnejša, saj so njeni tekmovalci v skupni uvrstitvi osvojili 1. mesto.

Tradicionalne „portne igre termoproizvodnje Slovenije, ki so 15. junija potekale v Termoelektrarni 'o„tanj, je tokrat pripravil in vodil sindikat družbe Termoelektrarne 'o„tanj. Udeleenci, bilo jih je okoli 280, so prišli iz TE Brestanica, TE Trbovlje, TE-TO Ljubljana in NEK. Vzporedno s „portnim delom srečanja je potekalo „e srečanje direktorjev in predstavnikov ministrstva, za katere je organizacijski odbor sindikata pripravil poseben program, ki je obsegal tudi okroglo mizo. Srečanja so se med drugim udeleili **dr. Milan Medved**, direktor za poslovno področje iz Holdinga slovenske elektrarne (HSE), **Vladislav Tomšič**, direktor tehničnega področja iz HSE, **mag. Djordje Žebeljan**, svetovalec vlade na Ministrstvu za okolje in prostor, **Samo Pajer**, direktor TE Trbovlje. Po otvoritvi letošnjega „portnega

tekmovanja, na kateri je pozdravne besede, izrekel direktor TE' **Jaroslav Vrtačnik**, je potekala pestra razprava, v kateri je bilo izrečeno veliko pozitivnega v zvezi s termoproizvodnjo, „e posebej sedaj, ko kljub slabi vodnatosti rek Holding slovenske elektrarne izpolnjuje vse obveznosti v zvezi z dobavo in prodajo električne energije. Zasluge temu gredo zagotovo tudi dobremu delu termoelektrarne 'o„tanj, ki je po besedah direktorja Jaroslava Vrtačnika v tem obdobju presegla vse dosedanje proizvodne rezultate. Dr. Milan Medved pa je dejal, da bodo prišakovane okolišnice tudi v bodoče od vseh, ki so vključeni v HSE, zahtevale maksimalne napore. Ob tem je izrazil tudi prepričanje, da bo imel termoelektrarna v Sloveniji „e naprej pomembno vlogo, saj je bilo v tem delu elektrogospodarstva e doslej veliko storjenega za zagoto-

vitev nemotene oskrbe odjemalcev in povečanje poslovne učinkovitosti. Vladislav Tomšič pa je ob tej priložnosti poudaril, da bo treba v Sloveniji v bodoče večji poudarek nameniti predvsem nadaljnjemu razvoju energetike. V nadaljevanju poslovnega srečanja so udeleenci spregovorili „e o letošnjem obsegu, a skrajšanem remontu bloka 4 v TE'.

Sicer pa je bilo tudi tokratno srečanje v prvi vrsti namenjeno „portu in druženju delavcev. Udeleenci iz omenjenih podjetij so se tako pomerili kar v 9 disciplinah, in sicer v kegljanju, namiznem tenisu, tenisu, odbojki, nogometu, ribolovu, pikadu, košarki (trojke) in „ahu.

Rezultati prvo uvrščenih so: odbojka moški (TE'), kegljanje moški (TET), kegljanjeenske (TE'), tenis moški (NEK), tenisenske (TE'), namizni tenis moški (TET), namizni tenisenske (TET), pikadoenske (TET), nogomet moški (TE'), košarka moški (NEK), ribolov moški (TE') in „ah -moški (TE').

Skupno prvo mesto pa so osvojili gostitelji.

IRENA SEME

Foto arhiv TEŠ

CINQUE TERRE

Tam, kjer se košček mediteranske obale, porasle z nasadi oljk in prežete s terasasto obdelanimi vinogradi, dotakne bučečih morskih valov Ligurskega morja, se visoko v skale zajeda pet mavričnih vasic, imenovanih Cinque terre.

Konec maja smo se nekateri člani Elesovega sindikata odpravili na izlet v Italijo. Zgodnja jutranja pot nas je vodila po avtomobilski cesti mimo Benetk, Padove in Bologne v Lucco, ki se nahaja v Toskani, severovzhodno od mesta Pisa. Poleg znamenite stolnice sv. Martina iz 12. stoletja smo se ustavili tudi pri spomeniku skladatelja Giacoma Puccinija, rojenega leta 1858 v tem mestu. Naj omenim le eno njegovih oper, ki je znana predvsem po tem, da je zaradi prezgodnje smrti skladatelja ostala nedokončana, to je opera Turandot. Od tam nas je pot vodila v enega najlepših toskanskih mest - Pisa. Sledil je ogled Travnika Ludes: stolnice (11./12.stol., romanska bazilika); slovitega po, evnega stolpa, na katerega vzpon je v tako kratkem izletu tako rekoč nemogoč, saj si skupine e nekaj dni vnaprej na mestu samem re-

zervirajo ogled, kajti od prenove naprej dovolijo na stolp le 15-20 obiskovalcem na uro; krstilnice in pokopali, La. Ob koncu prvega dne smo utrujeni prispeli v mestece Marina di Pietrosanta, blizu Viareggia, pomorskega letovi, La na obali Ligurskega morja, ki premore kilometre prelepe, Liste pe, Lene obale.

Zjutraj naslednjega dne smo se odpeljali do obmorskega letovi, La in pristani, La La Spezia, od koder nas je pot z ladjico vodila naprej v Portovenere. Značilnost tega mesteca so pisane, zelo ozke, v nekaj nadstropij grajene hi, e, med katerimi posamezne niso ir, e od dveh metrov (od irine prolelja hi, e je bila svoje Lase odvisna vi, ina davka). Ogledali smo si cerkev sv. Pietra, ki je lepa zaradi svojega rno-belega prolelja. Z razgledi, La ob obzidju te cerkve je resnično prebudovit pogled na morje, kar

je menda pesni, ko navdihovalo e angle, kega pesnika Lorda Byrona. Nekateri smo bili v tistem trenutku e, bolj kot za rmanje, navdahnjeni za iskanje keramičnih in drugih suvenirjev, skritih po malih trgovinicah, zato je natečaj in zvečer izbor najlep, e pesmi ali vsaj kratke rimice pogorel na vsej Lrti. Prepričana pa sem, da tudi najkraj, a morebitna rimica ne bi bila v slogu byronizma oziroma ekscentrične melanholičnosti literarne generacije iz prve polovice 19. stoletja, katere dela odsevajo prezir, obup in razdvojenost, saj smo bili vsi kljub veliki vročini zelo dobro razpolo eni. Strma italijanska pokrajina, porasla s prebudovitimi petimi vasicami, ki nosijo skupno ime Cinque terre, le i ob obali Ligurskega morja v zalivu, imenovanem Riviera di Levante. Tamkaj, njim prebivalcem je skozi stoletja z obdelovanjem uspelo pokrajino obdelati v terasasta polja, ki so jih pozneje prerasli nasadi sladkega grozdja, mandarin in oljk. Vasice si od vzhoda proti zahodu sledijo v naslednjem zaporedju: Riomaggiore, Manarola, Corniglia, Vernazza in Monterosso, od katerih smo pozornost namenili dvema - Monterossu in Vernazzi. V Monterossu smo od na, e krasne vodičke Petre, kateri gre, e posebna zahvala za prijetnost tega izleta, dobili nekaj zanimivih informacij in koristnih napotkov, nato pa smo se razkropili: nekateri na sprehod; nekateri iskat spominke in pisat

*Idilične
vasice ob
obali
Ligurskega
morja
privabljajo
vsako
leto več
turistov.*

Foto Tomaž Sajevac

SLOVENCIMAGALIV DUBAJU

Med desetčlansko slovensko ekipo na svetovnem radioamaterskem tekmovanju WPX CW 2002, ki je potekalo konec maja v Dubaju, sta bila tudi dva delavca slovenskega elektrogospodarstva
Jadranko Ivančevič iz Elektro Celja in
Mirko Sel iz Dravskih elektrarn Maribor.

razglednice; nekateri pa lažni v domače gostilnice, kjer se po kozarčku vina, kljub slabemu poznavanju italijanskega jezika z vsakim natakarnjem, imenovanim Giovanni, presenetljivo dobro razume. Znova smo se srečali na eleznici, ki postaji oziroma na vlakcu, ki nas je popeljal do Vernazze. Tu smo imeli le malo prostega časa, pa vendar dovolj, da smo videli to, kar je v teh vasicah najbolj zanimivo: ozke prepredene uličice, s stopnicami levo, desno, sem in tja, najde se celo kak opek in nizek zanimiv tunelček, ki domačine vodi do doma. Polni vtisov smo se z vlakom vrnili v La Spezia in od tam z avtobusom v na hotel na zaslu eno krepčilo večerjo, kar nam je dalo novih moči za nočno pohajkovanje in nekaterim celo za rolanje po obmorskem mestecu Marina di Pietrosanto.

Tretji oziroma zadnji dan smo v jutranjih urah z avtobusom krenili v Rapallo, majhno pristanišče. Za nas je to mesto zanimivo predvsem z zgodovinskega stališča, saj je bila v njem 12. novembra 1920 podpisana rapalska pogodba: sporazum med kraljevino SHS in Italijo, ki je med drugim urejala razmejitve med državama in ustanovitev neodvisne države Reke. Od tu smo pot znova nadaljevali z ladjico v Portofino, prelepo, malo obmorsko mesto, ki pa je od vseh, ki smo jih videli, zagotovo tudi najdražje (e po imenih trgovin: Gucci, Cartier, Paul & Shark sodeči). Semkaj bojda zahajajo bogataši in zvezdniki z vsega sveta, kar je razvidno iz nenormalno velikih in bogatih jaht, kakršne pri nas le redko vidi.

Na zadnji postanek pa je bila Mantova, mesto v Lombardiji, ki le ob spodnjem toku Mincija. Znamenitosti tega mesta so: cerkev svetega Andreja (15.-18. stol.) z grobnico A. Mantegna, stolnica svetega Petra in Pavla (prvotno romanska, prenovljena v gotskem slogu), Palazzo Ducale (13.-17. stol.), kjer so pomorski muzeji in zbirke itd. In potem smo pot nadaljevali do Ljubljane, kamor smo se utrujeni od vožnje, a zadovoljni in polni vtisov, vrnili v poznih večernih urah. Na hitro smo se poslovili in se razkropili vsak v svojo smer. A prepričana sem, da smo se vsi poslavljali z isto mislijo: Naslednje leto ...

V kratkovalovnih tekmovanjih radioamaterji s svojimi radio postajami vzpostavljamo zveze z drugimi radioamaterji po vsem svetu. Tekmovanje je več vrst in se razlikujejo med sabo, za čim bolj, i rezultat pa je treba v določenem času vzpostaviti čim več radijskih zvez s čim več množitelj (odvisno od tekmovanja so to lahko: države, letnice rojstva, letnice opravljenega prvega radioamaterskega izpita ...), zmnožek obeh pomnožen s kakšnimi dejavniki pa pomeni končno „tevilco točk. Manjša lokalna tekmovanja trajajo od dveh ur (slovenski pokal), največja svetovna pa 48 ur. V največjih svetovnih tekmovanjih tekmujemo od doma ali iz svojih tekmovalnih lokacij, ki so po navadi na vrhovih hribov ali gričev, daleč od naselij, kjer ni ali pa je čim manj električnih aparatov, ki povzročajo motnje v naših sprejemnikih. Vse pogostejše pa se udeležimo tekmovanj tudi iz eksotičnih držav, kjer je radioamaterstvo „v povojih ali ga pa „e sploh ni, saj smo v tem primeru eden redkih ali celo edini in zelo iskan množitelj v tekmovanju in za vzpostavitev zvez mnogo bolj zanimiva radijska postaja. V večini takšnih primerov je zraven prenašanja vse opreme (radio postaje, antene,

računalniki, agregati, gorivo, hrana, „otori ...) po izkušnjah treba računati „e na dolgotrajno in mučno proceduro pri pridobivanju vseh potrebnih dovoljenj.

Zaradi različnega geografskega položaja postaj in različnih pogojev razprostiranja valov v danem trenutku ter različna točkovanja nismo tekmovalci, ki smo razkropljeni po vsem svetu, nikoli v enakem izhodiščnem položaju za doseg največjega „tevila točk. Najbolj „e moč nosti za zmago ali doseg odmevnega rezultata imajo postaje, ki so locirane blizu gostonaseljenih radioamaterskih območij, ki pa morajo biti na drugem kontinentu. Postaje s severne Afrike imajo blizu obilico evropskih postaj, postaje z južne Amerike, Karibov pa „e več postaj v ZDA in Kanadi. Zaradi teh razlogov je bila leta 1990 prvič udeležena ideja, da je bilo na manjšem geografskem območju okrog mesta Seattle v ZDA aktiviranih 22 približno enako opremljenih postaj, s katerimi so dvočlanske ekipe z vsega sveta poskusile doseči najbolj, i rezultat. Rojeno je bilo svetovno prvenstvo radioamaterskih ekip, ki se je potem drugič odvijalo na območju San Franciscas leta 1996. Tedaj je bilo aktivnih 52 ekip.

Tako prvič kot drugič smo Slovenci sodelovali na prireditvah, kar ka e na veljavo, ki jo imamo v tekmovalnem svetu. Vrhunski rezultati naših članov v svetovnih tekmovanjih so botrovali temu, da je posebna komisija poverila Sloveniji organizacijo 3. svetovnega prvenstva radioamaterskih ekip (WRTC 2000). Slovenia contest club (SCC) se je zelo resno lotil priprav na doslej največje svetovno prvenstvo z udele bo 53-ih ekip z vseh kontinentov in preko 30-ih držav. Organizacijski odbor je sproti obveščal udele ence in vse zainteresirane o pripravah na WRTC 2000 in odgovarjal na vprašanja po internetu. Večini udele encev in gostov je bila Slovenija razen preko radijskih valov neznana, zato so bili po obisku toliko bolj navdušeni nad njeno lepoto. Posebej je pomemben podatek, da je bilo prvenstvo prvič organizirano zunaj ZDA, za kar so nam zavidale mnogo večje in bogatejše drave. Da je bil to pomemben dogodek za Slovenijo, je potrjeno s privolitvijo predsednika drave Milana Kušana, da je prevzel predsedovanje lastne-

mu odboru prireditve. Tudi Pošta Slovenije je po lastila to prireditev z izdajo posebne priložnostne znamke (vrednost 20 tolarjev), ki je izšla 9. maja 2000 in na kateri je poleg operatorja, radijske postaje, antene, koncentričnih krogov valovanja, kar vse ponazarja povezavo tehnike in šloveka (torej radioamaterstva), tudi napis WRTC 2000. Slovenski radio klubi in posamezniki smo pripravili 53 tekmovalnih točk na vrhovih slovenskih gričev in hribov z enakimi tipi anten na višini dvanajst metrov. Vse ekipe so imele enako možnost oddajnikov, da so imeli vsi član bolj izenačene delovne razmere. Poleg tega je spremljal vsako tekmovalno ekipo sodnik, ki je skrbel za regularnost poteka dela ekipe. Središče vseh obtekmovalnih aktivnosti in srečanj je bil Bled, kjer se je med 5. in 11. julijem 2000 zbralo več kot petsto najboljših svetovnih radioamaterjev-tekmovalcev. Zmagala je prva ekipa ZDA, druga je bila ekipa Rusije, tretja pa druga ekipa ZDA. Brazilcema je v 24-urnem tekmovanju uspelo vzpostaviti 1497 zvez, s katerima sta

med 53 ekipami osvojila 43. mesto. Poleg tekmovalnega duha je bilo na Bledu ves čas močan šlutiti duh prijateljstva in dobre volje, šesar ne bo mogel pozabiti nobeden udele enec svetovnega prvenstva, po izjavah sodelujočih pa bo te ko organizatorjem naslednjih prvenstev ponoviti prvenstvo na takšni ravni, kot je bilo v Sloveniji.

LETOŠNJE TEKMOVANJE V ZDRUŽENIH ARABSKIH EMIRATIH

Med gosti na Bledu je bil tudi **Ali Al Futtaim**, radioamater iz Dubaja v Združenih Arabskih Emiratih. Na podlagi ugleda SCC smo bili povabljeni v Dubaj, da v letošnjem telegrafiskem tekmovanju WPX CW 2002, ki je trajalo 48 ur 25. in 26. maja v najtežji kategoriji (vešč operatorjev, več postaj) tekmujemo z njegove lokacije. Njegov klicni znak A61AJ je dobro poznan tekmovalcem z vsega sveta, saj je bil v zadnjih letih dokaj aktiven v večjih svetovnih

Foto Mirko Sel

Puščavsko pokrajino prečkajo daljnovodi, ki v mesta prinašajo življenje.

Tudi tokrat se ni dalo izogniti obvezni skupinski fotografiji.

Foto Mirko Sel

tekmovanjih. Kadar koli pa se pojavi, je njegov signal med močnejšimi, saj ima oddajnike z ojačevalniki velikih moči, njegovi antenski sistemi pa so nekaj edinstvenega v svetu, saj so antene za vsako frekvenčno območje na posebnih stolpih višine do 50 metrov. Od tam so se tekmovalce različne veštnacionalne ekipe, vsaka od teh pa je pred tekmovanjem, nekaj pripomogla k izgradnji te postaje, ki se vedno raste, saj ima Ali eljo, dodati nekaj novih anten, ki bi pomagale sprejeti signale postaj malih moči z vsega sveta.

V začetku letošnjega februarja smo začeli priprave na odhod v Dubaj. Ekipo smo sestavljali telegrafisti iz različnih delov Slovenije, in sicer **Fredi** iz Murske Sobote, **Mirko** iz Maribora, **Jadranko** iz Celja, **Janez** iz Grosuplje, **Tine**, **Frane** in **Niko** iz Ljubljane, **Slavc** iz Vrhnike ter **Leo** in **Robi** iz Idrije. Za potrditev regularnosti tekmovanja je v Dubaj prišel tudi ugledni ameriški tekmovalac in sodnik s svetovnega prvenstva **Gene**. Glede na sestavo ekipe

smo si postavili na prvi pogled ne-skromne cilje: osvojitev prvega mesta na svetu in dosego novega azijskega rekorda, po mojih nostih pa celo svetovnega rekorda. Ker pa so med omenjenimi tudi večkratni zmagovalci velikih svetovnih tekmovanj in nosilci svetovnih rekordov v posameznih kategorijah, smo si na cilje upali povedati na glas in pred odhodom, čeprav se po izkušnjah skoraj vedno pojavijo kakšne nepredvidljive ovire, ki ti jo ravno v nepravem trenutku zagodejo (Murphy ma vas rad ...). Torej doma smo bili dobro seznanjeni o potrebnem popravilu največje antene, kar naj bi nam zelo veliko večino časa pred tekmovanjem. Takalo nas je precej elektro-strojnega dela ter montiranje in priključitev antene na vrhu 50 metrov visokega stolpa. Strategijo popravila in montažo smo lahko napravili doma, saj je bil Robi v Dubaju nekaj dni pred nami in je fotografije sklopov potrebnih popravil poslal v Slovenijo po elektronski pošti, pospešil pa je tudi postopek popravila v me-

hanišni delavnici.

Odpotovali smo 21. maja. Po šesturnem letu iz Milana smo pristali v Dubaju ob tirihi zjutraj. Prvi temperaturni udarček smo doživeli na izhodu iz klimatiziranega letališkega poslopja, saj je bila temperatura okoli 29 stopinj, kar dan pa se je v tednu dni na območju bivanja gibala med 40 in 45 stopinjami, ponoči pa se je spustila tudi do 25 stopinj, kar je bilo v primerjavi z dnevnimi temperaturami prijetna osvežitev. Z avtobusom smo se odpeljali na obrobje mesta in po približno 30 minutah vožnje smo prispeli na Alijevo tekmovalno lokacijo.

Po namestitvi v hišo, ki za goste se je prebudil tudi dan. Sprehodili smo se po farmi, ki je približno 700 krat 500 metrov veliko ograjeno območje, kjer rastejo predvsem datljeve palme in antenski stolpi. Ogledali smo si na tleh ogromno anteno, ki je bila potrebna popravila, ter vse druge stolpe in impozantne antenske sisteme, ki smo jih nekateri do takrat videli samo na fotografijah. Naračajo-

Lim temperaturam smo se umaknili v zgradbo, kjer nas je čakalo „est tekmovalnih mest z vso opremo. Sledile so priprave in testiranja naprav, računalniških programov in vzpostavljanje prvih zvez. Z deli na anteni smo pričeli vsak dan v poznih popoldanskih urah, ko se je sonce spustilo do horizonta. Delali smo pod reflektorji pozno v noč. Do petka, ko je bilo naročeno avto dvigalo, smo imeli anteno pripravljeno. Pri prvem poskusu dvigovanja se je pokvarila ročica avto dvigala. Ker je petek v arabskem svetu dela prost dan kot pri nas nedelja, je moral Ali uveljaviti vso svojo avtoriteto, da smo dobili drugo avto dvigalo. Tine in Robi sta počakala kar na vrhu stolpa (skupaj več kot dve uri na višini 50 metrov in pri temperaturi več kot 40 stopinj!). Po uspešnem popravilu in montaži smo imeli vse pripravljeno za tekmovanje. Petek je bil tudi edini dan, ko sva z Leom lahko izkoristila možnost in se posvetila „e najinemu drugemu hobiju, potapljanju. V organizaciji Angle ev sva odšla na potop s skupinama potapljačev z Japonske in Kanade na potopljeno ladjo v Perzijskem zalivu na globini 25 metrov. V toplem morju, polnem rib, mi bo v izrednem spominu ostal prizor jate od 120 do 150 centimetrov dolgih

barakud, ki so se mi približale na doseg roke.

IZJEMNI REZULTATI SLOVENSKE EKIPE

Tekmovanje se je začelo v soboto ob „tirih po lokalnem času. Bili smo kompletni in pripravljeni. Osemindeset ur dela sočasno na „estih postajah na „estih različnih frekvenčnih območjih je zares nekaj posebnega, saj je potrebno sprotno dogovarjanje in koordiniranje med vsemi tekmovalci pri obračanju smeri anten in spreminjanju frekvenc zaradi občasnih medsebojnih vplivov in motenj. Na postajah smo se menjavali po potrebi, počivali smo po obrokih, vsak, ki je bil prost, je skrbel za kavo in pijačo za tekmovalce. Bolj, kot se je bližal konec tekmovanja v ponedeljek zjutraj ob „tirih, bolj se je „tevílo skupnih zvez v dnevnikih večalo in na koncu ustavilo pri 11.008. Množiteljev smo zbrali 1283 in dosegli skupno 45.828.760 točk. Takoj nam je bilo jasno, da smo dosegli več točk, kot jih je „tel dosedanjí azijski rekord. Vedeli smo, da sta nam bili glavna konkurenta v naši kategoriji ekipa ameriških radioamaterjev, ki je tekmovala iz Jamajke, in ekipa evropskih radioamaterjev, ki je

SLOVENIJA

BDP SE VRAČA NA LANSKO RAVEN

Bruto domači proizvod (BDP) v državah članicah Evropske unije in državah članicah Evropske monetarne unije (EMU) se je v prvem letošnjem četrtletju v primerjavi z zadnjimi lanskimi tremi meseci povečal za 0,2 odstotka. Glede na isto obdobje lani pa se je v prvih treh mesecih tega leta v evroobmočju povečal za 0,1 odstotka in za 0,2 odstotka v celotni Uniji. Kot poroča Evropski statistični urad Evrostat, je BDP v državah, ki so sprejele evro, v zadnjem lanskem četrtletju upadel za 0,3 odstotka, v Uniji pa za 0,2 odstotka, kar pomeni, da počasi spet dosega raven pred gospodarsko krizo. Sicer pa se v Evropski uniji že peto četrtletje zapored manjša obseg naložb - v evroobmočju za 0,7 odstotka, v celotni Uniji pa za 0,8, poleg tega je v zadnjih treh mesecih letošnjega leta upadel tudi uvoz, in sicer za 1,1 odstotka v državah EMU in za 0,5 odstotka v celotni skupnosti držav. Po drugi strani pa narašča izvoz, saj so države evroobmočja v omenjenem obdobju izvozile za skoraj odstotek blaga več, članice Unije pa za 0,6 odstotka več. (STA)

Združeni Arabski Emirati so po površini približno štirikrat večji od Slovenije, prebivalcev pa je bilo julija lani 2.407.460, od tega 1.576.472 tujcev, ki si večina iz revnih muslimanskih držav pridejo služiti boljši kruh v bogato državo. Odkritje nafte in zemeljskega plina leta 1965 ter razmah trgovanja je zgradil državo in spremenil domačine iz revnih ribičev, nabiralcev školjk z biseri, trgovcev in pomorščakov v poslovneže in ene najbogatejših ljudi na svetu. Dubaj je drugi največji emirat (za Abu Dhabijem) od sedmih. Mesto je zelo podobno velikim sodobnim ameriškim ali avstralskim mestom z visokimi stolpnici, širokimi večpasovnimi cestami in s čudovitimi parki in zelenicami. Večina dežele je peščena puščava. Sladko vodo pridobivajo z razsoljevanjem morja, električno energijo pa v termoelektrarnah na fosilna goriva.

delala iz Tunisa v severni Afriki. Naslednje jutro so bili objavljene prijavljene rezultati na internetu, kar je potrdilo naše upanje, da smo dosegli najboljši rezultat na svetu. Fial nam je zmanjkalo „e kar nekaj zvez za nov svetovni rekord, vendar je v tem letnem času noč kratka in na njih frekvenčnih območjih, ki prinašajo večje „tevílo točk, ni mogoče dolgo delati daljših zvez. Morda bo to uspelo kakšni drugi ekipi Slovencev, vendar verjetno iz kakšne druge e prej omenjene zmagovalne lokacije. Ta dogodek je enkratno doivetje in eden od vrhuncev moje 28-letne radioamaterske kariere, zato elim ponoviti, kar sem zapisal v Dubaju Aliju v knjigo gostov, da se zahvaljujem mojim učiteljem telegrafije in vsem tistim, ki so kakor koli pripomogli, da sem bil tam in da sem lahko prispeval svoj delež v zmagovalni ekipi. Še posebej se zahvaljujem podjetju Dravske elektrarne Maribor, d.o.o..

AVTOGENI TRENING

Večina ljudi je vsak dan izpostavljena najrazličnejšim pritiskom, od miselnih, čustvenih, socialnih do telesnih. Tem pritiskom pravimo tudi stres.

Posledice stresov običajno lutimo kot izčrpanost, napetost, negotovost, nezadovoljstvo. Vsakdanjih dejavnosti in obveznosti je včasih tako veliko, da pozabimo na drugo stran svojega življenja, to je sprostitve. Tak, en našin življenja pa se ne ujema z naravnim. Narava namreč pozna obdobja dejavnosti in obdobja počitka. "lovek pa je njen bistveni sestavni del. Pri našem vsakdanjem delu se srečujemo z nalogami, ki jih moramo opraviti v zelo kratkem času. Veliko imamo opravka z drugimi ljudmi, ki od nas zahtevajo strokovnost, zbranost, odkritost, poštenost, vljudnost in sproščenost. Mo ne stresa, ki jih ob tem lahko doživljamo, lahko odpravimo na različne načine. Najbolj običajni so tako imenovani spontani načini spopadanja s stresi: izlet v naravo, "portne dejavnosti, branje knjig, pogovori z ljudmi, ki jim zaupamo, itd.

Mož stresov pa je včasih tako velika, da takšno spopadanje s stresi ni več učinkovito. Takrat je najbolje, da se naučimo učinkovitega boja s stresi. Ena najučinkovitejših tehnik spopadanja s stresi je avtogeni trening (AT) tehnika sprostitve, ki jo zelo uspešno uporabljajo različni strokovnjaki pri delu z ljudmi: zdravniki, psihologi, terapevti.

Du, evno in telesno stanje človeka, ki avtogeno trenira, se razlikuje od normalnega stanja in tudi od spanja in hipnoze. Psihofizično preklapljanje iz normalnega v avtogeno stanje spremljajo spremembe telesnih in duševnih funkcij. Pasivna koncentracija AT ustreza stopnji obnove organizma, deloma pa tudi stopnji varčevanja energij v organizmu. Učinki se kažejo v temeljiti sprostitvi, povečanju moči zbranosti, povečanju tolerantnosti in povečanju učinkovitosti pri delu.

Po vsaki končani vadbi je treba narediti preklic, ki omogoča, da se iz prijetnega avtogenega stanja vrnemo spočiti in sprošeni v vsakdanji tok

življenja. Preklic vključuje stiskanje obeh pesti, skrčenje rok in nog, globok vdih in odpiranje oči.

AT se lahko izvaja v nekaj temeljnih položajih, vsak posameznik si izbere položaj, v katerem se najbolje počuti. Pravijo, da obstaja toliko AT, kolikor je oseb, ki ga izvajajo.

Avtogeni trening obsega sedem vaj. Tri glavne vaje so:

1. VAJA ZA UMIRITEV. Cilj te vaje je, da se popolnoma umirimo fizično in psihično oddaljimo od zunanjega sveta. Geslo: mir, popoln mir, miren sem, mir.
2. VAJA ZA TEFIO. Cilj te vaje je sprostiti prečno progasto mišice (vedno začnemo z dominantno roko). Geslo: moja desna roka je prijetno te ka (mehka), moja leva roka je prijetno te ka (mehka), roki sta prijetno te ki (mehki), telo je prijetno te ko (mehko), te ek (mehke) sem, te a.
3. VAJA ZA TOPLOTO. Cilj te vaje je sprostiti mišice v ilah in povečati prekrvavitve kože (s tem postanemo toplejši, razen glave, ki mora ostati sveža, hladna). Geslo: moja desna roka je prijetno topla, moja leva roka je prijetno topla, roki sta prijetno topla, telo je prijetno toplo, topel sem, toplota.

Sledita dve vaji za opazovanje dveh ritmov, ki potekata bolj ali manj samodejno. Ti dve vaji poglobita učinke prvih treh.

4. VAJA ZA DIHANJE. Cilj te vaje je opazovati dihanje kot avtomatični proces. Z opazovanjem dihanja le-to postane globlje (normalno vdihnemo 16-krat v minuti, pri vadbi 10- do 12-krat). Geslo: diham.
5. VAJA ZA SRCE. Cilj te vaje je opazovati delovanje srca. Z opa-

zovanjem in uporabo gesla postane bitje srca enakomernejše in počasnejše. Geslo: srce bije mirno in enakomerno, srce lepo bije.

Trening se nadaljuje z

6. VAJO ZA TREBUH. Cilj te vaje je ogreti notranje organe (trebuh, spolni organi). Geslo: v trebuhu valovi prijetna toplota, pleksus je prijetno topel, trebuh je topel.

in se konča z

7. VAJO ZA ČELO (GLAVO). Cilj te vaje je ohraniti glavo svežo in misli bistre. Geslo: čelo je prijetno sveže, glava je sveža, spočita, sve sem.

Ko obvladamo sedem glavnih vaj AT, lahko oblikujemo gesla za različna področja, kjer so mo ni stresi. Nekaj primerov:

'OLA, UČENJE, 'TUDI: Misli gladko tečejo, pri učenju sem zbran, vzdr al bom, spomin je dober.

SPANJE: Mirno in globoko bom zaspal, ob ... uri se bom spočiti zbudil, oči so utrujene (mehke) in te ke.

SPOLNOST: V ljubezni sem sproščen, srečen, ljubim.

STRAH: Miren sem in svoboden (mir je nasprotje napetosti, svoboda je nasprotje strahu).

DELO, DELOVNO MESTO: Hrup je nepomemben, obvladujem situacijo, delam zbrano, vzdr al bom, dosegel bom svoj cilj, sem miren in zbran.

PRIPRAVA NA SESTANEK S STRANKO: Vizualizacija in senzorizacija situacije, ljudi.

GLAVOBOL: Obraz je sproščen, mehke, ramena so sproščen, mehka, topla.

VOFINJA Z AVTOMOBILOM: Za volanom ostajam sve, zbran, rad vozim.

RAZVADE: Jem ravno prav, sit sem, kajenje (alkohol) je nepomembno, zdrav sem.

GESLA NAJ BODO ENOSTAVNA IN KRATKA, BREZ IZRAZOV »MORAM«, »HOČEM«. IZRAŽAJO NAJ SAMOZAUPANJE, OPTIMIZEM, SPROŠČENOST IN VARNOST.

TADEJA ARBI, MOJCA PRVINŠEK

FRISCHAUFovo ODKRIVANJE KOČNE

Ste se kdaj vprašali, po katerih poteh so se prvič vzpeli na kakšno goro in kakšne poti vodijo na vrh danes? Nekateri takratni pristopi so hojeni, e danes, drugi pa so e davno opuene.

Kočna je najzahodnejši dvatisoak skupine Grintovca. Ima dva vrhova, severna Jezerska Koena je višja (2540 m), ju na Kokrska Koena (2520 m) pa nekaj ni ja. Imeni vrhov sta bili v lasih zamenjani, tako jih navaja tudi Johannes Frischauf (1838-1924), gorniki navdueneec, ki je naertno odkrival Kamniško-Savinjske Alpe. Koena je bila med dvatisoaki gorovja tista, ki jo je Frischauf odkril med zadnjimi. Kot vir smo uporabili Frischaufovo knjigo Die Sannthaler Alpen (Savinjske Alpe), ki jo je izdal leta 1877 na Dunaju in kjer podaja ne samo opise, pa pa navaja tudi svoje dogodivšine na poteh v Grintovcih (skrajano ime za osrednji del gorovja). Knjiga bi vsekakor neko lahko doakala slovenski prevod, Frischauf si glede na svoje zasluge pri nas to tudi zaslu i.

Prvi so na vrh Koene sicer pristopili domaeni. Med 1840 in 1850 sta bila na vrhu kmet Suhadolnik in lovec Jernik. Okoli 1860 se je v spremstvu Suhadolnika na ju ni vrh povzpeli prvi turist (neznanega imena). Kartografi so se nanjo povzpeli leta 1861. Frischauf je prvi poskušal leta 1875. Za izhodišče vzpona si je izbral Jezer-

ske. Tja je prišel sredi avgusta po uspešnem vzponu na Skuto. Na Jezerskem so mu za vodnika priporoili domaena Mavca, ki je bil star e 69 let, veljal pa je e vedno za izbornega (tj. kvalitetnega, dobrega) plezalca. Mavc mu je zagotovil, da bosta na vrhu v »tirih urah. Severna stena Koene, kakor se vidi z Jezerskega, pa je bila malo vabljava in polna sne i. Iz Makekove Koene sta se po napornem plezanju prebila v krnico Povnova dolina. Od tam sta eez strma meli, a kjer ju je neprestano bombardiralo kamenje z zgornjega sne i, a in eez kraj, o steno priplezala na severozahodni greben, od tam pa dosegla vrh Kokrske Koene. Do vrha sta hodila in plezala 7 ur. Frischauf je ocenil, da je po vrnem grebenu nemogo e priti na drugi, višji vrh Koene (eprav je Mavc trdil druga e). Frischauf je smatral, da je edini moni pristop na glavni vrh le iz dolinice Zgornji Dolec na jugovzhodni strani gore. Na vrhu sta sreala Suhadolnikovega Andreja, ki je tod e 14 dni iskal tri zalezle ovce. Ta ju je po prehodih v ju nem poboju pripeljal v Suhi dol.

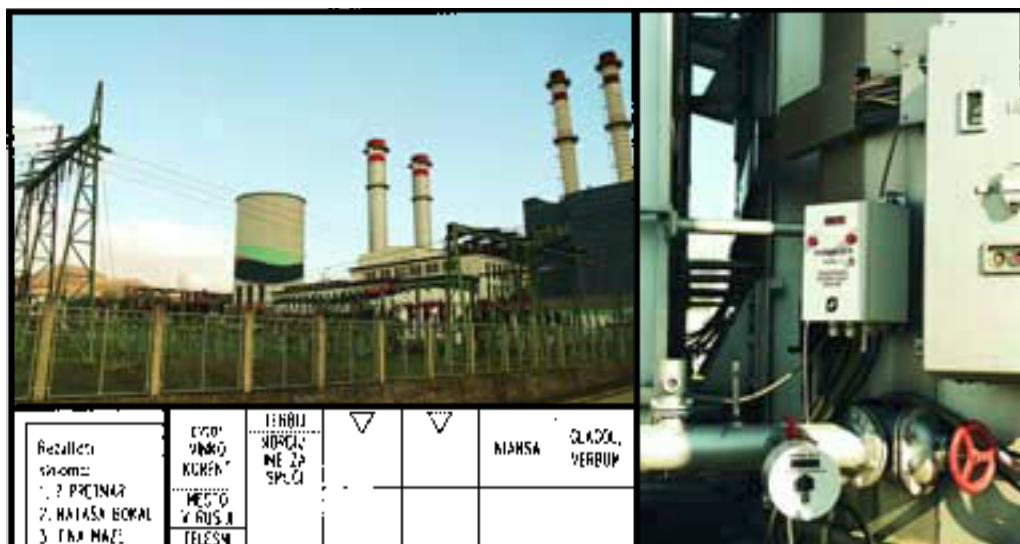
S to turo je Frischauf odprl prvi izraziti plezalni pristop v Grintovcih, ki pa ga je ocenil kot neuspešnega, saj je bil njegov namen poiskati lahko, turistično pot na Koeno, niti ni dosegel najvišjega vrha (Frischauf se tako takrat ni zavedal pomembnosti svojega

alpinističnega dejanja). Naslednjega leta (1876) se je Frischauf ponovno odpravil na vrh. Za iskanje pristopa si je izbral ju no in vzhodno stran, saj je ocenil severno in zahodno kot neprehodno. Za vzpon je nameraval pridobiti vse v okolišu Koene poznane vodnike, a se mu je za vodnika ponudil Suhadolnikov Primo, tako da pomoči drugih ni potreboval. V zaetku septembra je zveer dospel na Suhadolnikovo kmetijo. Dovoljenje gospodinje za gospodarjev odhod je pridobil z obilno zalogo hrane (kava, vino idr.), ki jo je prinesel s seboj. In kje sta se tokrat vzpela? Krenila sta po obiajani poti na Grintovec, potem pa se obrnila na levo proti dnu Dolcev in po grmičevju, drnu in gruču brez prave steze prišla do strmega skoka. Obšla sta ga po strmi grapi levo in ga obhodila po izpostavljeni poliški. Frischauf omenja votlino (to je dokaz, da je vzpon res potekal po starem pastirskem prehodu skozi Dolce in ne eez Hudi graben), kjer sta poivala. Brez posebnih teav sta se vzpela skozi Dolce do obse nih meli, in skozi strmi leb ter vrni skok dosegla vrh Kokrske Koene. Od tam sta nadaljevala po grebenu in po petih urah hoje in plezanja stopila na najvišji vrh Jezersko Koeno. Tam sta ostala dve uri.

Frischauf je mislil, da se bosta vraala po isti poti (razumela pa se nista, ker Primo ni znal nemško), vendar je vodnik s severozahodnega grebena poiskal prehode v ju nem poboju Koene in brez posebnih teav eprav z veliko mero previdnosti sta sestopila na meli, a imenovana Na Plazeh, od tam pa do Suhadolnikove kmetije. Med potjo je Frischauf obudoval Suhadolnika, kako je brez palice brez posebnih teav sestopal po zahtevnem terenu. Med hojo je celo izvlekel mehur, si nabasal pipo in jo priagal, ne da bi se količkaj ustavil ali menjal smer. Ves sestop je Frischauf skrbno zaznamoval s kri i. Kako izgledajo Frischafove poti danes? e vzamemo matematično le etrtina je tistega, kar je znano današnjemu obiskovalcu to je pot od bivaka v Koeni do vrha. Vse ostalo, kjer je Frischauf takrat hodil in plezal, pa je danes isto brezpotje ali obmoje plezalnih smeri. Naslednji pa kaj ve o današnjih poteh.

Foto Vladimir Habjan

Režiseri slov.: 1. ? PREINAR 2. NATASA BOKAL 3. TINA MAZ	EVRO PINKO KURFA	TERBUJ VODICA ME ZA SPLOCI	▽	▽	NIJANSA	GLASLO, VERBUM			
MITAČEN HLO PRIJES ZIVCEVJA	MEŠO V RUSJI TELESNI JELI		OTKLEKA V TRIVIJ SI, NOČEM IMANJE			VSPORODNA VELJAVNA TALJAVE IN KOMODNA	DOLGA SEKOVNA	DOVEČNA TIFESNA MARSČENA	PRIČA- NEVANJE
LASTNOST PR OSTREMEČA									
EDWARD GREG		VRETA KARLOVA MANJI KOT ENA							
REKČNA PRAVNA IZAKAR					IVAN PRIBAR		INTECU PEČIJI PRIČE		
REČA V ITALIJI PRIČE TIBERI					VELIKO VODNA PILICA ZOBEL				
	ORASNA Z GLASOM EN							SINČEN	LI, GLEDO IGRAJKA MARJANI
INČETA ZA ELEKTR. UPORNOŠT	MEŠTO NA OVIJEN VZROČ RUSJAKI	CLAUDIA ZARINATI UNISEVALES BLAGA		ZAPIRALO, ZAKIOPKA TIPALSKI CONJENIK			GORICA VELIKO KASTRAJ DREVO		
MERLO, ZMESNAVA			R. NOME, P. LINE POLOGA, TELESA						
OBIAČLO			PREDO- ČISTO MEVANA SMETI						
risba KIH	VRETA DITA IT. POLIT. IGLI, ANKO			NOČNO POPIVANJE KOLACIJA	SANIKON KNE POMANJ- SEKUNO				
ARGON		SICKASNI PESNJI IZ '90. ST. LUDDY'S	FRIPO- VOČEK PIKALJI SVETINA					TROPSKE DOLJINE	VAROVAN- JE N. DEL ONLOFRESKA VOJKA
MLADO VINO			SU KONEC SNOČASNE IGRI			FIGURA SREŠKA IGRAČA JAVO			
REČENJE ČILI ZA AVTO- POROČI									
POPO- TRASH VAL NA CHAI						GRADENI MATERIAL			
DRUGO VRATNO VRETNICE						PLES NA JUGOSLOVSKO GLASLO			

A ve,, da v slu bi veL ne kadimo.
Kaj pa kavo, „e kuhate?
Tudi ne veL.
Ja, kaj pa potem sploh „e poLnete?

Ob obletnici poroke.
Dragi, a se spomni,, kako je bliska-
lo in grmelo, ko sva se spoznala?
Seveda se, ampak takrat „e nisem
razumel svarila narave.

V avtomehaniLni delavnici.
Kaj naj vam reLem?
„e bi imeli namesto avta konja,
bi ga morali ubiti.

Zarodka dvojLkov se pogovarjata
v trebuhu.
Ti, a misli,, da je e Lās,
da prideva ven?
Bolje, da poLakava „e malo,
ker zunaj de uje.
Kako pa ve,, da pada?
Ker je ravnokar uletel en tip
z gumijastim pokrivalom.

Dragi, a ve,, da imava danes
obletnico poroke?
Prosim te, ne zdaj o tem, ko jem.

Trgovski potnik po „estih tednih na
poti v tujini pride v javno hi,,o, vr e
na mizo petsto evrov in reLe:
Prosim, dajte mi najgr,,o babo,
kar jih imate.
Ampak gospod, za ta denar lahko
dobite najlep,,o.
Hja, kaj hoLete. fie dolgo sem na
poti, pa me daje domoto je in sem
si za lele ene.

Pozdravljen, sinko, a je oLka
doma?
Ne, ker je nekam odpotoval.
A je mogoLe od,,el na dopust?
Ne, ker je odpotovala tudi
mama z njim.

Naglu,,na gospa vpra,,a zdravnika,
koliko je dol na za pregled.
Tri tisoL tolarjev.
Koliko? Deset tisoL?
Ne, gospa. Osem.

A misli,, da bi, Lē bi si odrezal
u,,esa, slab,,e sli,,al?
To ne, bi pa zagotovo slab,,e videl.
Zakaj pa to?
Ker si ne bi mogel veL zataknil
oLal.

CR5V 24 - NOV IZDELEK IZ TSN

Srednjenapetostna kovinsko pregrajena (total metal-clad) stikalna celica CR5V 24 z izvlečljivim odklopnikom in zračno izolacijo je nova celica, ki se že uveljavlja v elektrodistribucijah.

Zaradi kovinskih sten med vsemi predelki in s kovinskimi zastori prekritimi epoksidnimi skoznjimi izolatorji pomeni vsak dotik kateregakoli dostopnega dela celice le dotik nenevarnega ozemljenega dela. Tu ni možnih plazilnih in odvodnih tokov ter električnih prebojev izolacije zaradi npr. visoke vlage izolacijskih sten. Jeklene stene vplivajo na zmanjšanje obločne napetosti in s tem zmanjšujejo tudi energijo morebitnega nastalega električnega obloka, njegove vroče produkte pa z elektromagnetnim in termičnim vplivom usmerjajo v nenevarno področje. Celica je odporna na oblok vse do toka kratkega stika 25 kA. Opisane prednosti umeščajo to celico med izdelke najvišje varnosti in obratovalne zanesljivosti.

Celica je v celoti testirana v inštitutu IPH, Berlin in v popolnosti zadovoljuje mednarodne elektrotehnične standarde.

Malo je podjetij, ki znajo narediti tak izdelek in ki jim ga uspe certificirati ter takoj začeti prodajati, kot je to uspelo TSN, tovarni stikalnih naprav, Maribor.

SnTISK

*Če hočeš speljati
kaj velikega,
moraš živeti, kot
da ti ne bo treba
nikdar umreti.*

Markiz de Vauvenarques

